

Miljøet som forsvant

Ideologisk utvikling innen norsk nynazisme siden 1990

Simen Olstad

Masteroppgave i historie

60 studiepoeng

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Det humanistiske fakultet

Universitetet i Oslo

Høst 2021

Sammendrag

Denne oppgaven undersøker hvilken rolle den nynazistiske ideologien spilte i det norske nynazistmiljøet på 90-tallet, og ser på miljøets ideologiske utvikling frem til i dag. På 90-tallet hadde miljøet et subkulturelt og ungdommelig preg, samtidig som det vokste frem en mer militant og ekstrem form for raseideologi, som de norske nynazistene adopterte fra svenske nynazister. Dessuten lå den klassiske nazismens innhold fremdeles som et bakteppe. Gjennom hovedsakelig kvalitativ analyse av primærkilder forsøker jeg å finne noen overordnede tendenser og utviklingstrekk i dette uoversiktlige landskapet. I besvarelsen av oppgavens første problemstilling trekker jeg dessuten inn påvirkningen fra Sverige, og forsøker å plassere noen sentrale norske ideologiprodusenter i miljøet – primært Erik Rune Hansen. Tesen er at ideologi på visse områder ble en drivkraft i miljøet utover 90-tallet, men at miljøet fremdeles ikke var robust nok til å holde seg samlet da det inntraff en fatal hendelse i 2001 som satte det på en alvorlig prøve. Jeg argumenterer videre for at svenskene hadde mye innflytelse i det norske miljøets ideologiske utvikling utover 90-tallet, og at de norske ideologiprodusentene i beste fall kan tilskrives en indirekte påvirkningskraft. Når det gjelder dagens nynazister, er de bedre organisert, men også færre, og mer eller mindre underlagt våre naboer. Oppgavens andre problemstilling reiser spørsmål ved om denne utviklingen kun skyldes svensk innflytelse eller om det er en ideologisk rød tråd å spore her til lands. Funnet er at det isolert sett er en rød tråd mellom dagens tankegods og kretsen rundt Hansen, men at sentrale norske ideologiprodusenter som ham (igjen) ikke kan krediteres annet enn en indirekte påvirkning på utviklingen. At det i det hele tatt er en utvikling å snakke om, skyldes først og fremst de svenske nynazistenes innflytelse.

Forord

Jeg vil gjerne takke professor Øystein Sørensen for utmerket veiledning, gjennomlesing og kommentering av oppgaven, samt lærerike samtaler. En spesiell takk vil jeg gi til historiker Kjetil Braut Simonsen, som delte sin kildesamling med meg. Uten denne samlingen kunne oppgaven vanskelig ha latt seg skrive.

Simen Olstad

14. november 2021

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	1
1.1 Avgrensing.....	1
1.2 Problemstilling(er).....	3
1.3 Eksisterende forskning	4
1.4 Kilder og metode	7
1.5 Historisk bakgrunn	10
1.6 Teoretisk rammeverk.....	13
2. Erik Rune Hansen og hans nasjonalsosialistiske prosjekt.....	17
2.1 Nynazistmiljøet på 90-tallet – en oversikt.....	17
2.2 Zorn 88 – antisemittisme og raseideologi.....	20
2.3 Zorn 88, samfunnet og resten av nynazistmiljøet.....	24
2.4 Rekruttering, aktivisme og strategi.....	29
2.5 Sammenfatning	33
3. 90-tallet – et uoversiktlig landskap	35
3.1 Antisemittisme og raseideologi i resten av miljøet – noen tendenser	35
3.2 Nynazistenes relasjon til samfunnet	40
3.3 Relasjonene på ytre høyre.....	44
3.4 Rekruttering og voldsbruk i miljøet.....	53
3.5 Sammenfatning	59
4. Hvit makt og svenske rasekrigere	63
4.1 Hvit makt-miljøet – noen generelle tendenser og litt om den strategiske utviklingen ...	63
4.2 Hvit makt-miljøet, VAM og <i>Storm</i> – en ideologisk oversikt	67
4.3 Hvit makt på begge sider av landegrensa?	71
5. Troppene samles? Nynazistmiljøet det siste tiåret	77
5.1 Landskapet siden 2010	77
5.2 DNM – ideologi og strategi	79
5.3 DNM, samfunnet og resten av ytre høyre.....	85
5.4 Brudd og kontinuitet i Sverige.....	88
5.5 Brudd og kontinuitet i Norge.....	91
5.6 Sammenfatning	96
6. Konklusjon	100
Kilder og litteratur.....	105

1. Innledning

Oppgavens tema er hovedsakelig norsk, men også svensk nynazisme fra 90-tallet og frem til i dag. Nærmere 90-tallet dukket det opp en ny form for nynazisme i de Skandinaviske landene. Stilen var røffere, aktivistene yngre, og nye ekstreme ideologiske impulser ankom fra USA. Dette la grunnlaget for et 90-tallsmiljø med både et subkulturelt preg og en tidvis svært militant tilnærming. I Norge vokste denne militante tilnærmingen frem noen år ut på 90-tallet, men miljøet var likevel voldspreget hele veien. Nazismen og dens tilknyttede ideologi og symboler lå samtidig som et bakteppe for disse uttrykkene, og var fremdeles gjeldende og relevant.

Det siste tiåret har miljøet blitt mer konsentrert, bedre organisert og mindre fragmentert i begge landene. Samtidig er det norske miljøet mer enn noen gang avhengige av virksomheten i nabolandet. Jeg forsøker i denne oppgaven å belyse denne utviklingen, fremfor alt utfra et ideologisk perspektiv. Sentralt står dermed miljøets ideologiske utvikling som sådan og den nynazistiske ideologiens rolle – både i en 90-tallskontekst og i miljøets utvikling frem til det siste tiåret.

1.1 Avgrensning

Med nynazistisk ideologi mener jeg noen ideologiske grunntrekk som har fulgt (og skilt ut) nynazistiske miljøer helt frem til i dag, og som går som en rød tråd (i den grad de i det minste er relaterbare) tilbake til den klassiske nasjonalsosialismen. Dette dreier seg hovedsakelig om antisemittiske (og konspiratoriske) fiendebilder, et rasistisk verdenssyn som helst plasserer hvite i sentrum, et ønske om å fjerne det liberale demokratiet, og en generell aksept for voldsbruk om det er nødvendig for å bekjempe fiender og/eller oppnå politiske mål. Selve oppgavens avgrensning er i bunn og grunn nynazistmiljøet i Norge og Sverige fra 1990 og frem til i dag, men den favner tidvis også noe bredere enn bare nynazistmiljøet.

Tidsmessig avgrenser jeg meg først og fremst til to epoker innenfor disse 30 årene. Den ene er 90-tallet, som i denne sammenheng helt presist gjelder fra helt på slutten av 80-tallet og frem til Benjamin Hermansen ble knivstukket i 2001. Førstnevnte fordi det var da den subkulturelle og mer voldelig orienterte delen av nynazistmiljøet for alvor skjøt fart, sistnevnte fordi det var en enkelthendelse som i stor grad førte til at miljøet forvitret. Den andre epoken er det siste tiåret, nærmere bestemt fra når Den nordiske motstandsbevegelsen begynner å etablere aktivitet igjen i Norge rundt 2012 og frem til i dag. Perioden imellom

trekkes inn kun i tilfeller der det hjelper til å belyse kontinuitet og brudd mellom 90-tallet og det siste tiåret.

Den geografiske avgrensingen omfatter altså både Norge og Sverige, men hovedfokuset ligger på Norge. Det er det norske miljøet oppgavens problemstilling dreier seg om. Det er imidlertid vanskelig å gjøre en analyse av det norske nynazistmiljøet i denne perioden uten å trekke inn Sverige. Til det er forbindelsen mellom miljøene i de to landene for sterk. Det svenske miljøet gir dessuten et naturlig sammenlikningsgrunnlag, da det generelt er bred konsensus om at nynazismen der har (hatt og fortsatt har) sterkere fotfeste enn i Norge, og at den mest sentrale grobunnen for dette er nazismens ulike status i de to samfunnene som en følge av 2. verdenskrig og okkupasjon.¹ Det svenske nynazistmiljøet trekkes dermed inn som kontekst der det er naturlig.

Det er noe utfordrende å definere nynazistmiljøet, da dette alltid har vært et miljø med glidende skillelinjer og interne motsetninger. Min avgrensing er at nynazistmiljøet er (og var) et løst sammensatt miljø av mennesker av ulik alder, bakgrunn og ideologisk overbevisning, men som minimum deler en forakt for fremmedkultur, minst ett av de ideologiske grunntrekkene nevnt over, og helst minst én av de sentrale identitetsmarkørene, som bruk av nazisymboler, nazigester, skinheadstil, hvit makt-musikk eller liknende. Dette er et absolutt minimum, de fleste av aktørene deler (og delte) både flere ideologiske elementer og/eller frontet flere identitetsmarkører samtidig. For ordens skyld vil jeg benytte begrepet «nynazistmiljøet» fremfor «nasjonalistmiljøet». Sistnevnte er hva mange av aktørene kalte seg selv, og et begrep jeg også har sett blitt anvendt av enkelte forskere. For det første synes jeg begrepet «nasjonalisme» blir misvisende i denne sammenhengen. De fleste aktivistene som omtalte seg selv som nasjonalister frontet en ideologi og retorikk som klart overgikk – og tidvis motstred – nasjonalistiske rammer. For det andre er nasjonalisme en retning som ikke nødvendigvis tilhører noen politisk skala, og som dermed plasserer nynazistmiljøet i samme bås som andre, langt mer akseptable politiske retninger, hvilket jo er en del av grunnen til at de selv benyttet seg av dette begrepet. «Nynazister» er riktignok heller ikke et objektivt

¹ Tore Bjørge og Ingvild Magnæs Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», i *Høyreekstremisme i Norge: Utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier* (Oslo: Politihøgskolen, 2018), 37; Katrine Fangen, *En bok om nynazister* (Oslo: Universitetsforlaget, 2001), 95–96; Jacob Aasland Ravndal, «Right-wing Terrorism and Militancy in the Nordic Countries: A Comparative Case Study», *Terrorism and political violence* 30 (17. mai 2018): 27, <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1445888>.

begrep, men så lenge så å si alle aktørene i miljøet oppfyller et minimum av overnevnte kriterier, synes jeg det er et treffende et.

Der avgrensingen favner noe bredere enn selve temaet, er når jeg trekker inn andre krefter på ytre høyre utover nynazistmiljøet. Dette gjelder primært de kreftene som anses som mer moderate enn nynazistene. Disse trekkes inn der det er naturlig, av samme årsak som når jeg trekker inn det svenske nynazistmiljøet – fordi de utgjør en helt vesentlig kontekst og et godt sammenlikningsgrunnlag. Dette er en minst like heterogen gruppe som nynazistene, og deler i utgangspunktet kun den nevnte forakten for fremmedkultur. Derfor refererer jeg til disse som innvandringsmotstandere, et begrep som også er ganske allment anvendt.

1.2 Problemstilling(er)

Oppgaven har to problemstillinger, som begge omhandler ideologiens rolle i norsk nynazisme de siste 30 årene, og som delvis bygger på hverandre:

1. Hvilken rolle spilte nynazistisk ideologi i det norske nynazistmiljøet på 90-tallet?
2. I hvilken grad finnes det en ideologisk rød tråd i det norske nynazistmiljøets utvikling fra 90-tallet og frem til i dag?

Hvilken status og innflytelse hadde de ideologisk drevne aktørene i miljøet? Dette er et sentralt spørsmål i den første hovedproblemstillingen. I det fragmenterte mylderet av smågrupper miljøet var preget av, er det noe krevende å svare helt konkret på, men jeg har valgt å spesielt fokusere på én bestemt gruppe av sterk ideologisk karakter, nemlig Zorn 88 (senere NNSB). Erik Rune Hansen – mannen bak denne gruppa – er nok det nærmeste man kommer en ren norsk ideologiprodusent i en 90-talls kontekst. Jeg vil først gjøre en ideologisk analyse av hans tankegods, for å kunne trekke ut de nynazistiske ideologiske grunntrekkene. Deretter vil jeg forsøke å plassere Hansen og Zorn 88 i en bredere kontekst (i miljøet som helhet).

Jeg vil også trekke inn andre sentrale ideologiske aktører i det norske nynazistmiljøet i denne perioden, samt forsøke å se overordnet på hvordan miljøet forholdt seg til ideologiske grunntrekk som antisemittisme og raseideologi. Andre sentrale spørsmål her er sammenhengen mellom ideologi og voldsbruk, hvorvidt miljøets rekruttering kan knyttes til ideologi, og i hvilken grad aktørene søkte å tilsløre ideologien som en følge av sosialt press. Sistnevnte må sees i sammenheng med nazismens svært stigmatiserte rolle i det norske

samfunnet etter krigen – en faktor som gjerne settes i sammenheng med nynazismens marginale posisjon her til lands. Dette er spørsmål som forsøker å se på miljøet som helhet, og dermed er vanskelige å svare helt konkret på, men via kvalitativ analyse av et bredt spenn med ulike tidsskrifter, samt anvendelse av eksisterende forskning på området, forsøker jeg å finne noen overordnede tendenser. Jeg vil som nevnt trekke inn det svenske hvit makt-miljøet på 90-tallet i tillegg. Dermed blir det naturlig å se på hvilke områder det svenske miljøet skiller seg fra det norske – ideologisk og strategisk, og ikke minst i hvilken grad de norske nynazistene lot seg påvirke av sine svensk naboer.

I besvarelsen av den andre problemstillingen er et avgjørende spørsmål i hvilken grad det er en forbindelse mellom de ideologiske tendensene på 90-tallet i Norge, og det tankegodset som har dominert det siste tiåret. Her vil jeg trekke sammenlikninger mellom Den nordiske motstandsbevegelsen (DNM) og miljøet på 90-tallet, både på ideologisk og strategisk plan, for å se om det er mulig å skimte en forbindelse. Samt på et mer aktørfokusert nivå se hvor synlig den røde tråden har vært i det norske miljøets utvikling siden 90-tallet, om ideologiprodusentene har hatt noen innvirkning, eller om det er påvirkningen fra Sverige som eventuelt har vært avgjørende.

1.3 Eksisterende forskning

Historieforskningen rundt norsk nynazisme har lenge vært mangelfull. Dette ble adressert av historieforsker Øystein Sørensen på et historikermøte i 1994,² og er til en viss grad fremdeles gjeldende. Ting har imidlertid endret seg noe de seneste årene. Det finnes fortsatt ingen større historiske oversiktsverk over norsk nynazisme, men historiker Kjetil Simonsen har nylig publisert to forskningsartikler som trekker inn det norske nynazistmiljøets utvikling utfra en vinkling på antisemittisme. Den ene tar for seg antisemittismens utvikling på ytre høyre fra den første bølgen av nynazisme i Norge sent på 60-tallet og frem til i dag,³ mens den andre tar for seg holocaustbenektelsens historie i Norge siden krigen.⁴ Det har også dukket opp flere masteroppgaver som tar for seg nynazismen i Norge med ulike vinklinger det siste tiåret.

² Øystein Sørensen, *Nyere forskning av norsk nasjonalsosialisme og nynazisme - et kortfattet riss, Nazisme og nynazisme: gammel og ny fascisme og nazisme i Norden og Europa : foredrag* (Oslo: Historisk institutt, Universitetet i Oslo, 1995).

³ Kjetil Braut Simonsen, «Antisemitism on the Norwegian Far-Right, 1967–2018», *Scandinavian Journal of History* 45, nr. 5 (19. oktober 2020): 640–62, <https://doi.org/10.1080/03468755.2020.1726809>.

⁴ Kjetil Braut Simonsen, «9. Holocaustbenektelse på norsk: et historisk perspektiv», i *Minoritetsdiskurser i norsk litteratur*, 2021, 181–200, <https://doi.org/10.18261/9788215045320-2021-09>.

Utover dette trekker terrorforsker Jacob Ravndal inn det norske nynazistmiljøets utvikling utfra en vinkling på vold og terrorisme i en forskningsartikkel fra 2018, som har et komparativt perspektiv på de nordiske landene.⁵ Denne tar riktignok i bruk samfunnsvitenskapelig metode, men ser like fullt på utviklingen i et historisk lys. Tore Bjørgo og Ingvild Magnæs Gjelsvik har skrevet et kapittel i en forskningsrapport utarbeidet av Politihøgskolen i samarbeid med C-Rex og HL-senteret i 2018, som gir en kronologisk oversikt over ytre høyres utvikling i Norge siden 1970.⁶ Denne gjennomgangen peker på noen overordnede utviklingstrekk, men trekker få historiske linjer som sådan. Samtidig vier den nynazistmiljøet mye plass, og har sånn sett vært et viktig rammeverk for meg.

Det nærmeste man kommer et historisk oversiktsverk over norsk nynazisme er journalist Per Bangsunds bok *Arvtakerne*. Bangsund tar for seg perioden fra etter krigen og frem til 1984, og forsøker å trekke linjer fra det gamle NS-miljøet til datidens nynazister tilknyttet Norsk Front. Boken mangler riktignok akademisk kildehenvisning, men inneholder en detaljert beskrivelse av miljøets utvikling. Selv om den ikke direkte omhandler tidsepoken jeg har avgrenset meg til, bruker jeg den til å dokumentere nynazistmiljøets historiske bakgrunn. Denne perioden er i nyere tid supplert med to masteroppgaver, skrevet av henholdsvis Lars Preus og Tuva Mcallister Buraas.⁷

Perioden på 90-tallet er først og fremst dekket av andre fagområder enn historie, og det er spesielt to forskningsverk som er sentrale i denne oppgaven. Det ene er sosiolog Katrine Fangens bok *En bok om nynazister*. Den er et endelig resultat av et feltarbeid hun gjorde i miljøet tidlig på 90-tallet, og beskriver miljøet fra en rekke ulike vinkler – primært utfra et sosiologisk perspektiv. Hun har dessuten gitt ut boken *Bak nynazismen* sammen med eks-nynazist Tom Eiternes. Eiternes kommer her med noen interessante betraktninger, både om sin egen og miljøets ideologiske utvikling. Det andre sentrale verket fra denne perioden er Tore Bjørgos doktorgradavhandling *Racist and right-wing violence in Scandinavia: patterns, perpetrators, and responses*. Denne problematiserer drivkreftene bak rasistisk vold i høyreekstreme miljøer, med et delvis fokus på det norske nynazistmiljøet, og ser videre på andre sentrale trekk som rekruttering og retorikk. Avhandlingen har dessuten et tidvis komparativt perspektiv med Sverige. Utover disse to er det et par masteroppgaver i historie

⁵ Ravndal, «Right-wing Terrorism and Militancy in the Nordic Countries: A Comparative Case Study».

⁶ Bjørgo og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge».

⁷ Lars Preus, «Bakover mot det nye Norge: Ideologisk utvikling innen norsk nynazisme 1967-1985» (Universitetet i Oslo, 2014); Tuva Marie Mcallister Buraas, «"Jeg oppfatter meg ikke som nazist, men som nasjonal revolusjonær" - Erik Blüchers politiske ideologi, 1975-1985» (Oslo, Universitetet i Oslo, 2018).

som må nevnes. Den ene er Tonje Benneches oppgave *Ideologiske knyttnever – Konflikt mellom blitzere og nynazister på 1980- og 1990-tallet*, som tar for seg den pågående konflikten mellom de norske nynazistene og blitzmiljøet utover 90-tallet – en konflikt jeg trekker inn i min analyse. Den andre er Christoffer Jacob Øimoens oppgave *Nynazisme i Norge og Sverige – Fra partiorganisering til revolusjon*, som tar for seg påvirkningen fra William Pierces bøker *The Turner diaries* og *Hunter* i det norske og svenske nynazistmiljøet.

I Svensk kontekst har nynazismen blitt dekket inngående av historiker Heléne Lööw. Hun har blant annet skrevet bokserien «Nazismen i Sverige», en serie som omfatter tre bind og sammenlagt dekker et tidsrom helt fra 1924 til 2014. I den siste av disse bøkene drøfter Lööw en ideologisk rød tråd i svensk sammenheng, og hvordan ideologien fungerer som en fellesnevner for de ulike epokene. Lööws forskning er helt sentral for hvordan jeg trekker inn den svenske konteksten. Foruten henne har også Stieg Larsson, Anna-Lena Lodenius og Hans Lindquist bidratt til å supplere denne oppgaven,⁸ samt Tore Bjørgo, som trekker inn det svenske hvit makt-miljøet i sin nevnte doktorgradsavhandling.

Om perioden det siste tiåret, er det naturlig nok lite historieforskning. DNM har allerede blitt dekket ettertrykkelig på mange fagområder, men jeg tar stort sett i bruk primærkilder i min analyse av dem. Mest relevant av forskning i denne perioden er journalist Harald S. Klungtveits bok *Nynazister blant oss*. Denne er mer eller mindre dagsaktuell og tar for seg nynazismens nåværende status i (både det norske og svenske) samfunnet, blant annet med søkelys på ideologisk relevans. Klungtveit har en mer akademisk form enn sin kollega Bangsund, og må for øvrig nevnes for sitt arbeid som gravende journalist i nyhetsmagasinet Filter Nyheter. Filter har gjort en solid jobb med å avdekke høyreekstrem virksomhet i Norge (og Sverige), og anvendes i noen tilfeller av meg i denne oppgaven i moderne kontekst. Det samme gjør svenske Expo, som helt siden 1995 har bedrevet avdekning og gravejournalistikk om det svenske nynazistmiljøet. Disse har dessuten skrevet flere grundige historiske gjennomganger av de ulike nynazistgruppene i Sverige.

⁸ Anna-Lena Lodenius og Stieg Larsson, *Extremhögern* (Stockholm: Tidens Förlag, 1991); Stieg Larsson, «Det hellige raskriget - terrorism og judehat», i *Demokratins förgörare*, Demokratiutredningen 28 (Stockholm: Statens offentliga utredningar, 1999), 135–56; Hans Lindquist, «Nynazismen - förtrupp eller eftersläntare», i *Demokratins förgörare*, red. Erik Amnå, Demokratiutredningen 28 (Stockholm: Statens offentliga utredningar, 1999), 7–57.

1.4 Kilder og metode

Oppgavens kildegrunnlag består hovedsakelig av nynazistenes egne utgivelser. Takket være historiker Kjetil Braut Simonsen ved Jødisk museum har jeg fått tilgang til en samling som omfatter et bredt kildemateriale med utgivelser fra ytre høyre i Norge på 90-tallet. Denne samlingen inkluderer alt fra Zorn 88s tidsskrift *Gjallarhorn*, skinheaddominerte blader som *Boot Boys* og *The Order*, mer ekstreme og militante utgivelser som *Ragnarok* og *Vikingen*, samt tidsskriftet *Norsk Blad* (senere *Fritt Forum*), som forsøkte å favne hele ytre høyre. Med unntak av *Gjallarhorn* og *Norsk Blad/Fritt Forum* (som begge finnes i Nasjonalbibliotekets samling), er ingenting av dette allment tilgjengelig, så denne samlingen har vært helt nødvendig i arbeidet med å avdekke ideologien som preger disse gruppene.

Å forsøke å komme i kontakt med muntlige kilder har vært oppe til vurdering. Flesteparten av 90-tallsaktivistene er fremdeles i live, enten de fortsatt er aktive, eller ute av miljøet. Muntlige kilder kan gi en relativt unik mulighet til å skaffe seg «ny» informasjon, hvilket alltid vil være ønskelig fra et forskningsmessig ståsted. Samtidig er det spesielt i denne konteksten vrient å vurdere ulike aktørers habilitet og troverdighet, gitt at mange av de som var og er en del av miljøet vil ha ulike agendaer. For de som har forlatt miljøet er en naturlig antakelse at man ønsker å distansere seg fra fortiden, gitt stigmaet det åpenbart medfølger å ha vært en del av noe slikt. 90-tallet er dessuten såpass lenge siden at man da i stor grad er nødt til å lene seg på subjektive minner og selektiv hukommelse. De som fortsatt er med har naturlig nok en fiendtlig og avmålt innstilling til omverden, og man ville neppe fått noe særlig informasjon annet enn den som allerede er tilgjengelig. Dermed landet jeg på at troverdigheten til eventuelle muntlige kilder i bestefall er tvilsom, og oppsiden minimal.

Det er verdt å nevne her at noe av forskningen jeg anvender lener seg mye på intervjuer med ulike aktører i miljøet – dette gjelder primært Katrine Fangen. Imidlertid er Fangens forskning basert på et lengre feltarbeid med deltakere hun tilsynelatende har bygget en relasjon og gjensidig tillit med. Det øker troverdigheten til hennes objekter, samtidig som jeg anvender henne med en viss varsomhet når det gjelder å trekke større slutninger basert på enkeltintervjuer.

For min egen del anser jeg nynazistenes tidsskrifter som et tilstrekkelig kildegrunnlag til å gjøre en analyse av 90-talls konteksten. Disse kildene utgjorde aktørenes tanker – der og da, og har sånn sett vært spesielt nyttig på to områder. Det ene er deres ideologiske betraktninger, og hvordan de så verden rundt seg. Det andre er på det relasjonelle plan,

hvordan de forholdt seg til andre aktører i miljøet, og til samfunnet generelt. Et mulig problem en støter på i en slik fortolkning av kilder, er i hvilken grad aktørene faktisk mener det de skriver, eller om de forsøker å forvrengte visse sider av sine ytringer. Jeg problematiserer dette i teksten i en del tilfeller der det er relevant. I og med at kildegrunnlaget er såpass bredt innenfor miljøet, er det også naturlig at betraktningene kommer fra svært ulike synsvinkler. Dette forsøker jeg å redegjøre for underveis der det er nødvendig. I min analyse av DNM benytter jeg meg av organisasjonens nettsider. Samme prinsipp rundt anvendelse og nytteverdi som ved tidsskriftene gjelder her.

Det har vært en utfordring knyttet til tidsskriftene som dels går på det formelle rundt kildehenvisning, og dels på å identifisere avsender. De fleste av tidsskriftene mangler sidetall, og er bare sporadisk signert skribenter. Noen artikler er presisert som redaksjonelle, andre signert med pseudonym, og en del er ikke signert overhodet. Det er heller ikke alltid artiklene er gitt tittelnavn. Jeg har derfor valgt å droppe sidehenvisning overhodet, men tatt med tittelnavn der det har vært gjeldende. Tidsskriftene er stort sett korte og oversiktlige, og sånn sett enkle å manøvrere seg i, skulle det være nødvendig. Der artikler er signert pseudonym eller mangler avsender har jeg valgt å anta at vedkommende gir uttrykk for tidsskriftets holdninger – med mindre noe annet fremgår som åpenbart. Jeg legger til grunn en antakelse om at de ulike gruppene som drev tidsskriftene sannsynligvis hadde presisert det hvis det var innhold de selv ikke nødvendigvis kunne stå inne for. *Gjallarhorn* og *Norsk Blad/Fritt Forum* er klart mest ryddige, men også her forekommer det artikler uten avsender. Her gjelder samme prinsipp – at jeg da tar det for gitt at disse er skrevet med redaksjonell velsignelse. Disse er imidlertid flinke til å presisere når det er eksterne meninger de slipper til, og spesielt *Norsk Blad/Fritt Forum* slapp til et ganske bredt mangfold av skribenter – ikke alle hadde nødvendigvis meninger de ville identifisere seg med redaksjonelt. Harald S. Klungtveits bok *Nynazister blant oss*, er heller ikke oppført med sidetall, da denne ble kjøpt som e-bok. Her er referansene henvist med kapittelnummer.

Jeg benytter meg også delvis av aviser og nettartikler som kildegrunnlag. Her er det tatt høyde for at mediedekningen av nynazistmiljøet tidvis har vært noe sensasjonalistisk. Spesielt når det blir slått opp nærvær av aktive nynazistmiljøer på småsteder, har omfanget hatt en tendens til å være overdrevet. Litt satt på spissen, kan det som dreier seg om et par aktører fremstilles som en større gruppering. I disse tilfellene, er det gjerne snakk om at nynazistene ønsker å fremstille seg som større enn det de er. Noen slike artikler har først og fremst blitt brukt for å presisere at enkelte grupperinger har forsøkt å holde aktiviteten ved

like – ikke at de har hatt en omfattende grad av nærvær. I noen tilfeller hvor nyhetsartikler er brukt mer aktivt for å supplere den historiske fremstillingen, er dette nøye vurdert og kryssjekket såfremt det lar seg gjøre.

Når det gjelder svensk kontekst, benytter jeg meg ikke av primærkilder. I utgangspunktet var planen å bruke tidsskriftet *Storm*, men det lyktes meg først ikke å komme i kontakt med noen som var i besittelse av dette. Etter hvert landet jeg på at det ikke var nødvendig. Det svenske hvit makt-miljøet er allerede blitt såpass grundig analysert at det mest vesentlige er trukket ut i den forskningen jeg benytter meg av. Jeg trekker først og fremst inn det svenske miljøet for å kontekstualisere og underbygge utviklingen i det norske – dermed blir den ideologiske analysen av svensk nynazisme mer overfladisk, og lener seg på den grundige forskningen som tross alt er gjort på feltet.

Jeg gjør hovedsakelig en kvalitativ analyse av kildematerialet i oppgaven. Kombinert med den eksisterende forskningen, har det omfangsrike kildegrunnlaget vært tilstrekkelig til å danne et solid bilde av miljøets ideologiske og relasjonelle klima – fra litt ulike vinkler. Det er spesifikt det relasjonelle og ideologiske jeg har vært på utkikk etter i mitt kildearbeid. I denne sammenhengen har jeg forsøkt å kartlegge så mange grupperinger og aktører som mulig for best mulig forståelse av det ideologiske mangfoldet, men også å trekke ut de viktigste. I noen tilfeller – for eksempel når det gjelder å identifisere de ulike tidsskriftenes profil – har jeg gått mer kvantitativt til verks ved å trekke slutninger basert på et bredere utvalg av artikler.

Det er hovedsakelig to parallelle analyser i oppgaven som søker å finne kontinuiteter og brudd: En som ser på ideologisk og strategisk utvikling, og en som trekker linjer på aktørplan. I førstnevnte tilfelle benytter jeg meg av komparasjon mellom avgrensede tidsepoker (90- og 10-tallet). Ved å se på forskjeller og likheter fra det ene tiåret til det andre forsøker jeg å finne noen sentrale kontinuiteter og brudd – og dermed utviklingstrekk. Jeg benytter meg dessuten av komparasjon når jeg trekker inn den svenske 90-tallskonteksten. Med vissheten om at nynazismen hadde sterkere fotfeste i Sverige som bakteppe, har komparasjon her vært brukt til å belyse noen ideologiske særtrekk (eller mangler som sådan) hos de norske nynazistene.

Til slutt vil jeg påpeke at jeg har etterstrebet objektivitet såfremt det har latt seg gjøre, men at det i en analyse av et miljø som ligger såpass på ytterkanten av samfunnet alltid vil ligge visse forutinntatte holdninger i bunn. Jeg var selv 10 år da Benjamin Hermansen ble drept, og vokste opp i samme by. Hendelsen gjorde dypt inntrykk, og jeg har dermed et forholdsvis personlig forhold til deler av den historiske utviklingen i denne oppgaven. Å være

bevisst dette har hjulpet på å kunne forholde seg kritisk til egen lesning av kildene. Det er også verdt å nevne at det hele tiden vært en løpende vurdering om jeg skal navngi enkeltpersoner, siden mange av aktørene denne oppgaven omhandler fremdeles er i live. I noen tilfeller har dette vært strengt nødvendig, da enkelte aktører er sentrale for oppgavens analyse. Utover det landet jeg på å navngi alle som har vært i mediebildet og/eller synlige i offentligheten. Dette gjelder stort sett alle de mest sentrale aktørene i miljøet.

1.5 Historisk bakgrunn

Det norske nynazistmiljøet har i mindre grad vært tilknyttet NS og de såkalte «gammelnazistene» fra 2. verdenskrig, men det finnes en viss kontinuitet fra tidlig av. Journalist Per Bangsund har studert perioden fra 2. verdenskrig og frem til 1984 i boken *Arvtakerne*. Han hevder at det er umulig å forstå bakgrunnen til nynazistmiljøet på 80-tallet uten å trekke linjer tilbake til Nasjonal Samling (NS) og krigen. Han hevder videre at Nasjonal Ungdomsfylking (NUF) – forgjengeren til nynazistpartiene Norsk Front og Norsk Folkeparti var et resultat av flere tiårs arbeid, i motsetning til tidligere allmenn oppfatning.⁹

I Norge var landssvikoppjøret en dominant diskurs etter 2. verdenskrig, og dermed var alt som kunne stinke av nazisme tabubelagt. Som reaksjon på selve oppjøret dannet en del av de gamle NS-medlemmene organisasjonen Forbundet for sosial oppreising (FSO). Det skulle være en apolitisk organisasjon som kun skulle jobbe for oppreising og renavasking etter landssvikoppjøret. Det oppstod imidlertid raskt en utålmodig fraksjon i FSO som ønsket en mer politisk dreining, hvilket blant annet kom til syne i avisa *Folk og Land* - en uavhengig avis som fremstod som FSOs talerør.¹⁰ Utover 60-tallet fikk *Folk og Land*-miljøet et mer ungdommelig preg, samtidig som FSO gikk mot slutten. Etter hvert oppstod NUF, en organisasjon som selv hevdet seg å være «høyrenasjonale», men som hadde klare nazistiske trekk. En av de aktive i miljøet var Erik Rune Hansen, en vaskeekte nasjonalsosialist og en sentral skikkelse i denne oppgaven. Hansen ble kalt «gammelnazistenes mann» på grunn av sin kompromissløse holdning til den nasjonalsosialistiske ideologien.¹¹ Inn mot 70-tallet opererte NUF i gråsonen mellom nazister som ham og de høyre-radikale, men tiltrakk seg stadig flere ungdommer fra sistnevnte retning. Det var Erik Blücher som til slutt sørget for å

⁹ Per Bangsund, *Arvtakerne: Nazisme i Norge etter krigen* (Oslo: Pax, 1984), 8.

¹⁰ Bangsund, 55.

¹¹ Bangsund, 101.

utnytte momentum og samle troppene. Han skapte en slags balanse mellom nazistene og de mer «mørkeblå» fraksjonene i miljøet – selv titulerte han seg som «nynasjonalist».¹²

Blücher stiftet partiet Norsk Front (NF) i 1975. I utgangspunktet hadde han parlamentariske ambisjoner,¹³ men det oppstod raskt en splittelse mellom de som ønsket en mer aksjonistisk (og voldelig) retning og de som ønsket å bygge et politisk parti. Frem mot 1979 styrket den voldelige og militante fraksjonen seg, hvilket kulminerte i et bombeattentat 1. mai 1979. Aktivisten Petter Kristian Kyvik kastet hjemmelagde sprengladninger inn i 1. mai-toget i Oslo, noe som endte med en alvorlig personskaide. Dette ble et slags vendepunkt for hvordan samfunnet oppfattet miljøet, og oppmerksomheten ble så stor at Blücher så seg nødt til å legge ned Norsk Front. Han tok imidlertid med seg kjernen over i Nasjonalt Folkeparti, og partiet var i praksis det samme.¹⁴ Man ønsket nå i større grad å fokusere på verving av medlemmer og distribuering av ideologi.¹⁵

Uenighetene ulmet like fullt under overflaten, og innen 80-tallet hadde klimaet blitt røffere. Nå hadde det oppstått en del voldelige og høyreekstreme aksjonsgrupper, som ifølge Bangsund ikke var eksplisitt nynazistiske, men som hentet voldsromantikk og rasisme derfra.¹⁶ Et par medlemmer tilknyttet en slik gruppe skapte sjokkbølger da de i februar 1981 brutalt henrettet to personer på Hadeland i frykt for angiveri etter medvirkning i et våpenran.¹⁷ Dette ga en ny runde med negativ oppmerksomhet for miljøet, og senere samme år trakk Blücher seg som leder for NF. Han forsvant helt ut av miljøet noen år senere da han flyttet til Sverige, og ble etter hvert en prominent skikkelse i det svenske nynazistmiljøet.

Etter at Blücher forsvant, var det den voldelige fraksjonen som tok styringen i NF. Dette resulterte blant annet i et bombeattentat mot NOR moské i 1985. Hvis Kyvik-saken ble et slag for NF, var følgene av dette attentatet (hvor ingen mistet livet, men en kvinne mistet hørselen) enda verre. Det handlet ikke bare om sosiale reaksjoner, men at sentrale skikkelser i NF ble siktet og dømt for attentatet, samt flere andre aksjoner og kriminelle handlinger.¹⁸ Selv om NF ikke ble offisielt nedlagt før i 1991, var dette i praksis slutten for partiet.

¹² Bangsund, 143.

¹³ Det må her nevnes at NFs endelige mål ikke var demokratisk. Bangsund tar for seg partiprogrammet deres, og fremhever blant annet at et uttalt mål var å eliminere parlamentarisme og at kun de av nordisk avstamning skulle ha rett til å utøve makt (Bangsund, 231).

¹⁴ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 39. På bakgrunn av dette vil også Nasjonalt Folkeparti forkortes som NF.

¹⁵ Preus, «Bakover mot det nye Norge», 8. Preus viser blant annet til et intervju med Blücher fra 1981.

¹⁶ Bangsund, *Arvtakerne: Nazisme i Norge etter krigen*, 214.

¹⁷ Bangsund, 208–10.

¹⁸ Lodenius og Larsson, *Extremhögern*, 235–36.

Når det gjelder svensk kontekst, har historiker Helene Lööw skrevet detaljert om de lange linjene siden krigen. Ifølge henne var svensk nynazisme lenge en underkjent del av historien. Den passet rett og slett ikke inn i bildet av det mer tolerante og moderne Sverige, og ble således ikke tatt tilstrekkelig på alvor.¹⁹ I og med at Sverige aldri var okkupert, ble behovet for et større oppgjør heller ikke satt på dagsorden. Det ble riktignok også der nødvendig å tone ned noe av naziretorikken etter krigen,²⁰ men det oppstod likevel noen grupper i disse årene som sett i retrospekt utgjør et klart bindeledd mellom mellomkrigsnazistene og hvit makt-miljøet nærmere 90-tallet.

Av disse gruppene, er Nordiska Rikspartiet (NRP) den kanskje mest sentrale. I tillegg er Sveriges Nationella Förbund (SNF) og Nysvenska Rörelsen (NSR) to kontinuitetsbærere. SNF ble grunnlagt allerede i 1915, og fikk for alvor et raseideologisk og antisemittisk preg etter nazistenes maktovertakelse i Tyskland. Etter krigen ble retorikken tonet ned, men SNF holdt det fremdeles gående inn mot 90-tallet. Innen det var partiet riktignok utradert. Den eneste lederen fra krigsårene som forble aktiv helt frem til 90-tallet er Per Engdahl. Han var i utgangspunktet fascist, og før krigen uttalte han seg i flere tilfeller kritisk til nazismen, men det fantes allerede da eksempler på nazifascinasjon, jødekritikk og raseideologi hos ham.²¹ Etter krigen ble Engdahl – foruten å etablere NSR i Sverige – en sentral skikkelse internasjonalt, som forsøkte å samle de europeiske kreftene på ytre høyre. Etter hvert utspilte Engdahl sin internasjonale rolle, men nærmere 90-tallet fikk han et lite oppsving igjen i Sverige fordi en del yngre aktører i hvit makt-miljøet ønsket å lære ideologien og dens røtter å kjenne.²² Han døde i 1994.

Partiet som ifølge Lööw i størst grad førte arven fra mellomkrigsårene helt frem til 90-tallets hvit makt-miljø, er Nordiska Rikspartiet (NRP). Det var de som ga politisk skolering til mange av 90-tallsaktivistene.²³ NRP ble styrt av ekteparet Gøran og Vera Oredsson, og var nok partiet som i mest eksplisitt grad fortsatte å forfekte nasjonalsosialistisk tankegods. Blant annet hadde de et klart raseideologisk program, og bedrev systematisk holocaustbenektelse via sine partiaviser. Gitt nazismens stigmatiserte posisjon lyktes de ifølge Lööw aldri å tiltrekke seg en større følgemasse, men de var det eneste nazipartiet som mellom 60- og 80-årene hadde en landsomfattende virksomhet. Etter hvert utviklet det seg en såkalt RAG-

¹⁹ Heléne Lööw, *Nazismen i Sverige 2000-2014* (Stockholm: Ordfront, 2016), 21.

²⁰ Lööw, 36.

²¹ Lodenius og Larsson, *Extremhögern*, 92–93.

²² Lööw, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 43.

²³ Lööw, 37.

gruppe, eller «aksjonsgruppe» tilknyttet partiet, som hovedsakelig bestod av yngre aktivister. Flere av disse ble dratt inn i en rekke større rettsaker i Göteborg i 1986 som skulle vise seg å bli fatale for NRPs virksomhet. De var tiltalt for en rekke kriminelle handlinger, inkludert mordbrann, trusler og vold. Dette førte til flere dommer, og at partiledelsen (ekteparet Oredsson) tok avstand fra de involverte. I følge Löow var en sterkt medvirkende årsak til NRPs dalende oppslutning nettopp avstandtakingen til de dømte aktivistene, som følte seg sveket av partiets ledelse.²⁴ NRP overlevde like fullt i navnet, og ble ikke offisielt nedlagt før i 2009 i forbindelse med at Göran Oredssons ble alvorlig syk (og døde i 2010). Flere av de dømte NRP-aktivistene ble delaktige i formingen av 90-tallets hvit makt-miljø.²⁵

Misnøyen i etterkant av NRP-rettsakene ble ytterligere forsterket av at organisasjonen Bevara Sverige svenskt (BSS) ble til Sverigedemokratene. BSS hadde hatt skinheads i sine rekker, men ønsket plutselig en mer «respektabel» organisasjon, etter modell av blant annet Jean-Marie Le Pen. Da ønsket man ikke lenger å assosieres med skinheads, hvilket førte til at en del av disse aktivistene, som tidligere fungerte som «håndlangere» for BSS, ikke lenger var velkomne.²⁶ Dette bidro til misnøye i hvit makt-miljøet ifølge Löow, og i likhet med i NRP-rettsakene følte mange av de yngre aktivistene seg unyttet og sveket.²⁷ Disse hendelsene må i så henseende anses som en radikaliseringsfaktor mot slutten av 80-tallet. Innen den tid hadde angrep mot grupperinger nynazistene anså som «fienden» blitt mer vanlig i Sverige, være seg jøder, innvandrere, homofile eller andre. Klimaet ble røffere, konfrontasjonene økte, og aktivismen dreide seg fra trusler til brannbomber og grov vold. NRP-rettsakene anses på mange måter som et slags vendepunkt.²⁸ Selv om dette delvis knakk NRPs virksomhet, tok den unge generasjonen aktivister med seg mye av tankegodset inn mot 90-tallet.

1.6 Teoretisk rammeverk

Overordnet kan det være greit å redegjøre for hva *ytre høyre* er. Ifølge Lars Erik Berntzen er de to ideologiske særtrekkene som skiller *ytre høyre* fra *moderate høyre* at man ønsker å utfordre eller avskaffe demokratiet, og at man er nativistiske – altså ser man folket (de innfødte) og staten som ett og de som ikke er en del av folket som en trussel. Videre skilles

²⁴ Löow, 39.

²⁵ Löow, 46.

²⁶ Lodenius og Larsson, *Extremhögern*, 321.

²⁷ Heléne Löow, *Nazismen i Sverige 1980-1999 : Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna* (Ordfront, 2000), 70.

²⁸ Löow, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 45–47.

det innenfor ytre høyre mellom *høyre-radikalisme* og *høyre-ekstremisme*. Disse to har nativismen til felles, men total fornektelse av demokratiet og legitimeringen av voldsbruk er gjeldende kun for sistnevnte.²⁹ Nynazistene tilhører i utgangspunktet det høyre-ekstreme, mens innvandringsmotstanderne typisk tenderer mot høyre-radikalisme.

Ytre høyre er svært fragmentert, strategisk så vel som ideologisk. Med strategi menes her hvordan en bevegelse søker gjennomslag for sin ideologi, være seg via aktivisme, rekruttering eller andre virkemidler. Ulike strategiske mål har vært en sterk grobunn for interne konflikter i disse miljøene, noe vi allerede har sett eksempel på med NF. Man kan skimte tre overordnede strategiske retninger hos ytre høyre: En *politisk strategi*, en *aksjonistisk strategi* og en *metapolitisk strategi*. Førstnevnte søker politisk innflytelse og oppslutning innenfor demokratiske rammer. Den aksjonistiske strategiformen går på å vise handlekraft via målrettede aksjoner som demonstrasjoner, og på ytre høyre er man heller ikke alltid fremmed for ekstreme aksjonsformer, som terrorisme og gatevold. Den metapolitiske tar sikte på å etablere et slags ideologisk hegemoni. Den bygger ifølge Roger Griffin dels på Allan de Benoist og den franske «Nouvelle Droite»-bevegelsens overbevisning om å fokusere på en «kulturell gjenfødelse» fremfor diskursene om raseoverlegenhet og revolusjonær voldsforherligelse, og dels basert på Antonio Gramscis teori rundt «kulturelt hegemoni» som overordnet politisk hegemoni.³⁰ Klassiske metapolitiske virkemidler er spredning av intellektuelt materiale og kunst. Noen nynazistiske grupper, som Zorn 88, kan sies å tendere mot det metapolitiske, da deres primærstrategi er å spre ideologisk materiale.

Det som virkelig skiller nynazistene fra resten av ytre høyre, er den eksplisitte antisemittismen. Det betyr ikke at nynazistene har monopol på antisemittisme, men det altopplukkende antisemittiske fiendebildet er stort sett eksklusivt for dem. Dette bygger på de samme forestillingene som nazistene i sin tid utformet sin ideologi utfra, og er således også en helt åpenbar ideologisk kontinuitet mellom den klassiske nasjonalsosialismen og den nynazistiske ideologien. Et utgangspunkt er falsumet *Sions vise protokoller*, som ble utgitt i 1905 i Russland, før det rundt 1920 spredde seg til Europa. Dette fremstår som referater fra et hemmelig møte mellom lederne for organisasjonen «Sions vise» hvor det ble diskutert hvordan man skulle oppnå verdensherredømme.³¹ Ideen om en hemmelig jødisk orden med

²⁹ Lars Erik Berntzen, «Ytre høyre: Ideologier, grupper, vold og rekruttering», i *Radikalisering: Fenomen og forebygging*, red. Ellen Reiss og Linda Noor (Oslo: Minotenk, 2018), 77–78.

³⁰ Roger Griffin, *Fascism (Key Concepts in Political Theory)*, 1st edition (Polity, 2018), 124–25.

³¹ Øystein Sørensen, *Den store sammensvergelsen: historien om det hemmelige selskapet Illuminatus og dets mange ugjerninger* (Oslo: Aschehoug, 2010), 101–2. For en redegjørelse av Sions vise protokoller.

planer om verdensherredømme har eksistert enda lenger tilbake i tid, men protokollene kunne brukes som «bevis» for å fremme slike antisemittiske konspirasjonsteorier.

Hos nynazistene i Skandinavia har dette innholdet siden slutten av 80-tallet stort sett kommet til uttrykk via forestillingen om ZOG (Zionist occupational government). *ZOG-diskursen* ble utviklet av amerikanske rasistiske bevegelser på 70- og 80-tallet, og kom til Skandinavia på slutten av 80-tallet. Utgangspunktet er at ZOG er en hemmelig sionistisk verdensregjering som allerede kontrollerer mange av de viktigste maktorganene (inkludert media) og har som mål å oppnå verdensherredømme. ZOG-diskursen innebærer at man befinner seg midt i en rasekrig hvor den hvite rases eksistens er truet. Den er altopplukende, og rammeverket for alt som kan true den hvite rases eksistens. Altså settes for eksempel innvandring i et bredere perspektiv. Det er en plan ZOG står bak, som et ledd i rasekrigen de fører mot hvite.³² Det er viktig å skille mellom ZOG-diskursen helt konkret og grunntanken bak. Det er det siste som er essensielt her. Den nordiske motstandsbevegelsen anvender for eksempel ikke lenger begrepet ZOG, men deres fiendebilde er mer eller mindre nøyaktig det samme. Poenget er at selv om dette fiendebildet kan uttrykkes noe ulikt utfra sin samtid, har grunninnhold knapt forandret seg. Når jeg anvender begrepet ZOG-diskurs referer jeg altså til grunninnholdet – ikke det bokstavelige innholdet i teorien.

En stor utfordring for nynazistene etter krigen har vært å forholde seg til *Holocaust*. Å rasjonalisere støtte til en ideologi som systematisk tok livet av så mange mennesker er selvsagt en utfordring. Noen har valgt å tone ned den antisemittiske retorikken og den nazistiske symbolbruken, eller tatt avstand fra begrepet nazisme overhodet. Løsningen for andre har vært å benekte at massedrapene fant sted. De mest klassiske argumentene er at tallene er overdrevet, at bruken av gasskamrene ikke stemmer, eller at jødeutryddelsene aldri var systematisert eller beordret av Hitler.³³ Hensikten med holocaustfortellingen, mener benekterne, er å skape sympati med jødene og staten Israel, samt skaffe seg økonomisk kompensasjon.³⁴ Denne argumentasjonen passer som hånd i hanske i ZOG-diskursen, siden det impliseres at det hele er en utspekulert plan jødene står bak for å styrke sin egen posisjon. Argumentene har gjerne blitt begrunnet med såkalt pseudo-vitenskapelig forskning, en egen «gren» som har utviklet seg etter 2. verdenskrig. En gjenganger i nyere tid innenfor dette

³² Tore Bjørge, *Racist and right-wing violence in Scandinavia: Patterns, perpetrators, and responses* (Oslo: Tano Aschehoug, 1997), 272.

³³ Sine Molbæk-Steensig, «Holocaustbenektelse», HL-senteret, oppdatert 29. april 2020, <https://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/folkemord/folkemord-under-nazismen/ettetid/holocaustbenektelse>.

³⁴ Sørensen, *Den store sammensvergelsen*, 265.

feltet er amerikanske Institute for Historical Review. Dette har på mange måter utfordret revisjonismebegrepet innen forskningen, da disse aktørene har forsøkt å ta eierskap til det å være revisjonister.³⁵

Selv om grunnidéen bak ZOG-diskursen er gammel, kommer dens moderne utforming som nevnt fra amerikanske høyreekstreme krefter. Den militante og revolusjonære raseideologien i disse miljøene inspirerte 90-tallets nynazistmiljø i Skandinavia, og strømningene slo først igjennom i Sverige. Som Löow påpeker var det den ideologiske importen fra USA i møte med den tradisjonelle europeiske nazismen og antisemittismen som dannet grunnlaget for den nye militante rasismen man så i Sverige.³⁶ «Bibelen» fra de amerikanske kretsene er boken *The Turner Diaries*, skrevet av William Pearce (under pseudonum). Den handler kort fortalt om en fiktiv og raskt eskalerende rasekrig, og er nærmest for en manual å regne om hvordan man bygger opp et terrornettverk for å bekjempe ZOG. Ifølge Tore Bjørgo, var *The Turner Diaries* sannsynligvis mer viktig for 90-tallets nynazister enn Hitlers *Mein Kampf*.³⁷ Pierces oppfølgerbok *Hunter* kan også sies å være et innflytelsesrikt verk, og handler hovedsakelig om hvordan man kan bekjempe ZOG på individuell basis. Den anses å ha inspirert såkalte «lone wolf»-aktivister. «Lasermannen», som i en periode på 90-tallet skjøt tilfeldige ofre med innvandrerbakgrunn i Sverige, har for eksempel mange fellestrekk med hovedpersonen i *Hunter*.³⁸ Terrorgruppa The Order fra *The Turner Diaries* skal på sin side ha vært til inspirasjon for Oklahoma-bomberen Timothy McVeigh.³⁹ Den fiktive gruppa fikk faktisk en ekte høyreekstrem organisasjon oppkalt etter seg i USA,⁴⁰ som igjen ble et forbilde og en sterk inspirasjonskilde for det svenske hvit maktmiljøet.⁴¹

³⁵ Michael Shermer, Alex Grobman, og Arthur Hertzberg, *Denying History: Who Says the Holocaust Never Happened and Why Do They Say It? Updated and Expanded*, First edition (Berkeley: University of California Press, 2009), 238. Her problematiseres dette inngående i lys av Holocaustbenektelse. På angitt side forsøkes det å differensiere mellom revisjonisme i pseudohistorie og ekte revisjonisme i historiefaget.

³⁶ Löow, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 47–48.

³⁷ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 157.

³⁸ Bjørgo, 157.

³⁹ Griffin, *Fascism (Key Concepts in Political Theory)*, 118.

⁴⁰ Het opprinnelig Bruder Schweigen.

⁴¹ Christoffer Jacob Øimoen, «Nynazisme i Norge og Sverige - Fra partiorganisering til revolusjon» (Oslo, Universitetet i Oslo, 2012), 93.

2. Erik Rune Hansen og hans nasjonalsosialistiske prosjekt

Ved inngangen til 90-tallet bestod ytre høyre hovedsakelig av to overordnede fraksjoner. Den ene var innvandringsmotstanderne - blant annet grupperinger som Folkebevegelsen mot innvandring (FMI), mens den andre var nynazistmiljøet.⁴² Flere tidligere medlemmer fra NF og de mer voldelige aksjonsgruppene fra 80-tallet var fortsatt aktive i nynazistmiljøet, noen av dem sentrale skikkelser. Nye identitetsmarkører inn mot 90-tallet var den engelske skinheadstilen og hvit makt-musikken. Samtidig fantes fremdeles de i miljøet som tviholdt på den åpent nasjonalsosialistiske tilnærmingen. En av dem var Erik Rune Hansen, og innen nedleggelsen av NF hadde han fått med seg de mest ideologisk orienterte nazistene over i Zorn 88. Dermed var det lansert et rent nasjonalsosialistisk alternativ i miljøet.

Dette kapittelet redegjør innledningsvis for de overordnede utviklingstrekkene i det norske nynazistmiljøet på 90-tallet, men er hovedsakelig en analyse av Erik Rune Hansen og gruppa Zorn 88s ideologiske plattform og strategiske linje. Dessuten tar kapittelet for seg Hansen & cos relasjoner med omverdenen, og forsøker avslutningsvis å plassere dem i en bredere kontekst i nynazistmiljøet.

2.1 Nynazistmiljøet på 90-tallet – en oversikt

Katrine Fangen skriver at nynazistmiljøet var på sitt mest uorganiserte første halvdel av 90-tallet.⁴³ På denne tiden var det mye pubtreff og fyll, og skinheadstilen var dominant. Det endret seg noe utover 90-tallet da flere militante grupper dukket opp i Norge. De mer militante tidsskriftene *Vikingen* og *Ragnarok*, som dukket opp rundt 1992 – 93, markerer her et skifte. *Vikingen* var en fellesutgivelse for gruppene Hvit arisk motstand (HAM) og Birkebeinergruppen, mens *Ragnarok* ikke virker å ha vært bundet av noen gruppe. De innledet etter hvert et samarbeid med den militante gruppa Anti-Antifa (A-Afa), men redaksjonen hevdet seg nøytrale og jobbet for en samling «av alle de militante fraksjoner i Norge».⁴⁴ En del av disse gruppene hadde en strammere struktur enn hva man hadde sett

⁴² Bjørgo og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 41.

⁴³ Fangen, *En bok om nynazister*, 99.

⁴⁴ *Ragnarok*, nr. 1 (1995).

tidligere, og frontet en mer ekstrem ideologi på linje med de nevnte tidsskriftene. Det som uansett preget nynazistmiljøet mest igjennom 90-tallet var stadige konfrontasjoner med blitzmiljøet. Antirasistenes gjentatte angrep på nynazistenes pubtreff var en bidragsyter til at nynazistmiljøet gikk mer under jorden halvveis på 90-tallet. Treffene ble mer private, og miljøet mer fragmentert.⁴⁵ Med de militante gruppene økte imidlertid den grove volden.

Foruten å ha hyppig kontakt med internasjonale meningsfeller (hovedsakelig i Sverige og England), fraterniserte nynazistmiljøet også med andre skikkelser på ytre høyre i denne perioden. Et eksempel på dette er det såkalte «Myrdalslaget» i Brumunddal hvor Arne Myrdal – lederen for FMI – skulle holde en appell. Kort fortalt hadde Brumunddal over en viss periode hatt problemer med en lokal ungdomsgjeng som bedrev rasistisk vold, og da Myrdal skulle holde sin appell, eskalerte situasjonen til fullt sammenstøt hvor personer fra nynazistmiljøet og lokale gutter sto på den ene siden, mens tilreisende antirasister sto på den andre. Resultatet var at antirasistene ble regelrett kjeppjaget fra stedet, hvilket ga nynazistene økt selvtillit og mye mediedekning.⁴⁶ Nynazistmiljøet var sentrert på Østlandet, men vokste også frem på Sørlandet og et stykke oppover langs vestlandskysten.

Et markant navn fra denne perioden er Boot Boys. Navnet var faktisk en gjenganger i nynazistmiljøet gjennom 90-tallet,⁴⁷ og ble brukt om flere ulike miljøer med løs tilknytning, sentrert rundt tidsskriftet med samme navn. Gruppen ble startet allerede i 1987, og sprang i utgangspunktet ut av et nynazistmiljø fra Hokksund ledet av tidligere NF-aktivist Ole Krogstad.⁴⁸ Det var Krogstad som sto bak utgivelsen av tidsskriftet. Første halvdel av 90-tallet var Boot Boys, som store deler av miljøet, preget av fyll, skinheadsstil og slåssing. I 1997 ble imidlertid Boot Boys Oslo opprettet i et skinheadmiljø fra Bøler i Oslo. De skal ifølge Fangen ha vært strengere organisert og lagt mer vekt på disiplin.⁴⁹ Boot Boys Oslo hevdet seg i utgangspunktet uavhengige av det originale Boot Boys-miljøet, men skrev samtidig i tidsskriftet (som de selv hadde gjenopptatt etter at det tilsynelatende lå brakk en periode) at kontakten og støtten fra grunnleggerne alltid hadde vært der.⁵⁰ Tidsskriftet tok en betraktelig mer ideologisk rettet vending mot slutten av 90-tallet med mer eksplisitt antisemittisme.

⁴⁵ Fangen, *En bok om nynazister*, 101.

⁴⁶ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 45–46.

⁴⁷ Navnet Boot Boys refererer til Doc Martens-støvler, en klassisk identitetsmarkør for skinheads.

⁴⁸ Henrik Lunde, *Aller ytterst* (Oslo: Antirasistisk senter, 1993), 29. Krogstad ble blant annet dømt til 10 måneders fengsel for deltakelse i flere aksjoner tilknyttet NF-miljøet.

⁴⁹ Fangen, *En bok om nynazister*, 102.

⁵⁰ *Boot Boys*, nr. 1 (2000).

Det var aktører fra nettopp Boot Boys i Oslo som i januar 2001 begikk et drap som fikk fatale konsekvenser for nynazistmiljøet i Norge. 15 år gamle Benjamin Hermansen ble knivstukket av to nynazister på Holmlia, i et drap som ble konkludert å være både uprovosert og utelukkende rasistisk motivert i lagmannsretten.⁵¹ Som følge av den enorme fordømmelsen i samfunnet generelt, forvitret nynazistmiljøet på ganske kort tid. I praksis ble det umulig for aktørene å vise seg offentlig. Noen av dem gikk over til ren kriminalitet, andre forble i nynazistmiljøet, men gikk helt eller delvis under jorda. Mange forlot miljøet.⁵² Fangen anslår at 1995 er året nynazistmiljøet hadde flest deltakere. Her skal antallet ha vært over 200 aktive. Det er en solid økning fra inngangen til 90-tallet, hvor tallet trolig var rundt 40-50. Etter 1997 skal miljøet ha mistet en del deltakere, men det skal ha skjedd en viss nyrekruttering mot slutten av 90-tallet. I år 2001 (da Benjamin ble drept) skal det ha vært rundt 150 deltakere.⁵³

Av de mer ideologisk drevne i miljøet, finner man Erik Rune Hansen og gruppa Zorn 88. Hansen trenger ingen introduksjon her, da han var en sentral aktør i miljøet allerede på 70-tallet via sin deltakelse i *Folk og Land* og NF-miljøet. Zorn 88 ble grunnlagt i 1988, og var svært lukket; ved siden av Hansen, var to andre medlemmer (Ola Misvær og Olav Hoaas) offentlig kjent.⁵⁴ Foruten å være ansvarlig for å gi ut tidsskriftet *Gjallarhorn* fire ganger i året, pleide Hansen internasjonal kontakt med blant annet World Union of National Socialists (WUNS), samt svenske og danske nynazister. Zorn 88 endret navn til Norges Nasjonalsosialistiske Bevegelse (NNSB) i 1998. Det er usikkert når gruppa forsvant, men *Gjallarhorn* hadde sannsynligvis sin siste utgivelse som tidsskrift i 2003.⁵⁵ I første nummer av *Gjallarhorn* i år 2002 annonserte Hansen at tidsskriftet og NNSB ville skille lag administrativt og økonomisk. Dette som en følge av at gruppa hadde fått ny ledelse, eller «et generasjonsskifte om man vil» for å bruke Hansens egne ord.⁵⁶ Kort tid etterpå annonserte Hansen at han hadde vært alvorlig syk med slag,⁵⁷ og selv om jeg ikke kan fastslå med sikkerhet når han døde, antar jeg at det var kort tid etter *Gjallarhorn*s siste utgivelse. Gitt Hansens innflytelse, er det liten grunn til å tro at NNSB som gruppe var særlig aktive eller organiserte etter det. NNSB ble riktignok nevnt i diverse lokalavisartikler utover 2000-tallet –

⁵¹ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 48.

⁵² Bjørge og Gjelsvik, 58–59.

⁵³ Fangen, *En bok om nynazister*, 104.

⁵⁴ Lunde, *Aller ytterst*, 25.

⁵⁵ NNSB fortsatte å bruke navnet *Gjallarhorn* om sin egen nettside.

⁵⁶ «Nytt år», *Gjallarhorn*, nr. 1 (2002).

⁵⁷ «Gi opp?!», *Gjallarhorn*, nr. 3 (2002).

hovedsakelig i Troms, Haugesund-området og på Hadeland – i forbindelse med nynazistisk aktivitet i lokalområdet. Det er imidlertid knapt snakk om noen særlig aktivitet.⁵⁸

2.2 Zorn 88 – antisemittisme og raseideologi

Som nevnt er det etter min mening antisemittismen som er den klareste skillelinja mellom nynazistene og resten av ytre høyre. Zorn 88 og Erik Rune Hansens antisemittiske holdninger er helt uomtvistelige. For det første er *Gjallarhorn* fullt av holocaustbenektelse, både ved «revisjonistiske» pseudovitenskapelige artikler, og ved ytringer fra tidsskriftets skribenter. For det andre preget grunnprinsippene i ZOG-diskursen tidsskriftets ordskifte. *Gjallarhorn* tok imidlertid ikke i bruk begrepet «ZOG» på redaksjonelt nivå, og sånn sett distanserte de seg retorisk fra flertallet av samtidens nynazister. Men innholdet er det samme, og derfor anvender jeg (som redegjort for i forrige kapittel) likevel begrepet ZOG-diskurs.

En av hjørnesteinene i Zorn 88s ideologi var benektelsen av Holocaust. Det virker på meg som om dette var en av Erik Rune Hansens største hjertesaker, og en drivkraft i hans modus operandi. Som nevnt lente han seg blant annet på pseudo-vitenskap og såkalt revisjonisme, og slike artikler dukket opp i stort sett hvert eneste nummer av *Gjallarhorn*. Blant gjengangerne var Institute for historical review,⁵⁹ og den omstridte britiske holocaustbenekteren David Irving, som foruten å få flere av sine artikler om Holocaust publisert i *Gjallarhorn* også ble hyllet i tidsskriftet.⁶⁰ Erik Rune Hansen skrev selv en rekke artikler og innlegg med holocaustbenektende innhold. Han lente seg på en del gjengangerteorier, som at dokumentet fra Wannsee-konferansen var forfalsket, at kjemiske og tekniske prøver umuliggjorde gasskamre i Auschwitz, og at antallet jøder som skal ha blitt drept ikke samsvarte med antallet jøder som fikk erstatning i etterkant.⁶¹ Dessuten brukte han sine egne besøk i konsentrasjonsleirene til å så tvil om hendelsene, og skrev at han på bakgrunn av dette forbeholdt seg retten til å tro at dette var en «historisk løgn».⁶² Et annet kjennetegn ved Hansens holocaustsyn, er at han var opptatt av å relativisere det mot andre

⁵⁸ Ole Peder Giæver, «Frykter ikke 'en håndfull nazister'», ABC Nyheter, 22. november 2007, <https://www.abcnyheter.no/nyheter/2007/11/22/56082/frykter-ikke-en-handfull-nazister>. Henrik Lunde anslo i dette intervjuet at NNSB neppe telte mer enn ti personer.

⁵⁹ Se for eksempel: «66 spørsmål og svar vedrørende Holocaust», *Gjallarhorn*, nr. 4 (1995).

⁶⁰ «Hitler trodde på Engelsk fornuft – ingen planer om invasjon av England...», *Gjallarhorn*, nr. 4 (1999). Blant annet skriver denne innsenderen at han oppfordrer folk til å lese alt Irving har skrevet.

⁶¹ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

⁶² «Derfor tror heller ikke jeg», *Gjallarhorn*, nr. 2 (1990).

historiske hendelser. Han viste blant annet til en samtale med en jødisk mann hvor han anerkjente at leirene må ha vært et helvete på jord, men at det som skjedde ikke var spesielt nok til å «brennmerke et folk, en nasjon og en politisk bevegelse i all evig fremtid».⁶³ Hansen ønsket tydelig å fremstå som en som var «opplyst». Det blir nesten noe profetisk over hvordan han manet sine lesere til å utfordre denne såkalte løggen. Selv om det å benekte Holocaust nok i hans øyne var strengt nødvendig for å gi Zorn 88 legitimitet, så virker det også som han var genuint overbevist:

Så kom de kalde fakta om hvor mange jøder det fantes i Europa, hvor mange jøder som mottok erstatning, gassens sammensetning, hva den ble brukt til (avlusning av tøy) og avsløring av grove og lett gjennomskuelige løgner. Hvorfor løy de? Erstatningstallene som Tyskland betalte Israel kom på bordet – og vi så hvordan en effektiv krigspropaganda ble brukt til å sementere staten Israel på sympati, medfølelse og skam. Sakte, men svært så sikkert falt brikkene på plass. Og for å si det litt «religiøst»: Har man først sett lyset er det umulig ikke å misjonere – vi tror at verden vil se både bedre og annerledes ut uten denne løggen.⁶⁴

Også flere andre av *Gjallarhorn*s skribenter bidro jevnlig med holocaustbenektende stoff. En av dem som fikk mye spalteplass var Olav Hoaas. Hoaas var tidligere aktiv i NUF og NF-miljøet, og havnet i mediens søkelys på midten av 70-tallet da han i et intervju med Dagbladet åpent benektet Holocaust.⁶⁵ Hoaas hadde en rekke ideologiske publiseringer i *Gjallarhorn*,⁶⁶ og hans tekster ble dessuten nevnt som innflytelsesrike i Zorn 88s ideologiske skolering.⁶⁷

En annen ideologisk hjørnestein hos Zorn 88 var grunninnholdet i ZOG-diskursen. Også her lente *Gjallarhorn* seg på en rekke ideologiske forbilder så vel som eget ordskifte. Blant annet publiserte tidsskriftet en oversatt artikkel av William Pierce, som redegjorde for hvordan jødene planla å oppnå verdensherredømme.⁶⁸ Dette innholdet ble delt av de sentrale stemmene i *Gjallarhorn*. Erik Rune Hansen var opptatt av å peke på den «egentlige» fienden i innvandringsdebatten, og var således kritisk til voldsbruk mot enkeltinnvandrere. Ifølge ham burde nasjonalsosialistene være mer opptatt av å gå etter årsaken til

⁶³ *Gjallarhorn*, nr. 4 (1991).

⁶⁴ «Kampen mot løggen», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1995).

⁶⁵ «Hitlers gasskamre har aldri eksistert», *Dagbladet*, 4. juni 1975. Hoaas viste til den franske historikeren Paul Rassenier – en kjent holocaustbenekter – og hevdet at han påviste at alt «propagandasnakket» om Hitlers gasskamre bare var oppspinn.

⁶⁶ Se blant annet «Et tilbakeblikk», *Gjallarhorn*, nr. 4 (1997).

⁶⁷ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

⁶⁸ «Slik er sionismen», *Gjallarhorn*, nr. 4 (1995).

innvandringsproblematikken fremfor den enkelte innvandrere. Dette innebar å avsløre «den verdensomspennende zionistiske løgn- og bandittvirksomheten».⁶⁹ Tanken om at en skjult jødisk makt egentlig står bak masseinnvandringen er, som nevnt, et av de mest sentrale særtrekkene ved ZOG-diskursen.

Flere av de faste stemmene i *Gjallarhorn* skrev under pseudonym. En av dem – «Gorm den gamle» – kom med utsagn som at «sionistene trekker i trådene – verdens politikere danser i marionett-teateret».⁷⁰ En annen – «Tord Gjelle» – mente at det lå en bevisst plan bak innvandringen til vesten, skrev om en pågående «raseforgiftning» hvis mål var å oppløse nasjonal egenart og stolthet, og knyttet dette opp mot «det fullstendig sionist-dominerte media-imperium».⁷¹ Tanken om at media er kontrollert av den jødiske fienden og en del av dette komplottet om «raseforgiftning», er også en sentral del av ZOG-diskursen.

Gjallarhorn slapp i minimal grad til stemmer som kunne utfordre dette fiendebildet. En av få var en lektor som åpenbart brevvekslet en del med Hansen. Denne mannen hadde klart islamofobiske holdninger, men irriterte seg over det han kalte for «lavpannet jødehets».⁷² Han slapp til i flere numre, men hans innlegg ble alltid publisert med et tilsvarende fra Hansen. I overnevnte tilfelle trakk Hansen frem Israel-Palestinakonflikten; «har jødene – fordi artikkelforfatteren mener de har en høyere intelligens og har gitt ham og verden større kunstnere – rett til å ta seg til rette og herje med et annet folk?». Altså ble denne moderate motstemmen en måte for Hansen å «rasjonalisere» sin antisemittisme på, hvilket han tidvis forsøkte å gjøre også i andre innlegg. Så sent som i 2001 skrev han en kommentar hvor han ønsket å imøtegå påstander om at han skulle «hate» jøder. Dette endte likevel opp med å være en rasjonalisering av *hvorfor* Hansen hatet jøder snarere enn en argumentasjon for at han ikke gjorde det. Han pekte blant annet på det «faktum» at jødene var skyld i det tredje rikets undergang, og at han dermed – som nasjonalsosialist – forholdt seg skeptisk til alle som definerte seg som jøder.⁷³ Med andre ord påberopte Hansen – i kraft av sin identitet – et motiv og en grunn til å være skeptisk til jøder.

At Erik Rune Hansen slapp til moderate kritiske røster og ønsket å imøtegå ord som «hat», er det nok en god grunn til. Han hadde et tydelig ønske om å fremstå både som rasjonell og lydhør for diskusjon og debatt, hvilket sannsynligvis var en strategi for å

⁶⁹ *Gjallarhorn*, nr. 1 (1989).

⁷⁰ «Supermakten Israel», *Gjallarhorn*, nr. 2 (1990).

⁷¹ «Om innvandrerne, de nyttige idioter og bakmennene», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1994).

⁷² «Jødehat er fullt forståelig», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1999).

⁷³ «HAT...?!», *Gjallarhorn*, nr. 1 (2001).

ufarliggjøre sine mest ekstreme standpunkter, og dermed ideologien generelt sett. Dette understrekes godt i overnevnte eksempel – det var ikke de ekstreme antisemittiske standpunktene Hansen ønsket å tone ned, det var det faktum at han visstnok skulle gjøre noe så irrasjonelt som å «hate» noen. Snarere ønsket han å vise hvordan antisemittisme kunne rasjonaliseres.

Zorn 88s raseideologi virker noe tvetydig, men Erik Rune Hansen forsøkte flere ganger å redegjøre for sitt syn på rasisme. Begrepet «rasist» var faktisk noe han tok eierskap til på tross av ordets stigma. Han skrev blant annet at gruppa så på raseblanding som «gjensidig folkemord» og at de godtok å bli kalt rasister «fordi vi med dette begrepet mener et menneske som har en bevisst holdning til begrepet rase».⁷⁴ Denne definisjonen av en rasist er noe han gjentok i flere andre artikler også. Bruken av begrepet «gjensidig folkemord» kan virke snedig, fordi det implisitt tiller ham en form for omtanke også for andre folkegrupper og kulturer. Flerkultur var ikke bare en trussel mot den hvite rasen, men mot *alle* folkegrupper. Slik tok Hansen eierskap til rasistbegrepet; en rasist var ifølge ham en som i virkeligheten brydde seg om alle mennesker og ønsket å skåne alle fra en sikker undergang. Sånn sett mente han at også mennesker med en annen hudfarge teknisk sett kunne være nasjonalsosialister.⁷⁵

Denne typen tolkning – hvor alle folk tilsynelatende anses som likeverdige, men må holdes adskilt hver for seg – kan minne litt om hvordan mange av de øvrige aktivistene i miljøet la frem sitt syn på rasisme. Hansens argumentasjon var imidlertid gjennomført rasehygienisk og rasesentrert – en type argumentasjon som ofte ble unngått i en del andre kretser i miljøet. Han forsøkte gjerne å underbygge sine argumenter med vitenskap og biologi, og sammenliknet for eksempel det å bevare mangfold i menneskeraser med dyre- og insektarter. Han skrev videre at «med rasen går også mangfoldet av miljøer, tradisjoner og kultur under», og tok til orde for at «seriøse forskningsresultater vedrørende raseblandingsproblematikken, kulturelle og arvelige forskjeller» måtte gjøres allment tilgjengelig.⁷⁶ Med andre ord plasserte Hansen rase og genetikk som klart overordnet kultur og andre miljørelaterte faktorer. Argumentasjonen var ikke eksplisitt rasehierarkisk, men det er like fullt et rasistisk verdensbilde i den forstand at det ekskluderer mennesker av en annen opprinnelse basert på rase og genetikk fremfor kultur og etnisitet. I den biologiske argumentasjonen og aversjonen mot «raseblanding» ligger det også et implisitt argument om

⁷⁴ «I løvens hule», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1991).

⁷⁵ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

⁷⁶ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

at andre raser «skitner til» ens egen, samme hvor mye Hansen prøver å påpeke at det gikk begge veier.

Denne raseforståelsen kom også til syne hos andre bidragsytere i *Gjallarhorn*. Aller mest eksplisitt var en artikkel fra 1996 kalt «rase og intelligens», som manglet forfatternavn. I utgangspunktet forsøkte artikkelforfatteren å differensiere mellom en rasist «i ordets negative forstand» og en nasjonalsosialist. «En nasjonalsosialist derimot definerer ordet «rasist» som en betegnelse på mennesker som har det positive utgangspunkt å bevare enhver rase så «ren» som mulig», skrev hen. Etter hvert snakket vedkommende seg imidlertid seg inn i en ganske eksplisitt hierarkisk raseforståelse, og viste til alt fra pseudo-forskning til amerikansk kriminalstatistikk. Konklusjonen var følgende: «I det hele tatt er mytene om likhet, likeverd og miljø basert mer på lyserød ønsketekning enn foreliggende vitenskapelige fakta».⁷⁷ En annen innsender ved navn «Jotun» skrev i 2001 en artikkel med delvis samme «vitenskapelige» argumentasjon, men avviste at artikkelen var skrevet for å fremheve at hvite var mer intelligente enn svarte.⁷⁸ Denne typen artikler understøtter min oppfatning av Zorn 88s raseideologi: Man avviste at man argumenterte for en oppfatning om at hvite var en høyverdig rase, men argumenterte like fullt med klart rasistiske argumenter som implisitt (eller eksplisitt) sa det førstnevnte. Enten det var mer eksplisitt understøttet av pseudo-forskning og tall, hvor målet er å «bevise» at hvite hadde genetisk overlegne egenskaper, eller det var ved å bruke begreper som «raseforgiftning» og «raseblanding». Hansens egen retorikk var kanskje mer varsom enn et par av stemmene han slapp til, men hans egen argumentasjon må også sies å ha vært klart rasistisk, med en aversjon mot raseblanding og en biologisk argumentasjon rundt rasismebegrepet, som underforstått satte hvite i sentrum.

2.3 Zorn 88, samfunnet og resten av nynazistmiljøet

Som nevnt er står nynazistene overfor et stort problem når det kommer til Holocaust, siden stigmaet rundt masseutryddelsen av jødene gjør nazismen uspiselig. Hansen valgte åpenbart benektelse, og det er altså liten tvil om at han var en hellig overbevist holocaustbenekter. I forlengelsen av det var nok en del av motivasjonen også å «renvaske» ideologien, og dermed skaffe seg et bredere nedslagsfelt. I dette tilfellet hang nok disse to tingene i stor grad sammen – det var ikke snakk om å tilsløre eller forvrengne noe for å gjøre seg mer spiselig for

⁷⁷ «Rase og intelligens», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1996).

⁷⁸ «Om raser og intelligens», *Gjallarhorn*, nr. 4 (2001).

samfunnet, snarere handlet det om å opplyse om hva som var «sannheten». Dette kommer godt frem i flere av Hansens tekster. Blant annet skrev han at «når myten om gasskamre og folkemord er død og begravet vil nasjonalsosialismen igjen stå frem som det tredje alternativ»,⁷⁹ og at «en av den moderne NS-bevegelsens viktigste oppgaver er å fortelle sannheten om hva som skjedde i de tyske konsentrasjonsleirene».⁸⁰ Med andre ord så Hansen på «holocaustmyten» som en blokk som hindret bevegelsens fremgang og måtte fjernes. Han trakk spesifikt frem sin egen organisasjon som avgjørende i denne kampen; «slik det ser ut nå er det snart bare *Gjallarhorn* i Europa som kan uttrykke mistro til denne fantastiske påstanden».⁸¹ Dette var dermed utgangspunktet for Hansen og bevegelsens interaksjoner med omverdenen. Kun når «holocaustmyten» var brutt ned ville nasjonalsosialismen være gangbar, og man så seg selv som nødvendig for å få til dette.

En annen avgjørende faktor for hvorfor nazismen har vært så stigmatisert i Norge etter krigen, er den tyske okkupasjonen. Det å være norsk patriot eller «nasjonalist» er uforenelig med å være nynazist, og dermed har også mange nynazister forsøkt å distansere seg fra «nazi»-merkelappen. Zorn 88 tok lite eierskap til norsk patriotisme, men frontet snarere «folket» og den hvite rasen. Dermed unngikk de langt på vei paradokset forbundet med norsk nasjonalisme og nynazisme, og tok heller eierskap til det å være nasjonalsosialister.⁸² En kjepphest i så henseende var å renske sentrale nazistiske navn, samt å fremstille Nazi-Tyskland som et slags idealsamfunn. Det gjenspeiles i *Gjallarhorn*, som er proppfullt av hyllester av både Adolf Hitler,⁸³ Vidkun Quisling,⁸⁴ og andre sentrale nazister. Det ble riktignok også gjort et poeng av at nasjonalsosialisme ikke er bundet til tid, sted og lokale omstendigheter, men snarere virker uavhengig av historiske hendelser.⁸⁵ Med dette gjøres nasjonalsosialismen universell og tidløs, og kan lettere knyttes til samtiden. Den overskrider sosiale stigmaer og andre hendelser som er forbundet med den fordi den til syvende og sist ikke (ifølge Hansen) kunne knagges på én bestemt hendelse eller person. Å få folk til å forstå

⁷⁹ *Gjallarhorn*, nr. 3 (1990). Dette «tredje alternativ» er et mantra som går igjen i flere av Hansens ideologiske betraktning. Det refererer til at nasjonalsosialismen skal være det tredje gangbare alternativet til kommunismen og kapitalismen.

⁸⁰ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

⁸¹ «Kampen mot løgnen», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1995).

⁸² *Gjallarhorn*'s slagord var «Nasjonalsosialisme – det er selve livet», og man refererte til seg selv som NS-bevegelsen.

⁸³ Se blant annet *Gjallarhorn*, nr. 1 (1999) hvor Adolf Hitler pryder forsiden ifbm sin 110-årsdag. Inneholder hyllestartikkelen «Adolf Hitler 110 år: Vi gratulerer» av amerikaneren Stephen Contrado. Erik Rune Hansen og Olav Hoas hyller også Hitler gjennomgående i bladet.

⁸⁴ Se blant annet «Quisling: Hans liv, hans lære, hans tid og medspillere på den politiske scene», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1997). En føljetong av skribenten «Geiserik» som går over flere nummer.

⁸⁵ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

dette kan virke å ha vært et viktig mål for Erik Rune Hansen, og kan nok være en av grunnene til at han benyttet seg av begrepet «nasjonalsosialist». Det er et begrep som på mange måter tar en tilbake til da ideologien ble utformet, og dermed presenterer den i sin «reneste» form.

«Nazist» eller «nynazist», derimot, inneholdt for mye av den stanken Hansen ønsket å bli kvitt. Skylden for dette la Zorn 88 på media og samfunnet. Et gruppelem skrev for eksempel i en Q&A-spalte i *Gjallarhorn* at «nynazisme er et ord som blir brukt mest som skjellsord, eller som et negativt begrep». Det handlet altså ikke nødvendigvis om å ta avstand fra nazismen i seg selv eller nazistisk ideologi, bare at de ikke var nynazister «hvis vi skal følge medias og den vanlige manns oppfatning av begrepet nynazisme».⁸⁶ For Zorn 88 representerte dermed begrepet «nynazist» eller «nazist» noe oppkonstruert. Det var et sterkt misvisende bilde av dem, som var skrudd sammen av et media som i aller høyeste grad tilhørte fiendebildet deres. Dette underbygges også av Katrine Fangens observasjoner. Hun skriver at nynazistene som identifiserte seg med nasjonalsosialisme så på «nazisme» som en nedsettende term som rakk ned på nasjonalsosialismen og forvrenget dens ideologi.⁸⁷

Når det gjelder Zorn 88s forhold til resten av nynazistmiljøet, fremstår det ganske tydelig at de mente en del elementer fra det øvrige nynazistmiljøet ødela for deres eget omdømme. Dette gjaldt spesielt de som var skinheads, og drev med vold og fyll, og var noe som strakk seg helt tilbake til NF-dagene og det faktum at NF tilsynelatende ble overtatt av mer voldsfikserte elementer. Faktisk hevdet man at selve grunnlaget til Zorn 88 var å bryte ut av dette og danne et «rent nasjonalsosialistisk alternativ».⁸⁸

Med andre ord var Zorn 88s relasjon til resten av miljøet komplisert. Gruppen Boot Boys refererte Hansen til som «et slags moderne europeisk SA-fenomen».⁸⁹ Hans tanker rundt Boot Boys (og andre skinheadgrupper) potensiale som «kamptropper» skal jeg komme tilbake til senere, men han anerkjente for så vidt i samme artikkel nytten av et norsk ungdomsmiljø som kunne tiltrekke seg «fortvilet norsk nasjonal ungdom og gi dem et sted å være». Det handler nok om at han så på dette miljøet som en potensiell rekrutteringsarena. Like fullt er det ingen tvil om at Erik Rune Hansen og Zorn 88 irriterte seg over denne gjengen. I en artikkel ble skinheadene bedt om å rydde opp i egne rekker før det var for sent.⁹⁰

⁸⁶ «Verden sett med våre øyne», *Gjallarhorn*, nr. 1 (2001).

⁸⁷ Fangen, *En bok om nynazister*, 175.

⁸⁸ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997). Her skrives det at «da ukompetente og voldsfikserte krefter tok over roret i Norsk Front og Nasjonalt Folkeparti, begynte ideen om å utvikle Zorn 88 til et rent nasjonalsosialistisk alternativ å spire».

⁸⁹ *Gjallarhorn*, nr. 1 (1989).

⁹⁰ *Gjallarhorn*, nr. 1 (1992).

I en annen artikkel (som var en tilføyning til en appell om samarbeid i miljøet fra Jan Holthe – en av de mer militante skikkelsene i nynazistmiljøet) sto det at «når alkohol og mindreverdigetskomplekser danner basis for en ukritisk kraft-patriotisme og en fremmedfrykt basert på instinkter og viten, da blir det hele nokså tafatt og ynkelig».⁹¹ I sistnevnte eksempel ble det dessuten stilt spørsmål ved om et samarbeid innad i miljøet i det hele tatt var mulig; «en folkefront av alkoholisererte innvandringsmotstandere og nasjonalsosialister er dødfødt. Vi kjenner miljøet!»⁹² Mest kreativ var kanskje Erik Rune Hansen da han brukte hagemetaforer for å beskrive uønskede elementer i miljøet. Her beskrev han sine egne som en velstelt blomsterhage, mens han omtalte resten som en type ugress som måtte lukes vekk:

«Vi har imidlertid sett hvor det meste av ugresset kommer fra, nemlig nabohagen: Fra hagen til de såkalte nasjonalistene! Der gror det mer eller mindre vilt! Ingen pent anlagte bed – det vannes med øl og i rose-buskene henger det kål og neper. Dette er både synd og skam, for det går mange folk utenfor hagegjerdet, og når de ser hvordan hagen ser ut, og ser hvordan gartnere og planter ter seg – ja da gjør de nettopp det: Går forbi!».⁹³

Det interessante her er at det kommer ganske tydelig frem at Hansen la skylda på skinheadene for den negative omtalen og anseelsen til hele nynazistmiljøet – inkludert dem selv. Dette nevnte han så underforstått som mulig da han skrev at dette også rammet «oss i nabohagen». Folk gikk nemlig også forbi deres hage med en oppgitt hodebevegelse, mente han. Han tok til orde for en mer tydelig distansering, samtidig som det også måtte være rom for at «en og annen fortvilet blomst kan krype på sine røtter tilbake til NS-hagen».⁹⁴ Dette understreker den kompliserte relasjonen dem imellom; på den ene siden var skinheadene et irritasjonsmoment man måtte distansere seg fra for egen anseelses skyld, men på den andre siden var Hansen innforstått med at disse «fortvilede blomstene» utgjorde en vesentlig rekrutteringsbase.

En annen ting Hansen kritiserte skinheadene for var deres manglende ønske om å stå helhjertet for ideologien. I et innlegg dro han en parallell til når homofile skulle ut av skapet, og i den forlengelse var han også kritisk til mange av skinheadenes bruk av nazistiske symboler; «i stedet for å hedre disse symboler blir de dessverre misbrukt som en slags ytre

⁹¹ «Samarbeide - for enhver pris», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1993).

⁹² «Samarbeide - for enhver pris», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1993).

⁹³ «Det må lukes», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1997).

⁹⁴ «Det må lukes», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1997).

protestmarkering uten indre innhold».⁹⁵ Skinheadenes manglende ideologiske forståelse og dertil «poserende» bruk av symboler var altså et gjennomgående irritasjonsmoment for Hansen, og noe han tok opp i sin imøtegåelse av Katrine Fangens «En bok om nynazister». Her skrev han at de fleste av dem var nærmest totalt uvitende når det gjaldt «NS-bevegelsens og NS-samfunnets ide og innhold».⁹⁶ Han bekreftet videre Fangens påstand om at de mer ideologisk orienterte i miljøet – som han selv – ikke var spesielt glad i fylletreff og gateslagsmål, da dette tiltrakk seg uønskede elementer. Hansen bestred imidlertid Fangens påstand om at miljøet var dominert av skinheads, og mente hennes definisjon av «nynazister» urettmessig omhandlet disse ungdommene, som han selv omtalte som «de unge og ureflekterte, de i opprør mot alt og alle, de som setter konserter og øl fremfor seriøst politisk arbeid».⁹⁷

Zorn 88s forhold til media var svært anstrengt. Ifølge dem hadde media en åpenbar agenda som demoniserte og motarbeidet dem. Jeg har allerede vært inne på hvordan de mente media hadde bidratt til å stigmatisere begrepet «nynazist», og Erik Rune Hansen la lite imellom da han skulle beskrive sitt syn på media. I en artikkel som sådde tvil rundt diverse brannpåsettinger på asylmottak kritiserte han media og deres fremstilling. Han skrev om «stadig nye løgner fra sionistpressen, og den røde journalistmafia, som uimotsagt kan trikse med sannheten i TV og radio».⁹⁸ Dette er et godt eksempel på hvordan denne medieforakten passet som hånd i hanske i hans antisemittiske fiendebilde. I en annen artikkel trakk Hansen inn norske politikere i forbindelse med et angrep fra blitzere på en demonstrasjon av nevnte Fedrelandspartiet. Han mente fremstillingen fra både media og politikere her var i favør blitzerne, som han kalte for «demokratiets stormtropper». Videre skrev han følgende:

At de hjernevaskede avis-rottene i Akersgata ikke hadde vett til å reagere på en anstendig måte var ikke uventet. Det at resten av det demokratiske, politiske miljø forholdt seg på samme måte, er derimot både skandaløst og gledelig skadelig for det demokratiske system.⁹⁹

Merk at Hansen her skrev «gledelig» skadelig for det demokratiske system, hvilket sier noe om hans generelle syn på det demokratiet. Altså hadde han tilsynelatende en oppfatning om at media og politikerne med sin oppførsel ville ramme dem selv – noe han i denne

⁹⁵ «Ut av skapet», *Gjallarhorn*, nr. 2 (1999).

⁹⁶ «Jeg har lest 'En bok om nynazister'», *Gjallarhorn*, nr. 2 (2002).

⁹⁷ «Jeg har lest 'En bok om nynazister'», *Gjallarhorn*, nr. 2 (2002).

⁹⁸ «Nok er nok», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1993).

⁹⁹ «Demokratisk epleslang», *Gjallarhorn*, nr. 4 (1993).

sammenhengen omfavnet. Dette spant han videre på i en artikkel hvor han hevdet media løy om terrorangrep utført av nynazister. Her skrev han at denne fremstillingen vil føre til at unge og usikre mennesker faktisk ville foreta seg liknende handlinger for å få innpass i miljøet,¹⁰⁰ noe som kan tolkes som et mulig forbehold om, og en implisitt unnskyldning av, mulige fremtidige voldshandlinger. Dette skal jeg komme videre innpå i neste underkapittel.

Hansen følte seg også misforstått politisk, og mente selv at Zorn 88 ikke tilhørte ytre høyre. Han påsto at hvis man i det hele tatt kunne settes i en politisk bås, så var det på den radikale venstresiden.¹⁰¹ Dette bygget han videre på i en annen artikkel hvor han mente at tanken bak velferdssamfunnet var tuftet på nasjonalsosialistiske ideer. Påstanden om at «de solidariske 50-årene» sørget for å bygge ut velstandssamfunnet var riktig – skrev han – så lenge man fortsatt rappet gode nasjonalsosialistiske ideer.¹⁰² Men et sted på veien gikk man seg altså vill og fikk en slags smeltedigel av sosialistisk skattepolitikk og et kapitalistisk «stå på egne ben»-system. Hansen kom selv med en rekke reformforslag i denne artikkelen – flere av dem strengt tatt av det mer sosiale slaget. Han avfeide imidlertid sin egen gjennomslagskraft ved å hevde at folk bare ville kalt det reneste «nazi-diktat», noe man var vaksinert mot etter «femti år med sionistisk, demokratisk og kommunistisk propaganda».¹⁰³ Altså nok et eksempel på hvordan Zorn 88 så sine politiske og ideologiske ambisjoner svekket på grunn av en forvrengt oppfattelse av dem, som var iscenesatt av fienden. Hvordan Erik Rune Hansen og Zorn 88 forholdt seg til samfunnet, og hvordan de så status quo som en hindring for egen vinning, kan i så måte fint oppsummeres med følgende sitat av Hansen selv: «Så lenge den tredje og mulig farbare vei er stengt av mentale blokkeringer og ren og skjær uvitenhet, vil ingen nå samfunns målet – et solidarisk, nasjonalistisk og virkelig sosialistisk fedreland».¹⁰⁴

2.4 Rekruttering, aktivisme og strategi

Zorn 88 var stramt hierarkisk organisert, og kategoriserte sine medlemmer som A, B og C-medlemmer utfra skolering og dedikasjon. Man hadde en streng og eksklusiv rekrutteringsprofil, og ønsket i utgangspunktet kun å invitere «trofaste og ideologisk skolerte

¹⁰⁰ «Mordbrann», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1996).

¹⁰¹ «I løvens hule», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1991).

¹⁰² «Velferd ved veiskille», *Gjallarhorn*, nr. 4 (1995).

¹⁰³ «Velferd ved veiskille», *Gjallarhorn*, nr. 4 (1995).

¹⁰⁴ «Velferd ved veiskille», *Gjallarhorn*, nr. 4 (1995).

nasjonalsosialister» som medlemmer.¹⁰⁵ Hansen ville unngå NF-fella hvor ideologi og partivirkosomhet etter hvert måtte vike for de mer voldelige elementene. Det ble dessuten vektlagt at medlemmene måtte være klare for å ofre noe; «det er nettopp egne tiltak og eget offer som kreves om man skal være politisk frontsoldat i NS-bevegelsen».¹⁰⁶ Zorn 88 grunnla etter hvert en såkalt «hird» – tilsynelatende en slags elitegruppe med et mer militant preg. Denne skulle «dyrke friluftsliv, være organisasjonen behjelpelig med vakthold og ta seg av det seremonielle ved møter og andre anledninger».¹⁰⁷

Når det gjelder Zorn 88s syn på vold, tok man på overflaten avstand til dette. Da NRK meldte at kampen mot rasistisk vold skulle skjerpes, ville de ha seg frabedt å assosieres med saken. Det angikk ikke dem, mente de; «ekte nasjonalsosialister bruker aldri voldelige kampmidler uten at de blir angrepet».¹⁰⁸ Her er det viktig å trekke inn hvordan Hansen mente at de mer voldsfikserte elementene i nynazistmiljøet stilte dem i et dårlig lys, og at utsagn som dette nok kan ha handlet like mye om å distansere seg fra disse aktørene. Selv om man åpenbart ikke foretrakk vold som strategisk virkemiddel, var det definitivt ikke noe man helhjertet tok avstand fra. I gruppas statutter vektla man at organisasjonsapparatet måtte være forberedt på ulike katastrofer, og ha en forståelse av at «alternative og radikale løsninger» kunne være nødvendig – «om vi skal kunne overleve som nasjon, folk og rase i en fri verden».¹⁰⁹ Det er vanskelig å lese «alternative og radikale løsninger» som å ikke innebære en viss grad av voldsbruk, og er i tråd med overnevnte utsagn om at nasjonalsosialister ikke brukte vold med mindre de ble angrepet. Dette må retorisk sett knyttes opp både mot hvordan gruppa ønsket å forholde seg til omverdenen, og mot deres generelle verdensanskuelse. På den ene siden fortalte de at de i utgangspunktet tok avstand fra vold – noe de tydelig ønsket å kommunisere utad. På den andre siden forbeholdt de seg retten til å bruke «voldelige kampmidler» hvis de ble angrepet, eller ta i bruk «radikale løsninger» for å sikre rasens overlevelse. Dette med at rasen og folket er truet av en ytre fiende, var jo nettopp en hjørnestein i Zorn 88s ideologi og verdensanskuelse. Dermed kan man også lese disse utsagnene dithen at gruppa åpnet for bruk av vold i et mer langsiktig perspektiv, eller i visse situasjoner der det ble ansett som nødvendig selvforsvar.

¹⁰⁵ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

¹⁰⁶ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

¹⁰⁷ «Vår nye hird», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1994).

¹⁰⁸ *Gjallarhorn*, nr. 1 (1993).

¹⁰⁹ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

Denne påstanden underbygges klart med hvordan man omtalte mediene (som jo var en vital del av fiendebildet) dekning av nynazistene. Her leflet både Hansen selv og andre medlemmer stadig med spådommer om at begeret snart kunne komme til å renne over. Noe av det kan tolkes som indirekte trusler, blant annet da Hansen skrev at «vi ber dere alle huske dette den dagen noen av våre virkelig blir lei av å svelge stadig nye løgner fra sionistpressen, og den røde journalistmafia, som uimotsagt kan trikse med sannheten i TV og radio». Dette fulgte han opp med å skrive at «en og annen brann påsatt av en full og frustrert ungdom vil være bagateller den dagen våre folk sier: Nok er nok».¹¹⁰

Som nevnt så ikke Hansen og Zorn bare på skinheadene som en torn i siden, men også potensielt som en nyttig håndlanger og alliert. Selv om man hovedsakelig kritiserte voldsbruken, ble behovet for en røff og sterk ungdom som turte å sette seg opp mot for eksempel blitzere nevnt i en artikkel om Boot Boys, hvor man dessuten hintet til at man en dag ville kunne yte hverandre assistanse.¹¹¹ Dette impliserer at Hansen til syvende og sist selv ønsket å nyte godt av disse ungdommenes evner i slagsmål når det gagnet ham, selv om han i andre tilfeller uttrykte seg skeptisk til deres voldsbruk og livsstil. Det er sånn sett liten tvil om at også Zorn 88 og andre mindre voldsbaserte grupper på ytre høyre ble preget av blitzmiljøets militante linje. Disse skilte ikke nødvendigvis på skinheads og nasjonalsosialister, selv om de hovedsakelig slåss med skinheadene. En sporadisk skribent i tidsskriftet som skrev under navnet «Geir K.» oppfordret i den forbindelse direkte til vold. Han føyde seg til Hansens plassering av blitzmiljøet innenfor en ZOG-kontekst, og omtalte dem som et slags våpen for etablissementet og «Sions vise». Dette medlemmet skrev helt eksplisitt at «nå burde nasjonalungdommen svare på volden med samme mynt».¹¹²

Man kan dermed spørre seg hva Zorn 88s overordnede strategi egentlig var. En demokratisk vei var ikke forenlig med ideologien, og man hadde samtidig lært av NF. «Taktikken – forsøkene på å pakke inn NS-ideologien i demokratisk papir, noe som også følte som å pakke inn en verdifull presang i gråpapir – hadde ikke virket etter hensikten»,¹¹³ skrev Hansen om NFs forsøk på en demokratisk tilnærming. Gatekamper, vold eller generell aksjonisme var man heller ikke interessert i, selv om det heller ikke ble utelukket under visse omstendigheter. I utgangspunktet virker det som man ville avvente det hele mens man bygget seg opp. Det ble således vektlagt å bygge et solid fundament med en strukturert organisasjon

¹¹⁰ «Nok er nok», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1993).

¹¹¹ *Gjallarhorn*, nr. 1 (1989).

¹¹² «Tid for en Blitz-krig?», *Gjallarhorn* 1 (1994).

¹¹³ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

og dedikerte medlemmer med en sterk ideologisk forankring. Det følger av dette at gruppas primære strategi var ideologisk skolering:

Zorn 88 skal søke å samle norske nasjonalsosialister til studieringer, interessefelleskap og sosialt samvær. Vi vil bevisstgjøre, skolere og søke å få våre medlemmer ut av den sosiale, politiske og økonomiske isolasjon mange er havnet i pga sitt livssyn og sin overbevisning.¹¹⁴

Med andre ord var Zorn 88s strategi først og fremst metapolitisk. Om gruppas struktur sto det at «Zorn 88 arbeider på lang sikt – ikke i første rekke som en medlemsorganisasjon, men som en eliteorganisasjon. Vår oppgave er å bygge opp et kontakt og kamerat-nett av utvalgte og dyktige folk».¹¹⁵ Det kan dermed (noe forenklet oppsummert) se ut som at den overordnede strategien var å bygge opp et omfattende nasjonalt nettverk av dedikerte nasjonalsosialister, og at ideologisk skolering var middelet for å oppnå dette. Om man så på et landsomfattende nettverk som et mer langsiktig mål, var man allerede godt i gang med å pleie kontakter utover landegrensene. Erik Rune Hansen publiserte sine reisebrev gjennomgående i *Gjallarhorn*, og var som nevnt en mann med et omfattende internasjonalt kontaktnett. Ønsket om internasjonalt samarbeid var også nedfelt i gruppas statutter hvor det sto at «vi ønsker å samarbeide med lignende bevegelser over hele verden som kjemper for ethvert folks livsrom, eksistens og utviklingsmuligheter».¹¹⁶ Selv om det her ble åpnet for å samarbeide med alle potensielle bevegelser som delte deres eget synspunkt, er det her viktig å nevne at så vidt jeg kan lese av *Gjallarhorn*, samt generell forskning og andre kilder, pleiet Hansen utelukkende kontakter med andre nynazister.

Så kan man spørre seg om ikke det å bygge et robust og godt organisert nettverk av nasjonalsosialister naturlig nok også må lede til noe mer. Det naturlige neste steget ville selvsagt vært en mer synlig form for aksjonisme, noe de også påpekte i en artikkel i *Gjallarhorn* signert «rådet i Zorn 88». Her ble det skrevet at «vi arbeider både hardt og målbevisst – og når tiden er inne vil vi også erobre gatene. Utover det gjør Zorn 88s fiendebilder, Hansens syn på demokratiet, samt deres tidvise flørt med vold som et mulig nødvendig onde det rimelig å hevde at deres endelige mål synes – i alle fall indirekte – å ha vært revolusjonært. Det betyr selvsagt ikke at man nødvendigvis anså en fullskala revolusjon som et realistisk eller ønskelig alternativ – endelig mål og strategi var ikke nødvendigvis noe

¹¹⁴ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

¹¹⁵ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

¹¹⁶ «Norges nasjonalsosialistiske bevegelse – Zorn 88», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997).

som direkte samsvarte i disse grupperingene. I en metapolitisk tilnærming vil målet naturlig nok være at så mange som mulig tar til seg ideologien at man ender opp som en massebevegelse, og sånn sett utelukkes hverken den ene eller det andre strategiske retningen. Men at man til syvende og sist ønsket å styrte det demokratiske systemet og den overordnede «sionistiske» fienden er det liten tvil rundt – om det så innebar å ta i bruk radikale metoder.

2.5 Sammenfatning

Det er av dette liten tvil om at Erik Rune Hansen og *Gjallarhorn* var en flittig produsent av nynazistisk ideologi. Tidsskriftet var gjennomgående fylt av antisemittisk, rasistisk og generelt nasjonalsosialistisk lesestoff. Spredning av ideologi var også Zorn 88 primære strategi, og det viktigste leddet i planen om å bygge en solid, robust og landsomfattende nasjonalsosialistisk organisasjon. Gruppen tok på den ene siden avstand til voldelig aktivisme, men hadde på den andre siden klare revolusjonære utsikter, da man ideologisk sett hverken ønsket å opprettholde demokratiet eller den generelle verdensordenen. Disse revolusjonære utsiktene kom primært til uttrykk via en konsekvent anvendelse av et altomfattende antisemittisk fiendebilde. Selv om retorikken i *Gjallarhorn* generelt var mer nedtonet enn i andre nynazistiske tidsskrifter, og man dermed sjeldent benyttet seg av begrep som «rasekrig», var det like fullt implisitte antydninger til at man på et punkt kunne måtte ty til vold, enten det var for å redde rasens eksistens eller om «beget rant over» i møte med medias og samfunnets motstand.

Erik Rune Hansens kanskje fremste hjørnestein i hans metapolitiske strategi var en konsekvent spredning av holocaustbenektende materiale. Dette anså han som helt elementært hvis nasjonalsosialismen noen gang skulle bli gangbar igjen. Ved siden av dette var et viktig strategisk element å rasjonalisere sine rasistiske og antisemittiske betraktninger mest mulig. Hansen hadde for eksempel ikke behov for å nekte for at han var rasist, men han var opptatt av å forklare *hvorfor* han var det. Dette må sees i sammenheng med Hansens oppfatning om at alt nynazistene mente og foretok seg ble forvrengt og misoppfattet av samfunnet og media. Å rasjonalisere ideologien ble en måte å ufarliggjøre den på, og dermed utfordre denne «misoppfattelsen». Hansen var tilsynelatende selv klar over at å snu samfunnets oppfatning av dem ville være fryktelig vanskelig. Likevel valgte han overnevnte strategiske tilnærming fremfor å tilsløre eller distansere seg fra mer ekstreme ideologiske grunntrekk, slik mange av

de andre nynazistene gjorde. Det sier noe om hvordan ideologi langt på vei overgikk pragmatikk og anseelse i Hansens innerste kretser.

Når det gjelder Hansens forhold til andre deler av nynazistmiljøet, var dette noe komplisert. Det er helt tydelig at han irriterte seg grovt over skinheads og andre elementer i miljøet som var mer opptatt av slåssing og fyll. Det handlet om flere ting: Skinheadenes oppførsel svekket bevegelsens omdømme, og dermed saken, samt at flesteparten av dem manglet grunnleggende ideologisk forståelse, og dermed mot og/eller vilje til å stå helt inne for hva de var. Det siste var noe Hansen anså som spesielt viktig, noe som gjenspeiles i Zorn 88s strenge og eksklusive rekrutteringsprofil. Samtidig er det liten tvil om at Hansen og Zorn 88 så en viss nytte i resten av miljøet. For det første var dette en essensiell rekrutteringsarena for dem, siden aktørene i ulik grad allerede var radikaliseret og indoktrinert i deler av tankegodset. Zorn 88s strenge profil og ekstreme ideologiske holdninger gjorde naturlig nok et bredere nedslagsfelt vanskelig. For det andre anså man skinheadenes evne i kamp som potensielt nyttig, både i et fremtidig perspektiv, og i et samtidig perspektiv, da det å fronte slike holdninger som Zorn gjorde nok ledet til en viss risiko for egen sikkerhet. Det at Hansen irriterte seg såpass som han gjorde over skinheadene, gjør det rimelig å anta at påvirkningskraften hans over dem var så som så. Hans noe dobbeltmoraliske måte å forholde seg til dem på ledet – som vi skal se i neste kapittel – dessuten til en viss irritasjon andre veien. Sånn sett kan ikke Zorn 88 plasseres i sentrum av nynazistmiljøet. Samtidig er det få – om noen – som kan det. Zorn 88 er bare ett av mange eksempler på kompliserte og tidvis motsetningsfylte relasjoner i dette miljøet. Deres rolle som ideologiprodusenter skal man uansett ikke undervurdere – uavhengig av hvor mange av de yngre aktivistene som hadde noe til overs for Hansen eller i det hele tatt fikk med seg innholdet i *Gjallarhorn*. Ingen andre i miljøet produserte nynazistisk ideologisk materiale så omfattende og stabilt som Erik Rune Hansen gjennom 90-tallet.

3. 90-tallet – et uoversiktlig landskap

Dette kapittelet redegjør for og drøfter en rekke overordnede utviklingstrekk og tendenser i det norske nynazistmiljøet på 90-tallet. Det går inn på ideologiske grunntrekk, som antisemittisme og raseideologi, hvordan nynazistene forholdt seg til samfunnet og til sosialt press, de interne relasjonene i nynazistmiljøet og på ytre høyre, samt miljøets rekruttering og voldsbruk. Helt avslutningsvis forsøker jeg å bygge videre på funnene fra forrige kapittel rundt Zorn 88s plassering i miljøet.

3.1 Antisemittisme og raseideologi i resten av miljøet – noen tendenser

Det er liten tvil om at ZOG-diskursen sto sentralt som fiendebilde også i resten av miljøet, selv om det varierte hvor intellektuelt aktørene forholdt seg til den. En av de som hadde akseptert dette tankegodset fullt ut var Tom Kimmo Eiternes. Han var aktiv i nynazistmiljøet på 90-tallet frem til han trakk seg ut i 1998, og hans redegjørelse gir et interessant innblikk i hvordan en person som har tatt diskursen fullt innover seg oppfatter verden. Eiternes skrev blant annet at han var hellig overbevist om at USA var under total jødisk kontroll, at FN var jødernes viktigste instrument for å oppnå verdensherredømme, og at han trodde alle til høyre for partiet Høyre ville blitt arrestert, satt i konsentrasjonsleir i USA, og henrettet av ZOG. Videre mente han at jødene skulle erobre verden ved å styre dens økonomi utfra en 2000 år gammel plan, samt at Hollywood var skapt for å hjernevaske verdens befolkning ved å fremme jødene i et godt lys og oppfordre til raseblanding.¹¹⁷ Eiternes var en av de mer hardbarkedede skikkelsene i miljøet i sin tid som aktiv, så hans grad av overbevisning rundt ZOG-diskursen plasserte seg nok helt i den ene enden av skalaen – sammen med folk som Erik Rune Hansen. Sann sett var han ikke representativ for miljøet som helhet. Samtidig sier hans betraktninger noe om hvor omfattende dette fiendebildet kunne være – også i andre kretser av miljøet enn Hansens, og hvor langt noen aktører kunne gå i sin overbevisning.

Katrine Fangen problematiserer nynazistmiljøets forhold til ZOG-diskursen inngående. Ifølge henne var ZOG like mye en form for systemkritikk for enkelte av aktørene som det var en hellig antisemittisk overbevisning. Hun hevder det er vanskelig å anslå hvor mange av nynazistene som faktisk trodde på teorien, og underbygger dette med egne intervjuer av enkelte aktører i miljøet hvor ZOG gjerne ble brukt i overført betydning om

¹¹⁷ Tom Kimmo Eiternes og Katrine Fangen, *Bak nynazismen* (Oslo: Cappelen, 2002), 57–58.

«systemet», samt omtalt på en unnvikende, spøkefull eller selvironisk måte. «Norske aktivister bruker ofte ZOG og betegnelser som jøder eller sionister som interne koder for korrupsjon og maktmisbruk. Det virker ikke alltid som de virkelig mener at all makt utøves av jøder og deres lakeier», skriver hun.¹¹⁸ I de ulike gruppenes publiseringer finner man innhold som til en viss grad understøtter dette. I en del av tidsskriftene blir ZOG tidvis brukt på samme måte som Fangen skisserer, blant annet i *Boot Boys* hvor ZOG refererer til blitzere og kommunister,¹¹⁹ samt pressen og politiet.¹²⁰ Det samme gjelder tidsskriftet *Blood & Honour Scandinavia* hvor ZOG også refererer til politiet,¹²¹ og *Vikingen* hvor ZOG er politiet og heimevernet.¹²²

Samtidig var diskursen sentral i miljøet selv om noen hadde et mer «hverdagslig» forhold til den. Tore Bjørgo skriver at reaksjonene fra omverdenen rundt innholdet i ZOG-diskursen bidro til å styrke miljøets gruppeidentitet og solidaritet.¹²³ Fangen peker på at miljøet var gjennomsyret av paranoia, som etter hvert ble reelt begrunnet, i og med at nynazistene faktisk ble overvåket av politiet og forfulgt av politiske motstandere. Dette ga miljøet en forsterket oss/dem tankegang, og ZOG-diskursen ga dermed nynazistene en sofistikert forklaring på det å være politisk forfulgte, samtidig som den legitimerte deres handlinger.¹²⁴ Med andre ord ga ZOG-diskursen – uavhengig av hvor mange som fullt ut kjøpte alt innholdet – miljøet et adekvat fiendebilde som igjen forsterket fellesskapsfølelsen.

For mange aktivister ble ZOG og antisemittismen dessuten en indikator på hvor langt man var villige til å gå, og hvilken status man kunne oppnå i miljøet. Fangen hevder at ZOG-diskursen var noe de fleste i miljøet tilegnet seg først da de var inne; «ved å gradvis adoptere ZOG-diskursen viser de sin vilje til å gå langt».¹²⁵ Dette er også noe Tore Bjørgo skriver om – riktignok i omtale av det svenske nettverket Vitt ariskt motstånd (VAM) – når han trekker frem at ZOG-diskursen ble brukt som markør innad i miljøet for å skille de sterke fra de svake.¹²⁶ Kjetil Braut Simonsen problematiserer dette, og viser blant annet til Fangens nevnte eksempel om «hverdagslig» bruk av ZOG blant aktivister. Han ser seg enig i at ZOG ikke alltid ble brukt med en dyp ideologisk refleksjon, men er opptatt av å understreke at dette ikke

¹¹⁸ Fangen, *En bok om nynazister*, 183–84.

¹¹⁹ *Boot Boys*, nr. 13 (1993).

¹²⁰ «Drapet på Gjøvik», *Boot Boys*, nr. 11 (1992).

¹²¹ «Norways ZOG introduces music police», *Blood & Honour Scandinavia*, nr. 6–7 (1997).

¹²² *Vikingen*, nr. 6–7 (1993).

¹²³ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 294.

¹²⁴ Fangen, *En bok om nynazister*, 183–86.

¹²⁵ Fangen, 186.

¹²⁶ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 294.

undergraver antisemittismens viktighet. Snarere viser det at antisemittisk språk og normer sto sentralt i miljøet, og var en markør for å måle dedikasjon og det å være militant i miljøet. Simonsen viser blant annet til Bjørgos overnevnte eksempel, og til at i de mer militante nynazist-publiseringene (som *Einherjer*) var ZOG direkte knyttet opp mot krigsretorikk.¹²⁷ Retorikken Simonsen nevner fant jeg også i det militante tidsskriftet *Ragnarok*, hvor blant annet følgende står skrevet: «ZOG-jødene og deres sataniske plan må knuses – uten at KZ-historien gjentar seg. Det er intet alternativ annet enn å leve eller dø. ZOG – zionismen vil hvis den seirer føre til rasene og sivilisasjonens undergang».¹²⁸

Sånn sett stiller jeg meg på Simonsens linje her – antisemittismen var en ganske avgjørende drivkraft for miljøets mer ekstreme uttrykk. Både fordi den fungerte som militant og ideologisk bensin, og fordi den altså ga miljøet et adekvat fiendebilde og en forsterket fellesskapsfølelse. Da spiller ikke den manglende intellektuelle forståelsen hos enkelte nødvendigvis så mye rolle. Eiternes er et glimrende eksempel på dette – han ble gradvis radikalisert i dette tankegodset, og endte som vi skal se opp som en svært militant og ideologisk bevisst aktør. Bjørgo skriver i så måte at ZOG var med på å gi retning og intensitet i hatet til slike tett sammenknyttede rasistiske ungdomsmiljøer, og at det til syvende og sist vil være slike fiendebilder (være seg antisemittiske eller antimuslimske) som fremmer voldslegitimitet for militante nasjonalister og rasister.¹²⁹

Holocaustbenektelse var mindre fremtredende i miljøet, og det kan virke som dette var langt mer problematisk for mange å forholde seg til enn ZOG-diskursen. Holocaust er en konkret historisk hendelse det er vanskelig å være unnvikende til, i motsetning til det noe abstrakte innholdet i ZOG-diskursen. Fangen skriver at det ikke var så mange av nynazistene som fullt og helt fornektet Holocaust, men at en god del av dem var ambivalente i sin måte å omtale det på.¹³⁰ De som fullt og helt omfavnet nasjonalsosialismen måtte, som Zorn 88, ta stilling til Holocaust, men det virker ikke som majoriteten av miljøet ønsket å gå i samme retning som Hansen & co. Av min gjennomlesning av ulike tilgjengelige tidsskrifter var *Gjallarhorn* uten sidestykke når det gjaldt å publisere holocaustbenektende materiale. I de andre tidsskriftene ble dette knapt tatt opp. Simonsen peker også på *Gjallarhorn* som den klare hoveddistributøren av holocaustbenektende materiale i denne perioden.¹³¹

¹²⁷ Simonsen, «Antisemitism on the Norwegian Far-Right, 1967–2018», 12–13.

¹²⁸ «Vidkun Quisling – den nasjonale opprører og martyr», *Ragnarok*, nr. 5 (1993).

¹²⁹ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 310–11.

¹³⁰ Fangen, *En bok om nynazister*, 177.

¹³¹ Simonsen, «Antisemitism on the Norwegian Far-Right, 1967–2018», 13.

Selv om holocaustbenektelse primært var Zorn 88s greie, var det ikke utelukkende forbeholdt *Gjallarhorn*. I *Boot Boys* dukket det mot slutten av 90-tallet opp «revisjonistisk» materiale om Holocaust.¹³² Allerede tidlig på 90-tallet ble det publisert stoff i *Boot Boys* som stilte spørsmålsteget ved hendelsene, blant annet da det sto at «vi sluker ikke rått det disse forræderautoritetene skriver om nazismen».¹³³ *Ragnarok* publiserte ganske åpenbart holocaustbenektende materiale. De mente at leirene rett nok var ekte, men at sult, sykdom og død til slutt tok over – et klassisk argument i dette landskapet.¹³⁴ Selv i *Fritt Forum*, som fungerte som en slags fellesavis på ytre høyre, ble det publisert stoff som i beste fall kan kalles banalisering av Holocaust. Her ble det hevdet at Holocaust ble brukt imot norske nasjonalister i innvandringsdebatten, samtidig ble konsentrasjonsleirene delvis forsøkt likestilt med overgrepene mot den tyske befolkningen på slutten av 2. verdenskrig.¹³⁵ Så selv om store deler av miljøet nok helst unngikk holocaustspørsmålet, var det helt klart en utbredt skepsis å finne også utover Erik Rune Hansens krets. Etter hvert som noen av gruppene ble mer ideologisk rettet (slik som *Boot Boys*), virker det som de omfavnet ren benektelse.

En sentral problemstilling når man diskuterer rasismen i nynazistmiljøet er i hvilken grad man omfavner ren raseideologi og hvit raseoverlegenhet. Over hele ytre høyre er det mer eller mindre unison motstand mot innvandrere, men det varierer i hvilken grad man ser på dette med raseideologiske eller «kulturelle» briller. Det er liten tvil om at en betydelig del av miljøet ønsket å flagge et «hvert folk skal ha sitt land»-standpunkt fremfor å trekke inn rase. Med dette menes at alle etnisiteter i utgangspunktet er likestilt, men at det er avgjørende at de holder til i separate land og områder. I prinsippet innebærer det også å støtte grupper av andre etnisiteter som kjemper for samme sak. Denne fremstillingen av rasisme kjenner vi delvis igjen hos Zorn 88, og handler nok en del om å fremstå mer stuerene. Det må dessuten sees i lys av at en stor andel av nynazistene tok avstand fra nazistmerkelappen, og kalte seg selv for «nasjonalister».¹³⁶ Her skiller Zorn 88 seg ut, da de hverken hadde noe problem med å innrømme at de var nasjonalsosialister og rasister, eller med å anvende raseretorikk. Lederen for gruppa Viking er en av dem som aktivt flagget «hvert folk sitt land»-standpunktet i

¹³² «Jødisk terror del 1», *Boot Boys*, nr. 3 (1999).

¹³³ «Skinheads og Sieg Heil», *Boot Boys*, nr. 11 (1992).

¹³⁴ «Vidkun Quisling – den nasjonale opprører og martyr», *Ragnarok*, nr. 5 (1993).

¹³⁵ «Politisk bruk av historien; et øye for et øye?», *Fritt Forum*, nr. 5 (1996). Blant annet skriver artikkelforfatteren at «hva den sanne historien lærer oss er at ondskaper ikke er begrenset til visse nasjonaliteter eller raser, men at den er temmelig jevnt fordelt» og trekker inn at «seierherrene skriver den offisielle historien».

¹³⁶ Fangen, *En bok om nynazister*, 155. Ifølge Fangen kalte så godt som alle som deltok i miljøet rundt 1993 seg for nasjonalister. Det er uvisst om dette endret seg ettersom miljøet ble mer militant.

kombinasjon med en nasjonalistisk argumentasjon, da han sa i et intervju at «for å stoppe etniske konflikter må mennesker bo hver for seg – i hvert sitt land».¹³⁷ Skinheadbladet *The Order* opererte med uttrykket «hvert folk sin nasjon!», og skrev at kun nasjonalstaten kunne løse etniske, kulturelle eller andre problemer.¹³⁸ I *Fritt Forum* ga man sin støtte til amerikansk urbefolkning som ønsket selvstyre; «for det er nettopp dette nasjonalisme dreier seg om!»¹³⁹

Samtidig florerte det med raseideologisk tankegods i miljøet. Spesielt var dette gjenkjennelig hos mer ekstreme aktører, som hos Eiternes og i *Ragnarok*. Eiternes skrev i et leserinnlegg i *Fritt Forum* at rasismen var «det grunnleggende for den hvite rases nåværende eksistens og det naturlige instinkt som gir oss den omsorgsfølelse og kjærlighet vi har overfor våre egne». Han mente at nasjonalismebegrepet var problematisk fordi det kunne forhindre et globalt samarbeid mellom hvite.¹⁴⁰ I *Ragnarok* hevdet man at man forsvarte sin «rett til hvit makt, og til å gå ut i gatene uten motstand».¹⁴¹ *Boot Boys* presiserte at det var rasen som sto i sentrum; «det som er viktig, og vår felles kamp er at den hvite rase skal bestå og aldri dø».¹⁴²

Det varierte altså i hvilken grad aktører i miljøet brukte en nasjonalistisk argumentasjon eller en ren raseideologisk retorikk. Samtidig var det mange som både flagget disse standpunktene om hverandre og på en inkonsekvent måte, og som hadde klare huller i sin nasjonalistiske argumentasjon. Dette er noe Fangen problematiserer til gangs. Hun viser blant annet til at mange av de norske nynazistene støttet apartheid-bevegelsen i Sør-Afrika fremfor den svarte delen av befolkningen til tross for at de argumenterte for at hvert folk skal ha sitt land. I tillegg til den implisitte rasistiske antakelsen om hvit fortrinnsrett, viser dette at utsagnet om at hvert folk skal ha sitt land ikke gjelder for alle, mener hun.¹⁴³ Fangen skriver at norske nynazister oftere refererte til etnisitet enn rase, men at deres bruk av begrepet etnisitet var klart rasistisk. Dette skyldes nettopp at mange så rasefellskap på tvers av landegrenser (som med svensker og hvite i USA) fremfor etnisk fellesskap.¹⁴⁴ Hun viser til den polske sosiologen Zygmunt Baumann for å forklare nynazistenes rasisme. Hans definisjon på rasisme er at det er en overbevisning om at enkelte kategorier mennesker ikke kan innlemmes i den rasjonelle orden, uansett hvor mye man prøver; «det er i denne forstand nynazistenes

¹³⁷ *Fritt Forum*, nr. 6–7 (1994).

¹³⁸ «Nasjonalisme kontra rasisme», *The Order*, nr. 1 (1998).

¹³⁹ *Fritt Forum*, nr. 1 (1994).

¹⁴⁰ «Leserbrev», *Fritt Forum*, nr. 5 (1996).

¹⁴¹ «Forræder-pressen sprer løgn mot nasjonale! Møt terror med motterror!», *Ragnarok*, nr. 4 (1993).

¹⁴² *Boot Boys*, nr. 13 (1993).

¹⁴³ Fangen, *En bok om nynazister*, 195.

¹⁴⁴ Fangen, 167.

selverklærte nasjonalisme er rasistisk i den klassiske betydningen av begrepet». Hvis ikke hadde de for eksempel ikke hatt noe imot fullt assimilerte innvandrere, mener Fangen.¹⁴⁵

Fangens poeng om underforstått rasisme og inkonsekvens i nynazistenes nasjonalistiske argumentasjon virker plausibelt. I nevnte *Ragnarok* hevdet man for eksempel i en artikkel at det kun var nasjonalisme som var rett lære, samtidig som man tok i bruk slagordet «hvit makt, rase og nasjon».¹⁴⁶ Selv i et av de mer ytterliggående tidsskriftene brukte man altså begreper og konsepter om hverandre. I *The Order* - som nevnt et blad som frontet en nasjonalistisk identitet – sto det at skinheadsstilen er «hvit og stolt», og bladet inneholdt illustrasjoner med slagord som «white skins», «white power», og «white pride».¹⁴⁷ Dette indikerer at få hadde et særlig gjennomtenkt forhold til konseptet nasjonalisme, men snarere brukte det der det passet seg. Altså var det nok ytterst få i miljøet som genuint og konsekvent sto for rent nasjonalistiske prinsipper. Snarere virker den overordnede tendensen å være at det varierte og overlappet fra en form for rasisme tilslørt som nasjonalisme til en ren raseideologisk tilnærming. Som jeg skal komme inn på i neste underkapittel, er det all grunn til å tro at det for mange av nynazistene fantes sterke motiver for å tilsløre rasismen, hvilket Henrik Lunde er inne på når han skriver at «ved å skjule rasismen bak mer «aktverdige» ord som for eksempel nasjonalisme håper man å gjøre produktet spiselig for folk flest».¹⁴⁸

3.2 Nynazistenes relasjon til samfunnet

Det var ikke bare den iboende rasismen nynazistene ønsket å tilsløre ved å kalle seg «nasjonalister». Kanskje mer vesentlig er stigmaet ordet «nazist» førte med seg. Det var viktig for flere av gruppene å presisere at selv om de ikke nødvendigvis tok kategorisk avstand fra nazismen, så var i alle fall ikke alle skinheads eller «nasjonale» nazister. I *The Order* ble nettopp dette presisert – at ikke alle skinheads er nazister. Det ble implisert som noe media og blitzere hadde kokt opp.¹⁴⁹ Birkebeinergruppen omtalte seg som «en pro-nasjonalistisk bevegelse, og overhodet ikke noen nasjonalsosialistisk sådan»,¹⁵⁰ og i *Boot Boys* nektet en

¹⁴⁵ Fangen, 170.

¹⁴⁶ «Tråkk dem ned - Vi tar ikke mot dritt fra noen», *Ragnarok*, nr. 4 (1993).

¹⁴⁷ «Skinheads – stil, norsk og stolt / Alle skinheads er ikke nazister», *The Order*, nr. 1 (1998).

¹⁴⁸ Lunde, *Aller ytterst*, 7.

¹⁴⁹ «Skinheads – stil, norsk og stolt / Alle skinheads er ikke nazister», *The Order*, nr. 1 (1998).

¹⁵⁰ *Vikingen*, nr. 2 (1992).

skribent for at bruken av nazihilsen hadde noe med at han var nazist å gjøre.¹⁵¹ At ordet nazist var viktig å distansere seg fra for mange av nynazistene er det altså liten tvil om.

Ønsket om å ikke fremstå som nazister har sine røtter i 2. verdenskrig, og var heller ikke noe nytt fenomen i norsk nynazisme, da Erik Blücher og NF hadde samme tilnærming.¹⁵² Holocaust spiller selvsagt en rolle, det samme gjør den iboende rasismen i den nasjonalsosialistiske ideologien. Å tilslutte seg dette har vært sett ned på i samfunnet helt siden krigen. Det som imidlertid skiller Norge fra Sverige er den tyske okkupasjonen, som gjorde at nazisme også ble forbundet med kollaboratører og landssvik. Et viktig poeng her er hvordan ytre høyre ønsker å markedsføre seg. Ifølge Bjørgo omfavner innvandringsmotstandere og nynazister to motsetningsfylte historiske tradisjoner. Førstnevnte prøver å ta eierskap til norsk patriotisme og trekker paralleller til motstandskamp fra krigen, mens sistnevnte omfavner tysk nasjonalsosialisme og antisemittisme. Samtidig er utgangspunktet likt; man ønsker å fremstå som «motstandsmenn» som kjemper mot såkalte landssvikere, og retorikkens formål er å rettferdiggjøre politisk vold.¹⁵³ Det sier seg selv at det å sammenlikne seg med krigshelter er mer spiselig for samfunnet enn å ta eierskap til nazismen, hvilket gir en plausibel forklaring på hvorfor mange av nynazistene forsøkte å distansere seg fra sistnevnte. Samtidig har okkupasjonshistorien gjort norsk patriotisme til allemannseie i større grad enn i Sverige. I Sverige har faktisk ytre høyre lyktes med å ta eierskap til en del nasjonale symboler, mens disse i Norge har en klart høyere legitimitet i folket.¹⁵⁴ Innvandringsmotstanderne har med andre ord knapt lyktes med å selge sitt budskap de også. Den sterke motsetningen mellom nazismen og norsk patriotisme gir uansett norske innvandringsmotstandere større grunn til å distansere seg fra nazismen, og det gir de nynazistene som søker en form for oppslutning eller legitimitet i sin «motstandskamp»-retorikk grunn til å søke mot innvandringsmotstandere.

Sett i lys av alt dette, kan det virke som det var viktigere å unngå merkelappen «nazist» enn å ta avstand fra selve ideologien. Et eksempel er Jan Holthe, en av de mer militante skikkelsene i miljøet i sin tid som aktiv, og en av de som var mindre opptatt av å skjule sin identitet. Han uttrykte i et intervju med *Norsk Blad* – forløperen til *Fritt Forum* –

¹⁵¹ «Skinheads og Sieg Heil», *Boot Boys*, nr. 11 (1992).

¹⁵² Mcallister Buraas, «"Jeg oppfatter meg ikke som nazist, men som nasjonal revolusjonær" - Erik Blüchers politiske ideologi, 1975-1985», 61–62.

¹⁵³ Tore Bjørgo, «Justifying Violence: Extreme Nationalist and Racist Discourses in Scandinavia», i *Fascism and Neofascism: Critical Writings on the Radical Right in Europe*, red. Angelica Fenner og Eric D. Weitz (New York: Palgrave Macmillan, 2004), 208.

¹⁵⁴ Bjørgo, 208–9.

sympati med nasjonalsosialismen, og var heller ikke opptatt av å skjule sine bånd til VAM eller sin beundring av amerikanske White Aryan Resistance. Samtidig nektet han for å være en «erklært nynazist», og så heller på seg selv som en «nasjonalrevolusjonær».¹⁵⁵ Når selv en av de mest ekstreme deltakerne i miljøet forsøkte å unngå nazistmerkelappen sier det en hel del om hvor problematisk den var miljøet. Og det sier kanskje enda mer om grunnen til at den var problematisk. Holthe var ikke opptatt av å tilsløre sine sympatier eller sin ideologiske overbevisning, han var spesifikt opptatt av at han ikke var nazist, men «nasjonalrevolusjonær». Det er dermed lite kontroversielt å hevde at nynazistenes forsøk på å distansere seg fra det å være nazist i stor grad handlet om å fremstå mer stuerene.

Det paradoksale med nynazistenes aversjoner mot å bli kalt nazist er at bruk av hakekors effekter og nazihilsen var utbredt i miljøet. Det var riktignok en ambivalens rundt dette, og Fangen viser til at selv ledende deltakere i miljøet uttrykte usikkerhet og sjenanse rundt bruken av disse symbolene.¹⁵⁶ Ifølge henne var mange nynazister opptatt av å fortelle henne at nazihilsener handlet mer om å vise samfunnsforakt og å markere felleskap.¹⁵⁷ Med andre ord var det ofte ment som en provokativ handling. Dette kjenner jeg igjen i flere av tidsskriftene. I *The Order* ble det implisert at det var samfunnet som presset dem dit de var; «da blir ordet sieg heil og nazihilsen aggresjonens våpen».¹⁵⁸ Mange av nynazistenes forhold til nazihilsen og nazistmerkelappen som sådan oppsummeres i dette sitatet i *Boot Boys*: «Som et produkt av forrædersystemet – det som ødelegger nasjonen – reiser jeg min høyre hånd i frustrasjon og sinne. Sieg Heil! Ikke fordi jeg er «nazist» og sympatiserer med alt det Hitler stod for». Skribenten fulgte opp med at «mange av oss gjør det fordi vi vet at forræderne hater det og vi gir faen. Vi er alle dømt som nynazister uansett».¹⁵⁹ Aktørene hadde altså ikke noe problem med å stå for at de brukte nazihilsen, men igjen ønsket de å distansere dette fra selve nazismen. Det var snarere en kontrær gest og uttrykk for samfunnsforakt ifølge dem selv. Selv om dette til en viss grad sikkert stemmer, hadde nok de fleste et bevisst forhold til innholdet i denne typen gester og symboler. Uavhengig av om gestene var ment kontrære er det da vanskelig å påstå noe annet enn at de som utførte disse i alle fall delvis omfavnet nazismen.

Selv om avstandtakingen til nazismen mest av alt handlet om hvordan man ønsket å fremstå, og bruk av nazihilsen til en viss grad automatisk indikerer sympati med nazismen,

¹⁵⁵ «Fritt frem for skinheads», *Norsk Blad*, nr. 4 (1992).

¹⁵⁶ Fangen, *En bok om nynazister*, 153.

¹⁵⁷ Fangen, 172.

¹⁵⁸ «Skinheads – stil, norsk og stolt / Alle skinheads er ikke nazister», *The Order*, nr. 1 (1998).

¹⁵⁹ «Skinheads og Sieg Heil», *Boot Boys*, nr. 11 (1992).

betyr selvsagt ikke det at alle som var med i dette miljøet var hellig overbeviste nazister. Det fantes faktisk tilfeller av opportunisme rundt dette, som hos Jan Holthe. Holthe forsøkte å løse rekrutteringsutfordringene knyttet til nazimerkelappen ved å danne to ulike grupper. Den ene – Hvit arisk motstand (HAM) – hadde som uttalt mål å «høyne rasebevisstheten og understøtte all arisk revolusjonær virksomhet i Norge og Norden for øvrig».¹⁶⁰ Med andre ord var den klart nynazistisk. Den andre – Birkebeinergruppen – var som nevnt en gruppe som ønsket en nasjonalistisk linje, og hevdet å ikke ha noe med nasjonalsosialismen å gjøre. Til syvende og sist var dette, ifølge Bjørge, et bevisst forsøk på å spre nazistisk ideologi.¹⁶¹ Det underbygges ved at gruppene hadde en felles utgivelse – *Vikingen*, som kombinerte mildere og ekstremt ideologisk lesestoff. Poenget i denne sammenhengen er at Birkebeinergruppens «nasjonalistiske» linje hadde en klart bredere appell enn HAM. Holthe må anses som en av lederskikkelsene i sin tid som aktiv, og brukte altså aktivt denne formen for tilsløring med en konkret agenda om å «lokke» folk til bevegelsen, for så å radikaliserer dem. Det tydeliggjør i alle fall at de prominente skikkelsene i miljøet var fullt klar over hvordan tilsløring av nazistisk identitet og ideologi kunne skaffe dem bredere oppslutning.

Hos den enkelte aktør kunne nok det å ta avstand fra nazimerkelappen også tilskrives et behov for å markere avstand fra de mest ekstreme ytterpunktene i ideologien – som Holocaust. Følgende sitat hos Fangen oppsummerer dette på mange måter:

«Det ser ut til at poenget deres ikke er at det ikke stemmer at de på mange måter er nazister, poenget er at de ikke er nazister på den måten folk tror, ved at de vil drepe folk av andre «raser» eller at de støtter Holocaust eller tyskernes okkupasjon av Norge».¹⁶²

Overnevnte sitat understreker et viktig poeng. De søkte ikke nødvendigvis vekk fra nazismen i seg selv, men de verste stigmaene rundt den. Altså var nok majoriteten av disse aktørene opptatt av reaksjonene utenfra og hvordan de ble ansett. Om det så dreide seg om opportunistisk tilsløring av rekrutteringshensyn, eller om man genuint ikke ønsket å bli forbundet med nazismens verste sider, var samfunnets reaksjoner noe mange i miljøet tok hensyn til. På den ene siden motiverte reaksjonene enkelte aktører til å markere ekstreme og kontrære holdninger, som nazihilsen, på den andre siden førte det til at mange – i større eller mindre grad – fikk et behov for å tilsløre sine nynazistiske holdninger. Sånn sett kan man

¹⁶⁰ *Vikingen*, nr. 2 (1992).

¹⁶¹ Bjørge, *Racist and right-wing violence*, 296.

¹⁶² Fangen, *En bok om nynazister*, 191.

argumentere for at en nedskalere ideologiens viktighet; hvis en ikke fullt og helt kan stå for identiteten forbundet med ideologien, hvor ideologisk overbevist er en egentlig da?

Et poeng her er at nynazistisk ideologi og sosial aksept generelt er inkompatible – spesielt i det norske samfunnet med nazismens historiske relevans. Den som er en overbevist nynazist, vil dermed i stor grad avfeie sosial aksept, eller i det minste anerkjenne fraværet av den. Her stikker Zorn 88 (samt et knippe andre aktører, som Eiternes) seg aktivt ut. De omfavnet hele veien det å være nasjonalsosialister, og selv om også de delvis forsøkte å tilsløre visse ideologiske elementer, sto de i bunn og grunn for hvem de var – også når det gjaldt de mest ekstreme holdningene. De lot seg frustrere over at samfunnet misforsto og forvrentet deres ideologi, men var fullt innforstått med at det var utgangspunktet de hadde å jobbe utfra. Så fikk man heller sakte, men sikkert overbevise folk om den rette vei. Mange andre deltakere i nynazistmiljøet kommuniserte (og delvis skreddersydde) derimot sin ideologi og identitet utfra samfunnets syn på dem. De satte merkelapper på seg selv som skulle høres mer akseptable ut, og de tok avstand til og pyntet på holdninger som var uglesett. Resultatet var et landskap som ble fragmentert og inkonsekvent.

3.3 Relasjonene på ytre høyre

Med et såpass fragmentert miljø, er det rimelig åpenbart at man hadde interne samarbeidsproblemer på tvers av grupper og aktører. Dette problematiseres i flere av nynazistenes tidsskrifter, og det er tydelig at man var samstemt om at det var en hemsko både for gjennomføring av aksjoner, og for «saken» generelt sett. Tidsskriftet *Blood & Honour Norway* mente fragmenteringen førte til uorganiserte aksjoner og demonstrasjoner.¹⁶³ I *Vikingen* skyldte man på at alle i miljøet var for opptatt av sin egen organisasjon eller bevegelse. «Tenk hvilken styrkedemonstrasjon det skulle ville bli om vi alle kunne samles én eneste dag, og med samlede krefter heve vår røst», stod det.¹⁶⁴ Drømmen om en samlet og slagkraftig bevegelse var noe som stadig dukket opp i de ulike tidsskriftene. I lys av at dette ikke lot seg gjennomføre, var det også en utbredt klaging og pekefingervirksomhet i miljøet. Erik Rune Hansens evne til å skyldte på andre har jeg allerede vært inne på – hans frustrasjon gikk kanskje først og fremst utover skinheadene. Også i *Boot Boys* ble det luftet frustrasjon over aktører man mente trakk bevegelsen ned. «Noen folk innlater seg i vårt broderskap og

¹⁶³ «Redaksjonelt», *Blood & Honour Norway*, nr. 13 (1996).

¹⁶⁴ «Enighet, styrke og resultat», *Vikingen*, nr. 6–7 (1993).

livsstil fordi de synes det er tøft og være i en slik gjeng. Men når det blir for varmt mellom øra, så stikker de av sted med halen mellom beina», ble det skrevet, mens man samtidig passet på å fremheve seg selv som en slags elite.¹⁶⁵ I en senere utgave av tidsskriftet viste man til at året 1998 var preget av laber aktivitet og interne stridigheter.¹⁶⁶ Altså en indikasjon på at disse konfliktlinjene vedvarte til tross for miljøets mer militante dreining utover 90-tallet.

Kildene viser dermed at det var en del intern frustrasjon mellom flere av de ulike grupperingene og aktørene i miljøet. Det kan virke som folk var mer opptatt av å peke på andres feil og å fremheve seg selv enn å være pragmatiske. Den generelle trenden virker å være at det var en del frustrasjon blant de mer dedikerte aktørene over folk i miljøet som ikke nødvendigvis var like dedikerte. Dette er imidlertid en oppfatning som farges av kildematerialet, siden de som skrev i tidsskriftene nok ofte var blant de mer dedikerte aktivistene. Flere av dem var jo også gjenkjennelige lederskikkelser, som Jan Holte og Ole Krogstad. Det er mindre kildegrunnlag for å vite hvorvidt frustrasjonen gikk begge veier.

Frustrasjonen over den mindre dedikerte delen av miljøet var som nevnt stor også hos Zorn 88. I korte trekk dreide det seg både om en voldelig, rølpete og useriøs fremtoning, samt liten ideologisk interesse hos mange i miljøet. Samtidig virker det som Erik Rune Hansen så en viss nytte hos skinheadene som «kampgruppe». Det kan virke som dette var en oppfatning folk i nynazistmiljøet var fullt klar over, og irriterte seg over. For eksempel viser Katrine Fangen til en aktivist som sa følgende:

«Gjallarhorn, bladet til gammelnazistene, det er bare for tøffelhelter. Erik Rune Hansen har den innstillingen at det er godt å ha skinheads i bakhånd. Gammelnazistene, de sitter og drikker kaffe og spiser kake og mimrer om fronten og fortida. De ser på oss og sier sånn var ikke vi».¹⁶⁷

Én aktivist er ikke nødvendigvis representativ, men det denne personen sier, stemmer overens med Hansens egne uttalelser om skinheads. Fangen utdyper med at det var en del bitterhet blant de yngre aktivistene over at de tidligere NS-medlemmene ikke ville ha noe med dem å gjøre. Dette skyldtes ifølge henne inntoget av skinheadstil og rockemusikk som toneangivende faktor i miljøet fremfor 70- og 80-tallets mer politiske og ideologiske linje.¹⁶⁸ Denne dreiningen er jo også noe vi allerede har sett Erik Rune Hansen irritere seg over, og på

¹⁶⁵ «Vi er eliten», *Boot Boys*, nr. 11 (1992).

¹⁶⁶ *Boot Boys*, nr. 2 (1999).

¹⁶⁷ Fangen, *En bok om nynazister*, 172.

¹⁶⁸ Fangen, 96.

mange måter grunnlaget for at Zorn 88 ble dannet. Også blant de mer dedikerte aktivistene kan det virke som det forelå en viss kritikk mot Hansen & co, i alle fall hvis man leser HAMs oppstartmanifest med visse briller. Her pekte man på at «mange av de allerede eksisterende raseorienterte organisasjonene er ideologisk konservative, som er et feil utgangspunkt om man virkelig vil ha gjennombrytende forandringer», og at «organisasjonene savner som oftest sunn militant innstilling».¹⁶⁹ Jeg leser dette som en kritikk mot blant annet Zorn 88 først og fremst fordi man fremhever begrepet «raseorienterte». De var en av få grupper i dette landskapet som fullt og helt omfavnet raseideologi. Det er også den eneste gruppa jeg har funnet som gikk under kategorien «ideologisk konservative» (i den grad de omfavnet noe nærmere en klassisk form for nasjonalsosialisme enn den mer militante hvit makt-inspirerte nynazismen som var i vinden på denne tiden). HAM ønsket altså en mer radikal ideologi og en mer militant strategi, og føyde seg sånn sett inn i rekken av kritikere av nasjonalsosialistenes mer passive virksomhet, selv om man aldri nevnte dem eksplisitt.

Hos de mer dedikerte aktivistene var det like fullt en respekt for Zorn 88 og nasjonalsosialistene – kritikken fra dem handlet først og fremst om strategi. Jan Holthe er her et interessant eksempel. Han var altså kritisk til nasjonalsosialistenes konservative og «tafatte» linje, men delte deres kritikk av andre aktørers useriøse fremtoning. Hansen selv omtalte Holthe som «vår venn og meningsfelle,¹⁷⁰ og Holthe slapp faktisk til i *Gjallarhorn*, hvor han talte for mer samarbeid i miljøet. Foruten å hamre løs på delen av miljøet han anså som lite dedikert, kritiserte han dessuten at mange var redde for å bli stemplet som nazist, hvilket er en smule ironisk i og med at Holthe selv unngikk den merkelappen. I samme innlegg kom han også med det som må leses som en støtte til Hansen og Zorn 88, da han skrev at «konstruktiv kritikk er greit nok det, men da bør den komme ifra folk som vi anser som seriøse, dvs som har bidratt med penger, artikler, tid, blod og svette i kampen mot ZOG, og for vår hvite rase». Det var disse, mente Holthe, «som med stolthet selv kan kalle seg ariske krigere, men som av ZOG, altså våre fiender, blir kalt rasister og gjerne ny-nazister».¹⁷¹

En annen aktør som sympatiserte med nasjonalsosialistene, var Eiternes. Han var selv en selvutnevnt nasjonalsosialist, og gruppa han startet (Einsatz) i kjølvannet av at Jan Holthe trakk seg ut av miljøet i 1993 skulle være en nasjonalsosialistisk organisasjon – «ikke skjule seg bak en Hitler-fordømmende, innvandrerfiendtlig maske, som for eksempel Viking

¹⁶⁹ *Vikingen*, nr. 2 (1992).

¹⁷⁰ «Hanens år», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1993).

¹⁷¹ «Samarbeide - for enhver pris», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1993).

m.fl».¹⁷² Jeg har ikke funnet en direkte forbindelse mellom Eiternes og Erik Rune Hansen, men han snakker varmt om sitt vennskap med en tidligere SS-soldat og nasjonalsosialist fra Stavanger,¹⁷³ samt sine nostalgiske følelser for Hitler-Tyskland, så det var en åpenbar forbindelse mellom ham og disse strømningene – både ideologisk og personlig. Hansen annonserte for Einsatz-gruppa i ett nummer, og skrev at de «forsøker å samle nasjonalsosialistisk ungdom til ren kamp mot okkupasjonsmakten». Samtidig nevnte han at gruppas blad var «knallhardt i sin omtale av rasefremmede» og hadde «sterke illustrasjoner».¹⁷⁴

Hvorvidt det var en direkte forbindelse mellom en nasjonalsosialist som Hansen og miljøets ideologiske utvikling, er vanskelig å svare konkret på. Som nevnt tok Boot Boys en mer ideologisk vending utover 90-tallet, og i tidsskriftet deres ble det altså etter hvert publisert rent holocaustbenektende stoff, samtidig som man hyllet Hitler-Tyskland og i større grad omfavnet nazist-merkelappen.¹⁷⁵ Her er det imidlertid et annet relevant navn som dukker opp. Tore W. Tvedt – en etter hvert markant skikkelse i miljøet mot slutten 90-tallet – skal nemlig ha vært involvert i Boot Boys Oslos møtevirksomhet. Tvedt må også anses som en markant ideologiproduent utover 90-tallet – hans nynazistiske ideologi var dessuten ispedd en kvasireligiøs norrøn tilnærming. Han dukket først opp som skribent i *Fritt Forum*, før han mot slutten av 90-tallet grunnla organisasjonen Vigrid. Et av disse møtene med Boot Boys nevnte han i Vigrids tidsskrift (med samme navn). Om møtet skrev han at «alt gikk rolig og greit for seg og ga Boot Boys en positiv erfaring som jeg håper de bygger videre på».¹⁷⁶ Jeg finner ingen direkte forbindelse mellom Tvedt og Erik Rune Hansen, men Tvedt skrev at de hadde et godt forhold til Hansens danske samarbeidspartnere og kalte dem et forbilde.¹⁷⁷ Utover det er forbindelsen indirekte ved at begge reklamerte for hverandres tidsskrift.¹⁷⁸

En begge hadde en direkte forbindelse til, og som dermed på sett og vis knytter dem sammen, er Varg Vikernes. Vikernes er en kjent norsk blackmetalmusiker som er tidligere straffedømt for både drap og brannstiftelse. Han forfektet en slags hedensk norrøn ideologi ispedd klassisk nasjonalsosialisme – ikke ulikt Tvedt selv – og også han må anses som en

¹⁷² Eiternes og Fangen, *Bak nynazismen*, 107.

¹⁷³ Eiternes og Fangen, 121–23.

¹⁷⁴ *Gjallarhorn*, nr. 3 (1995).

¹⁷⁵ *Boot Boys*, nr. 2 (1999).

¹⁷⁶ «Boot Boys rocker videre», *Vigrid*, nr. 5 (1999).

¹⁷⁷ «Ditt personlige ansvar», *Vigrid*, nr. 9 (1999).

¹⁷⁸ Tvedt solgte *Gjallarhorn*s Holocaust-spesialnummer via sitt eget forlag Foreningen for sann historie, og annonserte dette i en rekke nummere, deriblant *Vigrid*, nr. 17 (2000). *Gjallarhorn* reklamerte for *Vigrid* i forbindelse med sistnevntes oppstart i *Gjallarhorn*, nr. 2 (1999).

flittig ideologiprodusent utover 90-tallet.¹⁷⁹ Senest i 2020 kalte Tore Tvedt Vikernes for en av vårt folks fremste tenkere.¹⁸⁰ Vikernes' organisasjon Norsk Hedensk Front (NHF) var tilknyttet den amerikanske hvit makt-organisasjonen National Alliance, grunnlagt av ingen ringere enn William Pearce.¹⁸¹ National Alliance var et ideologisk forbilde også for Tvedt.¹⁸² Tvedt trakk dessuten frem NHF som den ene organisasjonen de hadde en nær forbindelse med i Norge, og hevdet blant annet at de hadde felles sammenkomster.¹⁸³ «Greven», som Vikernes populært ble kalt, kom også til orde i *Vigrid* i en lengre periode.¹⁸⁴ Det var altså en solid forbindelse mellom Tvedt og Vikernes – ideologisk så vel som personlig.

Den samme forbindelsen fantes mellom «Greven» og Erik Rune Hansen. *Gjallarhorn* var et fast talerør for Vikernes på andre halvdel av 90-tallet og tidlig på 2000-tallet. Han dukket første gang opp i 1994, hvor han fra fengselscella forsøkte å imøtegå (og dels distansere seg fra) assosiasjoner med kirkebrenning og satanisme. Hansen tok ham i forsvar, impliserte at han bare manglet rett veiledning, og oppfordret *Gjallarhorn*s lesere til å sende Vikernes lesestoff.¹⁸⁵ Det er altså helt tydelig at Hansen så Vikernes som en han kunne påvirke. Ting kan tyde på at dette bar frukter, for Vikernes dukket stadig oftere opp i tidsskriftet, og mot slutten var han mer eller mindre fast skribent. «Greven» skrev om alt fra norrøn mytologi til nasjonalsosialisme,¹⁸⁶ og en del av artiklene han publiserte ble senere gjengitt i *Vigrid*. Vikernes' ideologiske utvikling ble omtalt i *Gjallarhorn* på et punkt da Hansen adresserte en viss motbør rundt at Vikernes fikk slippe til i tidsskriftet, som en følge av hans tilknytning til satanisme. Hansen tilbakeviste at Vikernes var satanist, og skrev at han hadde innrømt manglende kunnskap om både revisjonisme og nasjonalsosialisme, men nå lest seg opp på emnene – «og nå er vi glade for at han selv definerer seg som nasjonalsosialist».¹⁸⁷ «For det er bare nasjonalsosialismen som er kur sterk nok til å kurere verden for de mange

¹⁷⁹ Se Maria Flaten Gunstad, «Rase og religion: Særtrekk ved Varg Vikernes' ideologi sammenlignet med den klassiske nazismen» (Oslo, Universitetet i Oslo, 2015) for en gjennomgang av Varg Vikernes ideologiske særtrekk knyttet opp mot klassisk nasjonalsosialisme.

¹⁸⁰ Tore W. Tvedt, «Varg Vikernes – En Mann å Lære av – Bygg det nye Thule», 30. april 2020, <https://torewtedt.net/varg-vikernes-en-mann-a-laere-av-bygg-det-nye-thule/#more-1542>.

¹⁸¹ «Over 100 Vigrid-seremonier hittil i år», VG, 28. oktober 2003, <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/OnnkxV/over-100-vigrid-seremonier-hittil-i-aar>.

¹⁸² «National Alliance - mitt internasjonale førstevalg», *Vigrid*, nr. 1 (1999).

¹⁸³ «Ditt personlige ansvar», *Vigrid*, nr. 9 (1999).

¹⁸⁴ *Vigrid*, nr. 10 (1999). Dette er første gang Vikernes kom til orde i *Vigrid* – herfra dukket han opp ved en rekke tilfeller, hovedsakelig med innhold gjengitt fra NHF.

¹⁸⁵ «Varg Vikernes, en lærling uten mester?», *Gjallarhorn*, nr. 3 (1994).

¹⁸⁶ «Hvordan vi bør forstå Balders død», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1997); «Nasjonalsosialisme versus nazisme», *Gjallarhorn*, nr. 3 (2002).

¹⁸⁷ «Satanist-debatten på NNSBs internettside», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1999).

naturstridige pest-sykdommer som herjer den», skrev Vikernes selv i et innlegg i *Gjallarhorn* i 2002.¹⁸⁸ Hvor mye ære Hansen faktisk skal ta for Vikernes ideologiske utvikling er ikke godt å si, men deres relasjon forteller noe om en tydelig forbindelse mellom flere av miljøets ideologiprodusenter – både relasjonelt og ideologisk.

En annen relasjon det er interessant å se på er den mellom nynazistmiljøet og innvandringsmotstanderne. Vi har allerede sett hvordan det var helt vesentlig for sistnevnte å unngå assosiasjon med alt som kunne ha med nazisme å gjøre, av årsaker knyttet opp mot det å skaffe legitimitet som «patrioter». Samme motiv ga nynazistene insentiv til å dreie seg nærmere innvandringsmotstanderne, blant annet ved å kalle seg «nasjonalister». Selv om innvandringsmotstanderne utad tok avstand fra nynazistene, er det imidlertid liten tvil om at de fantes en solid forbindelse mellom disse to leirene.

Arne Myrdal var en viktig figur i så henseende. Myrdal var sentral i den voksende organiserte innvandringsmotstanden mot slutten av 80-tallet, som leder av FMI. Myrdal og bevegelsen fremsto ofte med en retorikk som beskrives som høyreekstrem, grovkornet og voldslegitimerende,¹⁸⁹ hvilket nok appellerte til mange av nynazistene. FMI føyer seg inn i rekken av grupper som tok avstand fra nynazistene, men som samtidig hadde bakhjørnen vidåpen. Myrdal ble stadig mer komfortabel med tilknytningen til nynazistene,¹⁹⁰ hvilket ble muliggjort nettopp av nynazistenes tilsløring av sine nazistiske tendenser. Denne forbindelsen ble ekstra tydelig under det såkalte «Myrdalsslaget», hvor nynazistene fungerte mer eller mindre som Myrdals personlige livgarde. For en del av nynazistene var nok en organisasjon som FMI også en vei inn til ytre høyre, og dermed en yndet rekrutteringsarena for miljøet. Dette var for eksempel tilfelle for Eiternes, som peker på at det var der han først møtte politisk likesinnede, men kanskje aller viktigst – han fikk en trygghetsfølelse av felleskapet FMI bød på. Han beskriver dem nettopp som «en innfallsport til det nynazistiske miljøet».¹⁹¹

En annen sentral karakter i «forbrødringen» på ytre høyre var Michael Knutsen. Knutsen drev tidsskriftet *Norsk Blad*, etter hvert kalt *Fritt Forum*.¹⁹² NB/FF forsøkte som nevnt å favne hele ytre høyre, og selv om man redaksjonelt sett lå på en typisk nasjonalistisk linje, var det nok av lesestoff som var rettet mot nynazistene. Man produserte blant annet

¹⁸⁸ «Nasjonalsosialisme versus nazisme», *Gjallarhorn*, nr. 3 (2002).

¹⁸⁹ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 35.

¹⁹⁰ Tonje Benneche, «Ideologiske knyttnever: Konflikt mellom blitzere og nynazister på 1980- og 1990- tallet» (Oslo, Universitetet i Oslo, 2017), 21.

¹⁹¹ Eiternes og Fangen, *Bak nynazismen*, 23.

¹⁹² Heretter omtalt som NB/FF, en forkortelse tidsskriftet selv tok i bruk i omtale av seg selv.

artikler om ulike nynazistiske grupperinger, og hadde etter hvert en egen «Ung-spalte» myntet på skinheads. Selv om min oppfatning er at tidsskriftet primært var rettet mot den delen av nynazistmiljøet som åpnet for en mer nasjonalistisk identitet, slapp man like fullt til mer dedikerte nynazister også. Foruten å gi mye plass i leserinnlegg-seksjonen til dedikerte nazister som Eiternes og Ola Misvær (et Zorn 88-medlem med gjennomgående spalteplass i *Gjallarhorn*), var også Tore Tvedt fast skribent i en lang periode. Flere ganger ble han publisert med direkte antisemittisk innhold.¹⁹³ Michael Knutsen skal ha forsøkt å fremstå som en objektiv figur på siden av miljøet, men var visstnok en gammel kjenning av både Arne Myrdal og Ole Krogstad,¹⁹⁴ og hadde således en fot i begge leire.

NB/FF er interessant nettopp fordi det til en viss grad forsøkte å favne hele ytre høyre. Dermed forteller innholdet i tidsskriftet en del om hvilken linje man fant kompromisser på i de to leirene, samtidig som det også inneholder en del interessante stridstemaer. Mye av retorikken i *NB/FF* som omhandlet nynazistene er gjenkjennelig. I den pågående konflikten mellom nynazister og blitzmiljøet – en konflikt *NB/FF* dekket gjennomgående – var man opptatt av å fremstille nynazistene som «patrioter», samtidig som man satte dem i en slags offerrolle i møte med blitzerne.¹⁹⁵ Denne offerrollen gjaldt også i møte med politiet og myndighetene.¹⁹⁶ Man unngikk konsekvent å bruke merkelapper som «nynazist» eller «nazist» – en gruppe som Boot Boys ble for eksempel omtalt som «den antikommunistiske gruppa Boot Boys».¹⁹⁷ Dette kom også fra folk som åpent tilhørte mer innvandringskritiske miljøer. For eksempel skrev et FMI-medlem at han ønsket å protestere mot det han kalte «vold og trakassering som nasjonalsinnet norsk ungdom til stadighet blir utsatt for fra utlendinger, utenlandske bander og venstreekstreme miljøers side», samtidig som han kalte det faktum at disse ungdommene «med naturlig utviklet nasjonalfølelse» ble hengt ut som nazister og rasister for en form for trakassering.¹⁹⁸ Også retorikken rundt nazihilsener og nazisymbolikk er gjenkjennbar. En innsender, som omtalte seg som en «utenforstående iakttager av en skinheadkonsert i Hokksund» skrev om publikums utstrakte bruk av nazihilsen, og at «denne

¹⁹³ «Independence day», *Fritt Forum*, nr. 3–4 (1997). For eksempel skrev Tvedt en anmeldelse av filmen «Independence day» hvor han refererte direkte til Sions vise protokoller, og hvor han mente at filmen symboliserte sionismens overtakelse av vår sivilisasjon. Anmeldelsen møtte for øvrig motbør i form av et leserinnlegg i påfølgende nummer (nr. 5, 1997)

¹⁹⁴ Benneche, «Ideologiske knyttnever», 31.

¹⁹⁵ «Skins skadet», *Norsk Blad*, nr. 9 (1992); «Utsatt for grov vold», *Norsk Blad*, nr. 2–3 (1993).

¹⁹⁶ «Skins ble nektet», *Norsk Blad*, nr. 10 (1992). Skribenten mente det var udemokratisk at skinheads en periode ble utestengt fra Drammen sentrum.

¹⁹⁷ «Utsatt for grov vold», *Norsk Blad*, nr. 10 (1993).

¹⁹⁸ «Vi protesterer», *Fritt Forum*, nr. 2–3 (1996).

ungdom reagerer som den gjør fordi den søkes fratatt samme rettigheter som dens motstandere nyter godt av».¹⁹⁹ I en annen artikkel prøvde man å «unnskyldte» unge nynazisters bruk av nazihilsen ved å peke på at det ikke lenger betyr tillit til Hitler eller nasjonalsosialismen, men heller uttrykte en forakt for dagens samfunnsordning.²⁰⁰ Det uttrykkes altså en ganske uforbeholden støtte til nynazistene i flere tilfeller, gjerne med den samme retorikken man kjenner igjen fra deres egne tidsskrifter. Det interessante er at dette omhandler noe av den tematikken nynazistene møtte motbør for, som voldsbruk og nazihilsen. Ved å male et bilde av nynazistene som uskyldige ofre i kampen mot en felles fiende (blitzerne), og ved å unnskyldte bruken av nazihilsen som «samfunnsforakt», bidro dermed *NB/FF* til å bryte ned skillene på ytre høyre.

Det skal sies at *NB/FFs* ønske om å favne bredt også møtte en viss kritikk. Det fantes misnøye rundt tidsskriftets «Ung-spalte» blant dem som ble omtalt som eldre og mer moderate nasjonalister. Dette ble imidlertid forsvart redaksjonelt: «Men som et uavhengig tidsskrift for politisk debatt, har vi heller engasjerte og kontroversielle innslag i spaltene enn søvndyssende artikler som «alle» er enige i».²⁰¹ I samme utgave ble det også rettet kritikk i et leserinnlegg mot at *NB/FF* hadde for mye stoff om skinheads, og at dette ødela for tidsskriftet. Vedkommende gikk så langt som å antyde at skinheadene kunne være «plantet» i miljøet for å ødelegge innvandringsmotstandernes troverdighet.²⁰²

Selv om *NB/FF* av ulike årsaker stort sett skydde den mest åpenlyst nynazistiske retorikken, var tidsskriftet som nevnt ikke fri for den. Foruten at Tvedt, Misvær og Eiternes fikk spalteplass, ble også folk som Ole Krogstad og Jan Holthe intervjuet. Selv Zorn 88 fikk relativt ukritisk dekning i tidsskriftet. De ble omtalt som «radikalere» – et ord som dukker opp gjentatte ganger i omtale av mer åpenbart nynazistiske aktører – men rett nok også som «nasjonalsosialistene i Norge», hvilket var en av få ganger *NB/FF* tok i bruk det ordet. Zorn 88 ble omtalt i forbindelse med en voldelig demonstrasjon i Danmark, og et par av gruppas medlemmer fikk mer eller mindre ukritisk komme med sin versjon av hendelsene. Også her var det politi og antirasister som ble fremstilt som antagonistene.²⁰³

Det skal riktignok sies at det flere ganger ble forsøkt å trekke et aktivt skille ved åpenlyst nynazistisk innhold, samt tatt avstand til dette. Det gjaldt spesielt jødespørsmålet,

¹⁹⁹ «Konserten i Hokksund», *Fritt Forum*, nr. 6–7 (1995).

²⁰⁰ «Aktuell debatt om forbud», *Fritt Forum*, nr. 9 (1995).

²⁰¹ «Samarbeid, forsoning og nettverksarbeid», *Fritt Forum*, nr. 2 (1998).

²⁰² «Mot skinheads?», *Fritt Forum*, nr. 2 (1998).

²⁰³ «Gatekamper i Roskilde», *Fritt Forum*, nr. 8 (1995).

hvilket jo er helt naturlig gitt *NB/FF* brede appell på ytre høyre. En innsender mente at det var forskjell på å være «fanatisk nynazist» og det å være «en tenkende, reflektert og ansvarsbevisst borger av Norge», og mente til et felles parti på ytre høyre, men som tok avstand fra nynazismen. Det klare skillet – mente han – gikk ved holocaustbenektelse. «For ikke bare vitner dette om manglende evne til læring, tenkning og strategisk planlegging, verre er det at det bærer budskap om ren dumhet», skrev han.²⁰⁴

Redaksjonelt sett la man seg på den samme «hvert folk skal ha sitt land»-linje som en del av nynazistene, og man erklærte seg som «nasjonalister». Dette ble definert som «at man baserer politikken på nasjonalstatens premisser».²⁰⁵ Man var også opptatt av å ta avstand fra nazismen. Michael Knutsen omtalte den klassiske nasjonalsosialismen i kritiske ordelag, og mente at sjåvinisme og rasehat ikke hadde noe med nasjonalisme å gjøre.²⁰⁶ «Nynazist» mente Knutsen imidlertid at var et skjellsord media brukte for å skremme bort «demokratiske innvandringsmotstandere». Han pekte blant annet på absurditeten i at flere norske motstandsmenn ble utskjelt som nynazister fordi de var imot norsk innvandringspolitikk eller var nasjonalister.²⁰⁷ Med andre ord problematiserte *NB/FF* på redaksjonell plass forbindelsen med nazismen, men var i likhet med nynazistene mest opptatt av at det var media som brukte begrepet til å forvrengte deres holdninger.

Innholdet i *NB/FF* forteller meg at det var klare forbindelser mellom nynazistene og innvandringsmotstanderne. Gitt insentiv om patriotisk legitimitet, var det primært nynazistene som retorisk sett dreide mot innvandringsmotstanderne. Samtidig var de som tilslørte sine mest ekstreme holdninger åpenbart velkomne i disse kretsene, som vi har sett med Arne Myrdal, og av innholdet i *NB/FF*. Sistnevnte jobbet aktivt for å bryte ned enkelte skiller på ytre høyre, og for å «renvaske» nynazistene, samtidig som de også tidvis lot prominente nynazister komme til orde. Vi ser imidlertid i *NB/FF* at det fantes visse stridstemaer (som den mest ekstreme antisemittismen). Redaksjonelt sett frontet man nasjonalisme, men selv om man tok avstand fra nynazistbegrepet og problematiserte nynazismen til en viss grad, skyldte man også – i likhet med nynazistene – på medias «misbruk» bruk av begrepet. På mange måter forteller dette meg at *NB/FF*/Innvandringsmotstanderne bidro til å gi nynazistene en

²⁰⁴ «Et felles parti», *Norsk Blad*, nr. 4 (1992).

²⁰⁵ «Om ideologier og spader», *Fritt Forum*, nr. 6–7 (1994).

²⁰⁶ «Hva er egentlig nasjonalisme?», *Norsk Blad*, nr. 2–3 (1993). «Den representerer primært den tapende part i siste verdenskrig, forferdelige krigsforbrytelser, Holocaust, diktatur og imperialism. Politiske stikkord som tysk sjåvinisme, rasehat - og m.h.t. dagens "nynazisme"; voldelige angrep på visse grupper mennesker».

²⁰⁷ «Hva er egentlig nasjonalisme?», *Norsk Blad*, nr. 2–3 (1993).

åpning og en plattform for å fremstå mer stuerene. Det at noen av nynazistene ble ønsket velkomne (og til og med langt på vei ble unnskyldt) i kretser som rettfærdiggjorde sitt hat på en mer stueren og mindre ekstrem måte, gjør det helt nærliggende å tenke at mange av dem holdt seg mer moderate. Dermed er det ikke usannsynlig at denne dynamikken bidro til å gjøre miljøet i sin helhet mindre ideologisk ekstremt.

3.4 Rekruttering og voldsbruk i miljøet

Det er liten tvil om at rekrutteringsgrunnlaget vil variere i et såpass fragmentert miljø som nynazistenes. Tore Bjørge har noen generelle betraktninger om hva slags type mennesker som generelt lot seg tiltrekke til slike høyreekstremer miljøer, og lister opp en rekke av dem. Noen få var ideologisk motiverte, men disse tilhørte sjeldenhetene. Ideologi ble stort sett tilegnet først etter hvert som folk var aktive i miljøet. Videre hadde man de som fant provokasjon i myndighetene, venstrevridde og innvandrere – for eksempel de som følte seg marginaliserte på bekostning av innvandrere og asylsøkere – og de som søkte beskyttelse fra innvandrerungdom og fant det i nynazistmiljøet. Joe Erling Jahr, en av de dømte i Benjamin-saken, har selv sagt at han ble med miljøet i etterkant av å ha blitt banket opp av innvandrerungdom.²⁰⁸ Noen av de som ble med i miljøet var såkalte «driftere», det vil si folk som gjerne prøvde ut flere ulike subkulturer, mens andre var spenningssøkere.²⁰⁹ Det fantes de med våpenfascinasjon som lot seg tiltrekke av det militaristiske og det maskuline brorskapet, samt en del ungdomsrebeller. Til sist hadde man de som søkte etter ulike relasjoner, som en farsfigur, venner og gruppetilhørighet. Sistnevnte utgjorde ifølge Bjørge en betydelig andel, da mange fant nynazistmiljøet mer aksepterende enn andre miljøer. Han lister til slutt opp søken etter status og identitet som en viktig faktor. Dette var gjerne mennesker som hadde mislyktes på andre arenaer, og søkte grupper med et intimiderende utseende.²¹⁰

En slags fellesnevner for alle de ulike typene Bjørge lister opp er at de i større eller mindre grad bar preg av å være motivert av en form for utenforskap. Katrine Fangen maler et liknende bilde. Hun skriver at det ikke fantes én felles bakgrunn for de som gikk inn i miljøet, men at relativt mange slet med å tilpasse seg skolen, eller i utgangspunktet var lite opptatt av utdanning og karriere. Dermed hadde de lite å tape. Blant annet lister hun opp behov for

²⁰⁸ Cecilie Ellingsen, «En god soldat?», NRK, 5. november 2002, <https://www.nrk.no/dokumentar/en-god-soldat-1.905397>.

²⁰⁹ Bjørge viser til en undersøkelse som viser at en høy andel deltakere i nynazistmiljøet i Oslo hadde ADHD.

²¹⁰ Bjørge, *Racist and right-wing violence*, 202–7. Hele avsnittet er hentet og parafasert fra disse sidene.

tilhørighet, behov for opprør mot samfunnet, behov for å markere seg og oppnå respekt ved å være truende, og behov for å provosere som årsaker til å gå inn i miljøet. Mange av de Fangen har snakket med la vekt på opprørstrang. Det politiske var ikke nødvendigvis viktig for disse, og først senere tilegnet man seg identiteten som gjorde en uforenlig med andre subkulturer.²¹¹ For noen av dem innebar dette også en dypere ideologisk skolering, slik Bjørgo er inne på. Eiternes er et eksempel på en som gikk denne veien. Han skal ha blitt ideologisk skolert – og etter hvert hengiven – først etter en «rølpeperiode» i miljøet.²¹² Et viktig poeng her er miljøets gradvise overgang fra en mer politisk bevegelse til ungdomssubkultur utover 80-tallet. Dermed tiltrakk miljøet seg flere ungdommer som først og fremst hadde en fascinasjon for skinheadstil og musikk, spesielt de som kom inn via andre subkulturer.²¹³

En fellesnevner virker å være at nynazistmiljøet kunne tilby en løsning på noen sosiale behov andre subkulturer ikke nødvendigvis kunne – ifølge Fangen var det generelt bred aksept for de som kom inn i miljøet. «Så lenge den enkelte ikke viser tegn på å ha vikarierende motiver for å gå inn i nynazistmiljøet, aksepteres han uansett», skriver hun.²¹⁴ Bjørgo påpeker imidlertid noe interessant, nemlig at de som var spesielt på søken etter aksept gjerne var mer tilbøyelige til ekstreme handlinger og gruppepress.²¹⁵ Dette setter han i sammenheng med at det var betraktelig vanskeligere å bli akseptert i miljøets innerste sirkler. Med andre ord var det først og fremst miljøets «ytre sirkel» som var så aksepterende, mens man for å avansere måtte bevise mer. Selv om det nok førte til at en del av de akseptøkende dermed var mer tilbøyelige til mer ekstreme handlinger, finner jeg det også sannsynlig at en del av de som søkte aksept og tilhørighet forble i periferien av miljøet på grunn av dette. For den gruppa som fikk sitt sosiale behov tilfredsstilt allerede ved utkanten av miljøet, var det lite insentiv til å avansere. Dette underbygger jeg med den gjentatte irritasjonen blant miljøets mer seriøse skikkelser rundt fyll og useriøse aktører. Det var åpenbart langt fra alle som lot seg påvirke i en mer ekstrem retning – for mange holdt det tilsynelatende med festing, kameratskap og slåssing. Det underbygges videre av at miljøet som nevnt mistet en del deltakere utover andre halvdel av 90-tallet (før det riktignok bygde seg litt opp igjen mot slutten).²¹⁶ Da nynazistene ble jaget vekk fra pubene og miljøet gradvis gikk mer under

²¹¹ Fangen, *En bok om nynazister*, 133–35.

²¹² Eiternes og Fangen, *Bak nynazismen*, 36. Fangen poengterer imidlertid at Eiternes tidlig viste en fascinasjon for bl.a. Hitler.

²¹³ Fangen, *En bok om nynazister*, 136–37.

²¹⁴ Fangen, 138.

²¹⁵ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 206.

²¹⁶ Se 2.1

jorden, forsvant den sosiale arenaen, og dermed tydeligvis grunnlaget for å være en del av miljøet – for mange.

Blant de mer ideologiske og/eller militante gruppene var rekrutteringsprofilen strengere. Disse ønsket gjerne en mer elitistisk rekruttering og hemmelig profil. Zorn 88 er et av de fremste eksemplene, men det var også en del andre grupper som opererte slik. HAM skrev at man bør regne styrke i den enkelte aktør – ikke i medlemstall, og at «ti sunne hardføre menn er helt klart overlegne i forhold til 100 «vanlige» medlemmer».²¹⁷ Viking brukte samme måte å ordlegge seg på, og mente at de heller ville ha ett bra medlem enn ti ubrukelige, og at de ikke var en massebevegelse.²¹⁸ Tonen var riktignok annerledes hos dem i et intervju med *NB/FF* noen år tidligere: «Er du patriot, og gjerne mellom 13 og 18 år, kontakt oss!»²¹⁹ Viking ser altså ut til å ha gjennomgått en forandring i sin profil, noe som gir mening i og med at miljøet generelt ble mer lukket og militant etter hvert. Boot Boys Oslo inntok også en strengere rekrutteringsprofil enn forløperen, og brukte noe av den samme retorikken. «Vi ser heller at kvaliteten er høyere enn kvantiteten», sto det i tidsskriftet tidlig i år 2000.²²⁰

Tilfellet HAM/Birkebeinergruppen og Jan Holthe, som jeg allerede har vært inne på, er også interessant i denne sammenhengen. Det eksempelet understreker at det ikke nødvendigvis var noen motsetning mellom en mer elitistisk rekruttering, og en som favnet bredere. Ved å rekruttere bredt kunne lederskikkelsene i miljøet håndplukke de aktørene som viste vilje eller evne til å gå lenger. En elitistisk rekruttering var sånn sett fryktelig vanskelig uten den delen av miljøet som rekrutterte bredere.

Når det gjelder miljøets voldsfokus, er det umulig å komme utenom at dette var en viktig drivkraft. Volden ble drøyere utover 90-tallet, i takt med at miljøet gikk mer under jorden og tok en mer militant vending. Fangen skriver at nynazistene var mer opptatt av å unnskyldte volden enn å dyrke den på den tiden hun bedrev sitt feltarbeid, men at det også den gangen var deltakere som hemningsløst støttet opp om vold. Hun hevder videre at da grensene ble overskredet, ble de ofte forflyttet eller omskrevet slik at volden ble regnet som akseptabel.²²¹ Med andre ord gir det ifølge Fangens argumentasjon mening at volden ble drøyere, siden terskelen for hva som var uakseptabel vold naturlig nok ble høyere.

²¹⁷ Vikingen, nr. 1 (1992).

²¹⁸ «Norwegian armed resistance: Viking», *Blood & Honour Scandinavia*, nr. 1 (1997).

²¹⁹ «Ny radikal ungdomsgruppe», *Fritt Forum*, nr. 6–7 (1994).

²²⁰ *Boot Boys*, nr. 1 (2000).

²²¹ Fangen, *En bok om nynazister*, 221–23.

Man kan grovt sett skille mellom to ulike kategorier av vold nynazistmiljøet bedrev. Den ene kan defineres som gatevold. Det vil si slagsmål – hovedsakelig pubslagsmål og liknende – primært mot organiserte antirasister sentrert rundt blitzhuset. Den andre kan defineres som grovere og mer målrettet vold. Dette inkluderte uprovoserte angrep på meningsmotstandere og uskyldige enkeltinnvandrere. Sistnevnte skiller seg ut fordi den var mer asymmetrisk. Det var en type vold som gjerne hadde en angripende part og et uskyldig offer, i motsetning til gatevolden som gjerne hadde to sider som var mer eller mindre like gode. Disse kategoriene overlapper selvsagt også – i mange tilfeller kunne nynazistene og blitzerne angripe motparten blindt og i klart overtall. Konflikten mellom nynazistene og blitzerne eskalerte dessuten til å omfatte handlinger som glatt går under betegnelsen terrorisme.

Gatevolden preget mye av den første halvdel av 90-tallet, og ledet på mange måter til at nynazistene til slutt ble jaget vekk fra Oslos uteliv. Volden mot blitzerne hadde en samlende effekt for nynazistene, ifølge Fangen; «selv situasjoner der nynazistene ble overrumplet av angripende blitzere fungerte som samlende minner for miljøet i lang tid etterpå».²²² Dette fordi man da fikk en konkret fiende å kjempe mot, og dermed en forsterket oss/dem-effekt. Dette må jo settes i sammenheng med effekten fiendebildet i ZOG-diskursen hadde. Vi har allerede sett hvordan flere skribenter i *Gjallarhorn* – inkludert Erik Rune Hansen – knyttet blitzmiljøet direkte opp mot ZOG-diskursen og det overordnede fiendebildet. Det samme gjorde man for eksempel i *Boot Boys*, hvor man skrev at blitzerne var et «redskap for forrædersystemet» i kampen mot rasisme – noe det ble implisert at de selv var uvitende til.²²³ Blitzerne ble altså foruten å være en konkret fiende i seg selv også en slags manifestasjon av det mer abstrakte ZOG-fiendebildet. Den samlende effekten blitzmotstanden hadde gjaldt dessuten hele ytre høyre, da nynazistene mottok støtte i alt fra *Gjallarhorn* til *NB/FF*. Faktisk vil jeg påstå at motstanden mot blitzerne var det eneste som forente hele ytre høyre på samme måte som motstand mot innvandring.

Tonje Benneche skriver i sin masteroppgave om temaet at pubtreffene representerte en alvorlig voldsutvikling og at blitzernes harde kampanje om å tvinge nynazistene vekk fra utesteder i Oslo med vold førte til en eskalering i voldsbruk mellom de to.²²⁴ Med andre ord var nok dette en helt sentral faktor i miljøets mer militante utvikling. Det oppstod definitivt en

²²² Fangen, 234.

²²³ «Rødefront og kapitalisme - fremtidens fiender.», *Boot Boys*, nr. 11 (1992).

²²⁴ Benneche, «Ideologiske knyttnever», 59.

drøyere voldssituasjon utover 90-tallet, for eksempel ble det gjennomført et bombeattentat mot blitzhuset, mer bruk av våpen, og generelt grovere gatevold.²²⁵ Miljøets økte militante linje må sees i lys av Fangens overnevnte argument om at grensene for hva som var legitim og akseptabel vold flyttet seg. Et eksempel på dette er den blinde volden. Der det tidligere ikke var ansett som innafor å angripe enslige innvandrere, ble dette etter hvert mer legitimt. For eksempel ble det angrepet en enslig person med pakistansk bakgrunn i 1998, som skal ha blitt rettferdiggjort med at det var hevn for et tidligere angrep utført av den kriminelle gjengen Young Guns på noen i nynazistmiljøet.²²⁶ Argumentasjonen var at siden disse var av samme etniske opprinnelse var det å angripe denne tilfeldige personen som hevn å regne, hvilket – som Fangen påpeker – er en klar rasistisk argumentasjon.²²⁷ Det er ikke vanskelig å dra paralleller til denne typen voldslegitimering og Benjamin-drapet noen år senere.

Det er liten tvil om at mye av den mest ekstreme voldsretorikken var ideologisk begrunnet. Av åpenbare årsaker, var det lite direkte oppfordring til vold i tidsskriftene, men det fantes unntak og implisitte oppfordringer, gjerne begrunnet utfra ZOG-diskursen. I *Ragnarok* sto det at «Vi her i H.M. og Ragnarok vil si følgende: Vi er frontkjempere og vi angriper ikke kvinner, barn eller uskyldige! At derimot uskyldige likevel blir rammet i den krigen som har begynt og som vil øke, kan forræderne og ZOG-systemet selv ta på sine skuldre!»²²⁸ Det er imidlertid lang vei fra retorikk til handling, og sånn sett er en del av Eiternes' betraktninger interessante. De gir et innblikk i hva de mest militante (og ideologisk motiverte) gruppene planla og i teorien kunne være i stand til. I kjølvannet av at Jan Holthe trakk seg ut av miljøet, etablerte han den militante gruppa Einsatz, som skulle være en militant gruppering med ulike celler. Det ble planlagt bankran (etter inspirasjon fra VAM i Sverige), kartlegging av antirasister og politi i Haugesund med hensikt å gjennomføre attentater, men også mer ekstreme ting, som å henrette meningsmotstandere i Stavanger-området og henge dem opp til spott og spe, skyte mot et utested/ungdomsklubb der gjestene hovedsakelig var ikke-hvite, og masseskyting av blitzere. Mange av disse aksjonene var nok aldri gjennomførbare, men Eiternes innrømmer selv at han i en periode «var innstilt på å gjennomføre slike aksjoner». Vanskelighetene – mener han – gikk på å skaffe riktig utstyr, ikke på viljen.²²⁹ Einsatz-gruppa endte for øvrig etter et mislykket ransforsøk i 1995.

²²⁵ Fangen, *En bok om nynazister*, 223.

²²⁶ Fangen, 230.

²²⁷ Fangen, 224.

²²⁸ «Forræder-pressen sprer løgn mot nasjonale! Møt terror med motterror!», *Ragnarok*, nr. 4 (1993)

²²⁹ Eiternes og Fangen, *Bak nynazismen*, 125–30.

Det er riktignok ikke nødvendigvis en klar årsakssammenheng mellom mer voldelig og militant linje, og ideologi. Grappa Viking skal etter hvert ha ført en svært militant linje, men kalte seg «nasjonalister».²³⁰ Zorn 88 var i utgangspunktet ikke voldelige, men hadde den kanskje mest gjennomførte ideologiske tilnærmingen av alle. Johnny Olsen var en av de mest sentrale skikkelsene i konflikten mellom nynazistene og blitzerne. Han var involvert både i en skyteepisode mot blitzaktivister på en pub og tok noen år etterpå på seg skylden for bombeangrepet mot blitzhuset.²³¹ Olsen beskrev i et intervju i *The Order* en vanskelig oppvekst, og hans voldshistorikk og kriminelle løpebane startet ifølge ham selv før han sluttet seg til nynazistmiljøet.²³² Han var for øvrig en av de dømte drapsmennene i den nevnte Hadeland-drapssaken i 1981, og ble igjen aktiv i miljøet da han slapp ut på prøve tidlig på 90-tallet. Olsen sa at han tilsluttet seg skinheadmiljøet da han var mye på perm tidlig på 90-tallet, og uttalte at stilen, musikken og kulturen var det som appellerte til ham, samt at han var «ganske vill» etter mange år i fengsel.²³³ Han ga ikke uttrykk i dette intervjuet for å ha vært spesielt ideologisk ekstrem – om noe forsøkte han som mange andre i miljøet å ta avstand fra nazismen. Det kan altså tyde på at Olsen (av årsaker jeg ikke skal drøfte her) først og fremst var drevet av et særdeles voldelig lynne – ikke ekstrem ideologi. Det er umulig å ikke også se eskaleringen av konflikten mellom nynazistene og blitzerne i lys av aktører som ham.

Likevel er det vanskelig å komme utenom ideologisk motivasjon når man snakker om flere av de groveste voldshandlingene, spesielt de som var rettet mot uskyldige innvandrere. Eiternes beskriver hvordan han og noen venner angrep en mørkhudet mann som var sammen med en norsk blondine mens de var ute på byen. Motivasjonen – slik han fremstiller den – var åpenbart raseideologisk. «Hun var en vakker blondine. Selve symbolet på den ariske overlegenhet, på arten som skulle føde det overlegne mennesket, stod der og besudlet sin rase med en negroid innvandrer», skriver han, og utdyper videre hvordan han og vennene mente at slikt «raseforræderi» burde straffes med døden.²³⁴ I en annen sekvens beskriver Eiternes hvordan han og noen venner skal ha jaget en uskyldig mørkhudet mann gjennom et tog med øks.²³⁵ Igjen er det vanskelig å la være å trekke paralleller til drapet på Benjamin Hermansen.

²³⁰ Fangen, *En bok om nynazister*, 233.

²³¹ Benneche, «Ideologiske knyttnever». Se hhv s. 48 og s. 54 for de to episodene.

²³² «Johnny E. Olsen - En frontkjemper og rebell!», *The Order*, nr. 1 (1998).

²³³ «Johnny E. Olsen - En frontkjemper og rebell!», *The Order*, nr. 1 (1998).

²³⁴ Eiternes og Fangen, *Bak nynazismen*, 78.

²³⁵ Eiternes og Fangen, 39–41.

Det er av disse rasistisk motiverte voldshandlingene fristende å trekke slutningen at ideologien i stor grad var overordnet volden hos nynazistene, i alle fall ble den det etter hvert. Flere av de beskrevne voldshandlingene var så uprovosert og forankret i raseideologisk tankegods at det er vanskelig å argumentere for noe annet. Samtidig er bildet mer sammensatt. Den mer ekstreme dreiningen i miljøet skyldtes også eskaleringen i konflikten mellom blitzerne og nynazistene. Denne startet i utgangspunktet som ren gatevold, og ble til en viss grad drevet fremover av mindre ideologisk drevne aktører som Johnny Olsen. Det var Olsen som sto for noen av de groveste handlingene i denne perioden – ikke folk som Eiternes eller Holthe. Likevel er det umulig å se denne konflikten uten dens ideologiske forankring.²³⁶ Hjørnesteinen var den ideologiske motsetningen mellom nynazistene og blitzerne, og uten dette hadde konflikten neppe eksistert. Sånn sett kan en si at ideologien langt på vei transcenderte all voldsbruken i nynazistmiljøet på 90-tallet, men at ikke all vold var direkte ideologisk motivert. Endepunktet (drapet på Benjamin Hermansen) var like fullt det.

3.5 Sammenfatning

Antisemittismen sto ganske sterkt i miljøet på 90-tallet. Selv om mange av aktørene hadde et mer banalt og mindre intellektuelt forhold til ZOG-diskursen, og i mange tilfeller tolket den i en mer overført betydning, ga det antisemittiske innholdet like fullt miljøet et tilstrekkelig fiendebilde. Dette fiendebildet fungerte som militant og ideologisk bensin, og ble som vi har sett stadig knyttet opp mot direkte voldelig retorikk. Holocaustspørsmålet ble behandlet med større aktsomhet, og ren benektelse var primært forbeholdt Erik Rune Hansens krets. Samtidig var det helt klart en utbredt holocaustskepsis å finne også andre steder, og etter hvert som noen av gruppene ble mer ideologisk rettet (slik som Boot Boys), virker det som de omfavnet ren benektelse. Raseideologi og rasisme var også noe mange av aktørene behandlet med aktsomhet – en god del forsøkte å distansere seg fra dette ved å kalle seg nasjonalister og bruke en nasjonalistisk argumentasjon. Denne argumentasjonen var imidlertid ofte inkonsekvent og motsetningsfylt, og hadde gjerne underliggende rasistiske implikasjoner, hvilket sannsynliggjør at det for mange av aktørene nok handlet om å tilsløre mer rasistiske holdninger. Noen av de mer ekstreme aktørene sto også åpent for raseideologiske holdninger. Altså er tendensen at miljøet varierte (og overlappet) fra ren raseideologi til en rasisme tilslørt som nasjonalisme.

²³⁶ Benneche, «Ideologiske knyttnever», 106–14.

Nynazistenes tendering mot en nasjonalistisk identitet handlet ikke bare om å tilsløre den iboende rasismen forbundet med nazismen. Nazismeidentiteten hadde også en stank ved seg i Norge, forbundet med landssvik og den tyske okkupasjonen. Dermed ble det umulig for nynazistene å få bredt gehør for sitt budskap om at de var «motstandskjemper» mot en ytre fiende så lenge de tilsluttet seg nazismen. Dette ga dem dermed en god grunn til å unngå nazimerkelappen. At selv ekstreme aktører som Jan Holthe tidvis unngikk å kalle seg nazist eller nasjonalsosialist, sier noe om hvor problematisk denne merkelappen var i miljøet. Samtidig er det et paradoks at mange av dem som tok avstand fra nazismen benyttet seg av hakekors-effekter og nazihilsen. Disse gestene var ifølge dem selv stort sett ment som provokative og kontrære, noe som sikkert til en viss grad stemmer. Uansett er det umulig å komme utenom at å bruke disse gestene uansett er en ganske bevisst tilslutning til nazismen.

Kombinasjonen av inkonsekvent argumentasjon, åpenbare motiv og bevisst bruk av nazistiske symboler og gester, gjør at det er helt plausibelt å kalle nynazistenes generelle avstandtaking fra nazismen for tilsløring. Det betyr ikke at alle nynazistene fullt ut støttet nazismen eller sluttet helt opp om nynazistisk ideologi, men den overordnede tendensen er at mange av dem utad tok mer avstand fra nazismen enn det som var reelt. Det at slik tilsløring kunne lede til bredere oppslutning var noen av de ledende aktivistene, som Jan Holthe, klar over, noe det opportunistiske eksempelet med Birkerbeinergruppen viser. Overordnet førte altså sosialt press til at mange av nynazistene helt eller delvis nedskalerte sin ideologiske identitet. Dette vil jeg kalle en nedskalering av ideologiens viktighet, da man gjerne ender opp med å skreddersy sine standpunkter utfra hva man føler er mer akseptabelt. Der ligger nok mye av forklaringen på det fragmenterte ideologiske landskapet.

Gitt at nazisme og norsk patriotisme er såpass uforenlig, ga dette på den ene siden innvandringsmotstanderne insentiv til å distansere seg fra nynazistene, og på den andre siden nynazistene insentiv til å dreie seg mer mot innvandringsmotstanderne. Det at nynazistene til en viss grad søkte å tilsløre sin ideologi gjorde dem nok mer spiselige for innvandringsmotstanderne, som i flere tilfeller tok dem imot med åpne armer. I *NB/FF* forsøkte man å bryte ned en del av skillene på ytre høyre som ekskluderte nynazistene, samtidig som det ble satt en grense ved de mest ekstreme nynazistiske standpunktene, som antisemittismen. Dermed fikk nynazistene en slags plattform for å fremstå mer stuerene. Gitt mange av nynazistenes behov for å tilsløre ekstreme holdninger, samt at de hadde denne plattformen, gjør det rimelig å hevde at miljøets tilbøyelighet til sosialt press på mange måter

gjorde det mindre ideologisk ekstremt. Nøyaktig hvor skjørt miljøet var for eksterne reaksjoner, så vi tydelig i kjølvannet av Benjamin-drapet.

Ideologi var ikke en spesielt viktig rekrutteringsfaktor, i alle fall ikke i det bredere segmentet av miljøet. Bjørgo og Fangen lister opp en rekke ulike motiver for å bli med i miljøet; felles for disse er at de stort sett bar preg av utenforskap, et problem nynazistmiljøet på mange måter kunne tilfredsstillte. I enkelte av de mer ideologiske og militante gruppene, hadde man imidlertid en streng og eksklusiv rekrutteringsprofil, som i større grad vektla ideologisk dedikasjon. Enkelte grupper, som Viking og Boot Boys, dreide mot en strengere rekrutteringsprofil i takt med sin mer militante utvikling. Dynamikken virker generelt å ha vært at det brede segmentet av miljøet var aksepterende mer eller mindre uansett, mens det var langt strengere krav for å bli akseptert i miljøets innerste sirkler. Dette forklarer hvorfor noen grupper hadde en såpass streng rekrutteringsprofil, mens andre ikke hadde det. Denne dynamikken var naturlig nok sterkt sammenknyttet ved at det ga aktørene en stige å klatre på.

Sammenhengen mellom ideologi og voldsbruk var sterk, og utover 90-tallet eskalerte volden. Aksepten for grovere og mer rasistisk motivert vold ble større, og ofrene mer uskyldige. Vi har sett eksempler på at argumentasjonen bak denne rasistisk motiverte volden var klart raseideologisk. Samtidig eskalerte konflikten mellom nynazistene og blitzhuset, en eskalering som nok også må tilskrives volden i seg selv. Likefullt er det umulig å komme utenom at også denne konflikten hadde en ideologisk forankring. Dermed kan en si at ideologien langt på vei transcenderte voldsbruken i nynazistmiljøet på 90-tallet, selv om ikke all volden var direkte ideologisk motivert.

I forrige kapittel belyste jeg at Erik Rune Hansens forhold til de yngre aktørene i miljøet var komplisert, og delvis tilspisset, samtidig som hans rolle som en av de ledende nynazistiske ideologiprodusentene er åpenbar. Dette kapittel har forsterket disse poengene. Hansens noe hyklerske syn på skinheadene ble tydeligvis gjennomskuet, og vakte irritasjon blant enkelte. Fløyen hans ble dessuten kritisert av mer militante aktivister for en passiv holdning, samtidig som disse mer seriøse aktivistene i større grad respekterte nasjonalsosialistene og delte deres irritasjon over mindre dedikerte aktører. Miljøet var generelt fylt av frustrasjon, intriger og motsetning som gikk alle veier, så dette var sånn sett ikke noe unikt for Hansens del.

Hvorvidt det er en direkte forbindelse mellom Hansen og miljøets ideologiske utvikling, er vanskelig å svare på, men han hadde definitivt en ideologisk tilknytning til andre sentrale ideologiprodusenter som Varg Vikernes og Tore Tvedt. Førstnevnte fikk bruke

Hansens tidsskrift som et talerør, samtidig som Hansen tilsynelatende forsøkte å skolere ham i holocaustbenektende og nasjonalsosialistisk teori. Gitt Hansens rolle som systematisk ideologiprodusent, og hans tilknytning til andre sentrale ideologiprodusenter, er det vanskelig å se for seg noe annet enn at han i det minste hadde en indirekte rolle i miljøets ideologiske utvikling. Selv om han langt ifra ser ut til å ha hatt noen stor innflytelse over flesteparten av miljøets aktører – spesielt ikke de yngre. Han var like fullt en flittig produsent av mye av tankegodset som fløt rundt. Som vi skal se i neste kapittel var Zorn 88/NNSB også del av et omfattende skandinavisk samarbeid, og holdt appeller på felles sammenkomster som også for eksempel Boot Boys var en del av.

Ideologisk sett skiller Zorn 88 seg på flere områder fra de overordnede tendensene i miljøet. Det antisemittiske fiendebildet er mer eller mindre det samme, selv om Zorn gjenga ZOG-diskursens innhold på en mer intellektuell måte. På holocaustbenektelse skiller de seg ganske klart ut, og er den klare hoveddistributøren. At *Boot Boys* etter hvert også begynte å trykke eksplisitt holocaustbenektende materiale i takt med organisasjonens mer ideologiske vending understøtter for så vidt at Hansens rolle i miljøets ideologiske utvikling i det minste var indirekte, i og med at han nettopp stod for mesteparten av spredningen av slikt materiale i Norge. Når det kommer til rasisme hadde Zorn 88 en del likhetstrekk med den overordnede tendensen i miljøet, i form av at de til en viss grad flagget et «hvert folk skal ha sitt land»-standpunkt, men at argumentasjonen var iboende rasistisk. Men i motsetning til en del andre aktører, anvendte Zorn 88 rasebiologisk argumentasjon helt åpent. Dette er det nærmeste jeg har funnet tilsløring hos Zorn – utover det stod de åpent både for identiteten og ideologien, i motsetning til mange andre i miljøet. Sånn sett stod nok Zorn nærmest de mer seriøse og ekstreme aktørene, som Eiternes, Holthe og folkene bak *Ragnarok*. Disse delte en mer hellig ideologisk overbevisning, en sterk dedikasjon for saken, en tilsvarende frustrasjon over de mindre seriøse aktørene i miljøet og en mer eksklusiv rekrutteringsprofil. Samtidig skilte de seg fra hverandre på det strategiske planet, noe som ser ut til å ha vært med på å plassere Hansen litt på sidelinja hva gjelder status blant de yngre aktivistene.

4. Hvit makt og svenske rasekrigere

Ved inngangen til 90-tallet hadde det svenske nynazistmiljøet fremdeles rettsakene rundt NRP-aktivistene og BSS' «hamskifte» friskt i minne. Den bølgen av rasistisk skinheadkultur som preget landet trengte en egen uttrykksform, og skulle for alvor få det da bladet *Vit Rebell* dukket opp på slutten av 80-tallet. Dette kapittelet tar for seg det svenske hvit makt-miljøet på 90-tallet, og redegjør for de overordnede ideologiske og strategiske utviklingstrekkene. Kapittelet avslutter med å drøfte forbindelsene mellom det svenske og norske nynazistmiljøet i denne perioden.

4.1 Hvit makt-miljøet – noen generelle tendenser og litt om den strategiske utviklingen

Vit rebell introduserte Sverige for det ideologiske tankegodset som skulle prege hvit makt-miljøet det kommende tiåret. Det var der ZOG-diskursen i sitt samtidige format først ble lansert i Sverige.²³⁷ Det antisemittiske og rasistiske innholdet var det samme som tidligere, men var nå presentert på en mer militant og revolusjonær måte. Ifølge Tore Bjørgo appellerte denne militante stilen til dem som følte seg forrådt av NRP og BSS.²³⁸ Ved tiårsskiftet ble *Vit rebell* dømt for hets mot folkegruppe (som en følge av sitt antisemittiske innhold), og dermed forsvant bladet. I kjølvannet av dette dukket *Storm* opp som en slags avløser, med delvis samme krets bak spakene. Nettverket rundt *Storm* dannet grunnlaget for hvit makt-miljøet, og hadde en kjerne med 150-200 aktivister og 300-500 sympatisører. Det inneholdt en rekke små grupper – de mest markante het Riksfronten, Kreativistens kyrka og Vitt Ariskt motstånd (VAM).²³⁹ Disse organisasjonene var for så vidt ikke alltid på samme bølgelengde selv om de tidvis samarbeidet, da de samtidig konkurrerte om medlemmer og delvis overlappet.²⁴⁰

VAM var den mest militante og fremtredende av hvit makt-gruppene tidlig på 90-tallet, og må definitivt sees i lys av *Storms* ideologiske materiale. Flere av gruppas sentrale aktører, som Klas Lund, var aktive i tidsskriftet. VAM-medlemmene planla å finansiere egen aktivisme ved hjelp av kriminalitet, og da flere av medlemmene var involvert i to ran

²³⁷ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 151.

²³⁸ Bjørgo, 151.

²³⁹ Lodenius og Larsson, *Extremhögern*, 328–29. Antallet stemmer greit overens med Tore Bjørgos anslag, som bergener mer eller mindre 5-600 aktive medlemmer i Hvit makt-miljøet (*Racist and right-wing violence*, 162)

²⁴⁰ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 163.

sommeren 1991 fikk gruppa enorm medieoppmerksomhet. Flere ble arrestert, deriblant Klas Lund, som oppnådde en slags martyrstatus i miljøet på grunn av dette. Bjørgo peker på at VAM på daværende tidspunkt nok ble fremstilt som farligere og bedre organisert i media enn de faktisk var, noe som ga gruppa vind i seilene og masse oppmerksomhet en periode.²⁴¹ VAM var den største av de tre nevnte organisasjonene, men visstnok også den med minst formell organisering. Klas Lund var en slags lederskikkelse på grunn av sin status som helt og martyr, men i realiteten hadde VAM et kollektivt lederskap. Aktivistene kalte det gjerne heller et «nettverk», og Bjørgo mener det til en viss grad må anses som en paraplyorganisasjon.²⁴² En bivirkning av aktivismen til VAM, var at man skapte en uttrykksform for kriminelle ungdomsgjenger rundt om i landet, som plutselig kunne bedrive rasistisk vold og kriminalitet i VAMs navn. Disse «rasistiske frilansere» utgjorde et problem for VAMs mest sentrale aktører siden de ikke kunne kontrolleres. En del av dem forsøkte å bli med i VAM etter hvert.²⁴³ VAMs varte likevel ikke lenge. I nest siste nummer av *Storm* ble det erklært at gruppas eksistens som offentlig bevegelse ville opphøre, og at man ville satse på mer undergrunnsvirksomhet.²⁴⁴ *Storm* ble nedlagt like etter i 1993 – det ble riktignok gitt ut ett ekstra nummer av gruppa Stockholms unga nationalsocialister (SUNS).

Selv om mange trodde oppløsningen av *Storm* og VAM ville bety en fullskala undergrunns terrorbevegelse, materialiserte dette seg aldri. Det som fulgte, var en reorganisering og en debatt i miljøet om man skulle trappe opp den væpnede konflikten, eller om dette var nytteløst og til og med virket mot sin hensikt. Innen 1995 var det siste et ganske utbredt syn i Sverige. Flere ledende aktivister hadde dessuten begynt å bli mer bevisste rundt måten de ble oppfattet på i offentligheten, en tanke som var fremmed for dem noen år tidligere. Bjørgo nevner noen sentrale årsaker til dette: Alle arrestasjonene hadde nok sin effekt på lysten til å begå mer vinningskriminalitet, og man hadde mislyktes med sin voldelige og utålmodige linje. Dessuten hadde flere av aktivistene blitt mer modne.²⁴⁵ Det er samtidig et poeng at det på andre halvdel av 90-tallet fortsatt fantes en rekke mer eller mindre raseideologiske og militante grupper i Sverige. 90-tallet kulminerte i tre grove voldshendelser tilknyttet aktører fra hvit makt-miljøet, inkludert henrettelsen av to politimenn i forbindelse

²⁴¹ Bjørgo, 153.

²⁴² Bjørgo, 163–64.

²⁴³ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 84–85.

²⁴⁴ Lööw, 88.

²⁴⁵ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 171–77. Hele avsnittet er basert på disse sidene.

med et bankran.²⁴⁶ Helene Lööw mener denne kontinuiteten understreker at den ekspansive fasen i begynnelsen av 90-tallet ga resultater.²⁴⁷ Bildet er med andre ord ikke ensidig.

Utover 90-tallet dukket like fullt en ny avgjørende strategisk faktor opp. Dette var hvit makt-musikken, som for alvor slo igjennom tidlig på 90-tallet. Den gjorde at miljøet gikk fra å være avhengig av bankran og kriminalitet til å få en innbringende inntektskilde. Som en følge av dette oppstod nye rivaliseringer, og nå handlet det like mye om penger. Aktivistene var ikke lenger bare individer som kunne styrke saken, men også inntektskilder. Som Stieg Larsson skriver, ble flere av de gruppene som pratet om militær kamp forvandlet til rene produksjonsselskap. Miljøet rundt VAM og *Storm* ble til *Nordland* – en ledende produsent av hvit makt-musikk i Sverige. En annen sentral aktør var Ragnarock Records i Helsingborg, en organisasjon med tettere internasjonal tilknytning som ifølge Larsson var en av de største produsentene av hvit makt-musikk og hatpropaganda i Europa. Larsson omtaler Ragnarock som et samlingsnavn for et titalls ulike forretninger, som solgte alt fra videofilmer til Hitler-monografier, terroristmanualer og survivalistkniver. Ragnarock records hadde de britiske og svært militante nynazistorganisasjonene Blood & Honour (B&H) og Combat 18 (C18) bak seg. Disse hadde begge etablert seg i Sverige på denne tiden. Larsson kalte (på slutten av 90-tallet) Ragnarock/B&H Scandinavia for et politisk og organisatorisk sentrum for den mest voldsomme nynazistiske strømmingen i Europa.²⁴⁸ En av de mest sentrale skikkelsene i Ragnarock var ingen ringere enn Erik Blücher.

Sverige ble etter hvert ansett som en av verdens fremste produsenter av rasistisk rockemusikk. Dermed oppstod en konflikt rundt hvem som skulle kontrollere platesalg og konsertinntekter, hovedsakelig mellom Ragnarock/C18/B&H og *Nordland*. *Nordland* tjente flere formål, og Bjørgo beskriver dem som et magasin, plateselskap, konsertarrangør og postordrefirma. Han påpeker at de selv også anså seg som et nettverk, og en direkte arvtaker til *Storm*, og dermed fortsatte å formidle ideologisk materiale. *Nordland* hadde i utgangspunktet kontrollen i Sverige, men utover høsten 1996 vokste det frem misnøye fordi de var for dominante. Ragnarock – med Blücher i spissen – ble den sterkeste motstemmen, og konflikten dem imellom var tidvis ganske spisset²⁴⁹. Det er uansett viktig å nevne at hvit makt-musikken ikke bare var en inntektskilde, men også et propagandaverktøy på linje med tidsskriftene. Musikkens budskap og tematikk var i høyeste grad ideologisk preget og

²⁴⁶ Ravndal, «Right-wing Terrorism and Militancy in the Nordic Countries: A Comparative Case Study», 14.

²⁴⁷ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 97.

²⁴⁸ Larsson, «Det hellige raskriget - terrorism og judehat», 152.

²⁴⁹ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 182–85.

nynazistisk av karakter. Tematikken og motivene i tekstene varierte, men ifølge Lööw var musikkens hovedbudskap at den hvite rasen måtte reise seg og slå tilbake mot fienden som truet rasens eksistens.²⁵⁰ Det samme budskapet utgjør kjernen i den nynazistiske ideologien.

Selv om VAM var den mest markante av organisasjonene rundt *Storm*, hadde også Kreativistens kyrka en betydelig innflytelse – fremfor alt ideologisk. Kreativistens kyrka stammer fra amerikanske The Church of the Creator (TCOC), grunnlagt av Ben Klassen (som var et tidligere medlem av Ku Klux Klan). TCOC sto blant annet bak uttrykket RAHOWA, som betyr Racial HOLY WAR, og var en slags konkretisering av forestillingen om rasekrig i ZOG-diskursen. I Sverige ble det grunnlagt en undergruppe av TCOC kalt Kreativistens kyrka, ledet av Tommy Rydén. Rydén var tidligere medlem i NRP, og senere bidragsyter i *Vit rebell* og *Storm*, men det skal på et punkt ha skjært seg med noen av de ledende *Storm*-aktivistene.²⁵¹ Kreativistene hadde en slags kvasireligiøs tilnærming til nynazismen hvor kristendommens Guds-begrep (som ble ansett som «jødisk lære») ble erstattet av den hvite rasen.²⁵² I deres ideologi stod det antisemittiske fiendebildet og ZOG-diskursen helt sentralt. Det er først og fremst som ideologispreader Rydén og kreativistene er interessante i denne sammenhengen. Lööw beskriver Rydén som en sentral aktør i dannelsen av det raseideologiske nettverket i Sverige, blant annet ved at han spredte sin kunnskap om den amerikanske raseideologiske tradisjonen. Selv om Rydén var sentral i overnevnte henseende, skal det sies at det også var en viss skepsis mot kreativistene i miljøet, kanskje mest av alt på grunn av deres kvasireligiøse fremtoning.²⁵³

Generelt ble det dannet og oppløst en rekke større og mindre grupper i løpet av 90-tallet av ulik karakter. Sånn sett kan man si at miljøet fremstår fragmentert på samme måte som det norske. Lööw peker for eksempel på den kompliserte posisjonen til skinheads i miljøet: «Skinheadsen både tilhør og inte tilhör rörelsen, de är i vissa sammanhang en tillgång och i andra en belastning».²⁵⁴ Dette minner jo om skinheadenes posisjon i det norske miljøet. Videre viser hun til at også i Sverige var det utbredt irritasjon i tidsskriftene og blant de ledende aktivistene over alkoholkonsum og aktivister som ikke var dedikerte nok.²⁵⁵ Det er imidlertid en vesentlig forskjell at aktiviteten i det svenske miljøet i stor grad virker å ha vært

²⁵⁰ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 195.

²⁵¹ Lööw, 97.

²⁵² Lindquist, «Nynazismen - förtrupp eller eftersläntare», 27.

²⁵³ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 102–3. Lööw viser blant annet til en aktivist som omtalte kreativistene som «typ Jehovas vitner».

²⁵⁴ Lööw, 249.

²⁵⁵ Lööw, 143–48.

sentrert rundt en ideologisk «kjerne» - først *Storm*, og senere (til en viss grad) *Nordland*. De mest markante ideologiprodusentene hadde med andre ord hele veien en mer sentral rolle. Det er nettopp denne kjernen som er relevant når man skal se på 90-tallsnazismen i Sverige med et visst overblikk. Som Lööw oppsummerer, var det ved tiårets slutt ikke lenger organisasjonene som var det viktige, men individene og nettopp ideologiprodusentene. Den grunnleggende forestillingen om den jødiske verdenskonspirasjonen og «bevegelsen» som en hemmelig motstandsbevegelse bestod.²⁵⁶ Det er vanskelig å ikke se dette i lys av den grobunnen som ble sådd i de første årene i nettverket rundt *Storm*. De to gruppene som kanskje ble mest sentrale etter tusenårsskiftet, og som dermed i størst grad stod for videreføringen av tankegodset, ble begge startet opp utover 90-tallet og hadde sitt utspring i *Storm*-nettverket. Disse het Svenska motstands rörelsen (SMR) og Nationalsocialistisk Front (NSF), og skal diskuteres inngående i neste kapittel. Så selv om strategien overordnet forandret seg noe blant miljøets mest sentrale aktører utover 90-tallet, fungerte den nynazistiske ideologien like fullt som en rød tråd, fra tidssriftene til hvit makt-musikken og til de mest markante gruppene og aktørene. I Norge hadde man ikke det samme ideologiske senteret.

4.2 Hvit makt-miljøet, VAM og *Storm* – en ideologisk oversikt

Raseideologi og antisemittisme var generelt de bærende elementene i 90-tallets nasjonalsosialistiske og raseideologiske gruppers tenkning ifølge Lööw.²⁵⁷ VAM definerte seg som spydspissen i kampen mot den jødiske konspirasjonen og dets ZOG-regime,²⁵⁸ og hentet sin organisatoriske inspirasjon fra de raserevolusjonære kretsene i USA, nærmere bestemt den nevnte amerikanske terrorgruppa The Order. The Order var kjent for å finansiere virksomheten sin med bankran, men var også dels kjente for mord på jøder, mørkhudede og generelle meningsmotstandere.²⁵⁹ Det er liten tvil om at *Storm* frontet en åpenlys antisemittisk og raseideologisk retorikk. Tidsskriftets grunnleggende budskap var i tråd med ZOG-diskursens fiendebilde – at den hvite rasen var truet via en kombinasjon av sionistiske komplotter og raseforræderi fra hvite overhoppere.²⁶⁰ Foruten å gjengi ZOG-diskursen i sin samtidige form, knyttet *Storm* også sin antisemittisme opp mot tidligere antisemittiske

²⁵⁶ Lööw, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 52.

²⁵⁷ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 260.

²⁵⁸ Lodenius og Larsson, *Extremhögern*, 328–29.

²⁵⁹ Lindquist, «Nynazismen - förtrupp eller efterslänrare», 32.

²⁶⁰ Lodenius og Larsson, *Extremhögern*, 236–327.

tradisjoner. Lööw viser blant annet til en lengre artikkel i tidsskriftet som drar inn tidligere publiserte antisemittiske verker – både svenske og internasjonale. Artikkelen slutter med å si at det eneste alternativ er å med alle midler bekjempe den «stinkande pesthård vid namn Judendom».²⁶¹ Det er vanskelig å gjøre et konkret anslag på hvor sterkt (eller bredt) ZOG-diskursens innhold sto i miljøet, men hvis vi skal tro innholdet i *Storm* og tidsskriftets status som ideologiprodusent, var den en helt sentral drivkraft. De 5-600 aktivistene som mer eller mindre var en del av hvit makt-miljøet tidlig på 90-tallet delte verdenssynet rundt ZOG og raseforrædere ifølge Tore Bjørgo.²⁶² Det virker ikke som dette forandret seg nevneverdig; Stieg Larsson peker på at antisemittismen forble nazismens ideologiske hjørnestein ved utgangen av 90-tallet.²⁶³

Ifølge Lööw spilte holocaustbenektelse en mindre rolle blant 90-tallets raseideologiske grupper, og heller ingen sentral rolle i den svenske tilnærmingen til ZOG-diskursen.²⁶⁴ 90-tallsaktivistene hadde tydeligvis ikke det samme behovet for å legitimere sine holdninger rundt Holocaust som nazistene hadde i etterkrigstiden. Det betyr selvsagt ikke at det ikke fantes. Et eksempel er den nevnte organisasjonen NSF, som oppstod midt på 90-tallet. De stod igjennom 90-tallet for en nasjonalsosialistisk ideologi i samme landskap som Zorn 88. Organisasjonen var en sentral formidler av fanatisk antisemittisme, og slo ifølge Expo gjerne sammen klassisk rasebiologisk tankegods fra 30-tallet med mer moderne antisjonisme og ZOG-diskurs. Disse hadde holocaustbenektelse som en vesentlig del av sin virksomhet.²⁶⁵

Det finnes også tilfeller hvor folk rundt *Storm* skal ha vært involvert i dette. For eksempel skal de ha vært til stede på møter hvor holocaustbenektelse talte.²⁶⁶ Den notoriske holocaustbenekteren Ahmed Rami, som i og for seg bød på et interessant dilemma for de svenske nynazistene på grunn av sin etniske opprinnelse, skal også ha funnet en viss sympati i *Storm*. Da han inviterte den franske holocaustbenekteren Robert Faurisson til Sverige for å tale i 1992, var dessuten aktivister fra VAM og Riksfronten livvakter for Rami.²⁶⁷ Lööw viser generelt til et bredt spenn av ulike aktører i miljøet som uttalte seg om Holocaust. Én aktivist fant diskusjonen meningsløs, andre (inkludert Tommy Rydén) mente at den var i ferd med å

²⁶¹ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 298.

²⁶² Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 162.

²⁶³ Larsson, «Det hellige raskriget - terrorism og judehat», 139.

²⁶⁴ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 331.

²⁶⁵ «Nationalsocialistisk front (NSF)», Expo, 7. mars 2019, <https://expo.se/fakta/wiki/nationalsocialistisk-front-nsf>. Se også Lööw, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 64.

²⁶⁶ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 334. Lööw viser her spesifikt til *Sveriges nationella förbunds årsmøte i 1900*, et møte Zorn 88 også var til stede på.

²⁶⁷ Lodenius og Larsson, *Extremhögern*, 325.

bli det.²⁶⁸ Noen bagatelliserte det med utsagn som at «det var jo bare jøder», andre sådde tvil om hendelsene eller kom med en klassisk holocaustbenektende retorikk (som at jødene tjente på det). Det fantes også dem som fikk en slags religiøs «oppvåkning» rundt det hele, litt som Erik Rune Hansen. Löow trekker også frem flere aktører som ikke hadde noen betenkeligheter med at hendelsene fant sted, men som snarere ikke brydde seg, eller til og med omtalte det som nødvendig. Löow oppsummerer med at «allt ettersom tiden går betraktar somliga i den nya generationen av aktivister Förintelsen antingen som någonting positivt eller som någonting ointeressant».²⁶⁹ Med andre ord indikerer det at selv om holocaustbenektelsen ikke nødvendigvis var spesielt sentral i ideologien, var det heller ikke et stigma, eller noe mange av aktivistene brydde seg nevneverdig om. Dette virker i mye større grad å ha vært tilfelle i Norge – hvor det å forholde seg til Holocaust var et problem for mange av nynazistene.

Når det kommer til raseideologi var som nevnt forestillingen om rasekrig en sentral del av *Storms* ideologi og fiendebilde. Selv om retorikken i deler av hvit makt-miljøet utover 90-tallet beveget seg litt vekk fra det mest militante og revolusjonære, var det fremdeles rasen som sto i sentrum. Dette skiller seg til en viss grad fra den norske delen av miljøet, hvor en betydelig del av aktørene ønsket å fremme en «hvert folk skal ha sitt land»-holdning fremfor den mer åpenlyst raseideologiske retorikken. Sistnevnte retning ser mer utover landegrensene, og har et internasjonalt snitt. Det impliseres at alle hvite må holde sammen, noe som kolliderer med nasjonalismen. Fokuset på den hvite rasen fremfor nasjonen som primær identitetskilde gjaldt også VAM.²⁷⁰ Et sentralt element av raseideologien var dessuten klassisk rasehygiene og drømmen om å skape det perfekte mennesket ifølge Löow. Hun skriver at rasehygienisk materiale fantes i en lang rekke grupperingers materiale. Löow trekker spesielt frem kreativistene som tilhengere av rasehygiene, og viser dessuten til klassisk rasehygienisk stoff publisert i *Nordland*. Kreativistene skal for eksempel ha hevdet at den hvite rasen er «naturens mest avanserte og forfinede produkt».²⁷¹

Det er like fullt volden og retorikken bak som kanskje er det mest definerende for *Storm* og VAM. Ideen om rasekrig og trusselen om utslettelse av den hvite rasen, skapte en sterk følelse blant VAM-aktivister om at samfunnet var på vei mot en katastrofe ifølge Tore Bjørgo. De hadde dermed ikke noe annet valg enn å ta i bruk drastiske og voldelige midler.²⁷²

²⁶⁸ Löow påpeker her at holocaustbenektelse likevel var et gjennomgående tema hos kreativistene.

²⁶⁹ Löow, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 331–36.

²⁷⁰ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 154.

²⁷¹ Löow, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 260–61.

²⁷² Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 155.

Dette er noe Lööw også er inne på når hun skriver at «rasekrigen» ikke var noen fantasi, men en konkret hverdagslig virkelighet for aktivistene.²⁷³ Med andre ord virker denne forestillingen om rasekrig å ha vært høyst reell, og dermed definerende for hvordan VAM-aktivistene la sin strategi. Det er samme virkelighetsoppfatning som vi kun så hos noen av de mest ekstreme norske aktørene i forrige kapittel. I likhet med sin inspirasjonskilde The Order var VAMs umiddelbare strategi å finansiere sin virksomhet med en rekke bankran. Som nevnt førte dette til at sentrale medlemmer ble arrestert. Kriminaliteten som kunne spores direkte til VAM var flere saker med bankran, ran mot militær og politidepot, og tyverier av eksplosiver.

Lööw trekker videre frem den generelle uenigheten rundt hvor revolusjonær og voldelig aktivismen og retorikken skulle være. Dette var – som vi har sett – en gjennomgående problemstilling gjennom 90-tallet. Hun viser for eksempel til en skribent i *Nordland* (som tidligere var en sentral skikkelse i *Storm*) som mente at *Storm* solgte på hat og hets, og at bladet bidro lite positivt til bevegelsen; «nästan uteslutande våldsfixerade och fantasirevolutionära».²⁷⁴ Etter hvert som bevegelsen fikk et visst taktskifte, vokste det riktignok også frem misnøye motsatt vei – særlig mot Nordlandskretsen, som visstnok hadde sveket sine gamle idealer.²⁷⁵

Tore Bjørgo peker på at det til syvende og sist var en viss diskrepans mellom den ekstreme retorikken bak og volden som til slutt ble utøvd av VAM. Selv om det forekom en del vold, var det aldri noen større terrorbølge, slik kanskje en del av retorikken i *Storm* skulle tilsi. VAM-aktivister var imidlertid linket til blant annet angrep på asylmottak, personvold, samt at flere ledende aktivister tidligere var dømt for drap på homofile, men disse handlingene var først og fremst av individuell karakter, og kunne ikke spores direkte til VAM på samme måte som vinningskriminaliteten nevnt over. Diskrepansen skyldtes nok likevel mer taktiske årsaker enn manglende evne ifølge Bjørgo, da det var lite som skulle tilsi at disse aktivistene hadde noen særlige moralske skruper. Han trekker også frem at retorikken i seg selv var svært ekspressiv, samtidig som man i dette miljøet også måtte passe på at det ikke ble for stort sprik mellom handling og ord.²⁷⁶

Det revolusjonære språket i *Storm* ble uansett trappet suksessivt opp, og i de siste numrene av bladet var det mer eller mindre direkte maning til væpnet kamp.²⁷⁷ I og med at

²⁷³ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 269.

²⁷⁴ Lööw, 89.

²⁷⁵ Lööw, 172.

²⁷⁶ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 161.

²⁷⁷ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 260.

VAMs hovedfiende var ZOG, inkluderte dette også storsamfunnet som helhet og de såkalte «raseforræderne» like mye som enkeltinnvandrere. Mange av ofrene for den ideologiske volden var homoseksuelle og svensker som av ulike anledninger ble ansett som forrædere.²⁷⁸ Med andre ord var potensielt sett alle som ikke delte den nynazistiske ideologien, og var innforstått med en del av postulatene i *Storm* (som rasekrig og ZOG), i teorien terrormål for VAM. Dette henger også sammen med at de til syvende og sist ikke ønsket innflytelse i systemet, men å ødelegge det. De ønsket å bygge opp et nytt samfunn etter deres egne ideologiske prinsipper hvor hvit makt sto i sentrum.²⁷⁹

4.3 Hvit makt på begge sider av landegrensa?

Overordnet konsensus er som nevnt innledningsvis at nynazismen har hatt sterkere fotfeste enn i Norge, og at den sentrale grobunnen for dette skyldes nazismens ulike status i de to landene som en følge av 2. verdenskrig.²⁸⁰ De generelle tendensene fra dette kapittelet virker å vise at dette stemmer, og at ideologien både var mer ekstrem og hadde en mer sentral rolle i Sverige. For hvit makt-miljøet virker antisemittismen og ZOG-diskursen å ha vært et bærende element. Dette skiller seg ikke altfor mye fra det norske miljøet med tanke på at antisemittismen også der utgjorde et sentralt fiendebilde og hadde en fellesskapsforsterkende effekt. Men det virker å ha stått noe mer sentralt i Sverige, i alle fall hvis vi skal tro Tore Bjørgos anslag om at alle de 5-600 som var (helt eller delvis) aktive i det svenske miljøet tidlig på 90-tallet delte dette synet. I Norge var det også en del aktivister som hadde et litt banalt forhold til ZOG-diskursens innhold. Den antisemittiske retorikken fra eksempelet Löow viser til i *Storm* virker også noe drøyere og mer eksplisitt enn det som stort sett dukket opp i norske tidsskrifter.

Holocaustbenektelse virker å ha vært utbredt blant noen, men ikke spesielt sentral i miljøets ideologi – dette minner også en del om Norge. Samtidig kan det se ut som en del av aktivistene i Sverige var noe mer likegyldige til holocaustspørsmålet, mens det i Norge i større grad ble forsøkt unngått. Raseideologi og den helt konkrete forestillingen om rasekrig virker å ha vært en mer sentral del av svenskenes sentrale fiendebilde. Dette skyldes nok en

²⁷⁸ Löow, 306.

²⁷⁹ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 166.

²⁸⁰ Bjørgo og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 37; Fangen, *En bok om nynazister*, 95–96; Ravndal, «Right-wing Terrorism and Militancy in the Nordic Countries: A Comparative Case Study», 27.

ganske direkte adopsjon av elementer fra den svært militante amerikanske hvit makt-ideologien – et konsept som RAHOWA var ikke noe som dukket ofte opp i norske tidsskrifter. Sånn sett kan du si at svenskene behandlet ZOG-diskursen på en noe mer konkret måte, mens det i Norge virker å ha vært en hakket mer abstrakt tilnærming. Det er nok en sentral forklaring på den mer akselererende militante retningen i Sverige. Svenskenes raseideologi har dessuten et langt mer internasjonalt snitt over seg enn det som var utbredt i Norge – der mange prøvde å ta eierskap til nasjonalismen og nasjonal patriotisme. I Sverige var det hvit makt som sto sentralt.

Å bli stemplet som rasister var i seg selv ikke noe større problem for de svenske nynazistene på 90-tallet (i motsetning til tidligere) ifølge Lööw. Hun peker på det faktum at denne generasjonen nok hadde mindre å tape, på radikaliseringsideologien som fant sted, samt en snøballeffekt når flere sto frem mer åpent.²⁸¹ Det virker heller ikke som svenskene overordnet hadde noe problem med den nasjonalsosialistiske arven, selv om en del forholdt seg kritisk til visse deler av den klassiske nasjonalsosialismen. Kritikken skyldtes blant annet at den tyske nazismens iboende nasjonalisme satte hvite opp mot hverandre, noe som krasjet med hvit makt-aktivistenes mer internasjonalt linje.²⁸² Samtidig ble det å poengtere denne arven langt viktigere for aktivistene på 90-tallet ifølge Lööw. Hun skriver at de eldre svenske nasjonalsosialistene ble betraktet som forbilder, og at bevegelsen så det nærmest som sin oppgave å løfte frem deres stigmatiserte historie. Selv NRP, som mange av nynazistene hadde et komplisert forhold til ved inngangen til 90-tallet, ble etter hvert behandlet med samme støtte.²⁸³ Å ta eierskap til denne historien var langt ifra like viktig for aktivistene i Norge – de som gjorde det tilhørte stort sett Erik Rune Hansens krets. Om noe var relasjonen mellom de yngre aktivistene i Norge og denne fløyen av miljøet komplisert. Selv om noen av de mer dedikerte aktivistene (som Tom Eiternes) var tro mot sine «røtter» og omfavnet nasjonalsosialismen, var mange av aktivistene heller opptatt av å distansere seg fra nazismen snarere enn motsatt. Det samme gjaldt til en viss grad å bli stemplet som rasister.

Alt dette må nok sees i lys av nazismen mer marginaliserte og stigmatiserte posisjon i Norge, og sier i den forlengelsen også noe om at det svenske miljøet tilsynelatende var mindre skjørt for sosialt press. I Sverige tok man rett nok mer stilling til mediedekningen og de negative reaksjonene utover 90-tallet. Da det skjedde to brutale drap i henholdsvis Kode og

²⁸¹ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 152.

²⁸² Lööw, 276.

²⁸³ Lööw, 275–80.

Klippan tilknyttet miljøet i 1995 – sistnevnte rasistisk motivert – fikk reaksjonene en litt annen effekt enn det hadde fått ved tidligere hendelser. De utenforstående reaksjonene var sterke, og førte til at politikere manet til handling. I tillegg satte det ifølge Bjørgo en støkk i fascinasjonen for militant nasjonalisme blant mange svenske ungdommer. Bevegelsen distanserte seg dermed fra hendelsen på en annen måte enn tidligere.²⁸⁴ Imidlertid hadde ikke etterspillet i disse sakene samme knusende effekt som drapet på Benjamin Hermansen fikk for det norske nynazistmiljøet i 2001. Det svenske miljøet forvitret ikke slike som det norske, snarere forandret en del av de ledende aktørene delvis strategi.

Forholdet til innvandringsmotstanderne utgjør også en viktig forskjell. Mens innvandringsmotstanderne i Sverige fremmedgjorde og «forrhådde» nynazistene på slutten av 80-tallet, tok Arne Myrdal dem inn i varmen på samme tid i Norge. Mens grunnlaget i Sverige var fremmedgjøring, som igjen bidro til radikaliserings, fikk mange av de norske aktivistene en plattform for å fremstå mer stuerene. Det ble til og med jobbet aktivt fra visse personer i det innvandringskritiske miljøet for at dette skulle skje.

Den mest vesentlige forskjellen er som nevnt at det svenske miljøet i større grad virker å ha vært sentrert rundt ideologiprodusentene enn i Norge. Dette i kombinasjon med (overnevnte) relasjonelle og historiske faktorer som dro det svenske miljøet i en mer radikal retning og gjorde dem mindre tilbøyelige for sosialt press, førte til et svensk hvit makt-miljø som ser ut til å ha vært mer ideologisk ekstremt enn det norske. Resultatet ble en kraftig akselerering i aksjonshandlinger – selv om det også i Sverige tilsynelatende kunne vært verre hvis den ekstreme retorikken virkelig ble omgjort til handling. Samtidig er det heller neppe tilfeldig at det norske miljøet etter hvert utviklet seg i en mer militant retning.

Det er liten tvil om at forbindelsene mellom de to landene har vært gjennomgående, noe som for så vidt går enda lenger tilbake enn 90-tallet. Ifølge Fangen hadde de svenske nynazistene i perioder et litt storebroderlig forhold til de norske. Blant de svenske (og andre internasjonale) kretsene ble nordmennene gjerne sett på som litt useriøse og rølpete. Dette skal imidlertid ha endret seg, skriver hun, etter at det ble startet opp flere paramilitære grupper i Norge. Med dette skal nordmennene ha blitt mer respektert i Sverige.²⁸⁵ At graden av

²⁸⁴ Bjørgo, *Racist and right-wing violence*, 175–76. Bjørgo viser til et eksempel fra Nordland hvor de sier at disse aktørene knapt hadde noe med bevegelsen å gjøre, men samtidig fordømmer angrepet. De hevder imidlertid at massemedia utnytter hendelsene til å snu folket mot miljøet, og det er påfallende at de kun refererer til hendelsen i Kode (hvor en hvit gutt ble drept).

²⁸⁵ Fangen, *En bok om nynazister*, 93–96.

organisering, skolering og vold generelt var større i Sverige gjennom 90-tallet, er det uansett liten tvil om – selv om de norske aktørene etter hvert ble mer respektert.

Det var en tydelig kontakt på tvers av landegrensene mellom flere grener av miljøet – både blant de som var skinheads og dyrket det militante, og mellom de som var mer nasjonalsosialistiske. I førstnevnte tilfelle ser vi en ganske direkte ideologisk påvirkning fra Sverige, som nok utgjør mye av forklaringen på hvorfor det norske miljøet gikk i den retningen det gikk. Det var Boot Boys som ifølge Bjørge først tok kontakt med VAM angående et mulig samarbeid høsten 1991. De skal ha kontaktet både VAM og Kreativistens kyrka, men valgte VAM fordi de «gjorde noe».²⁸⁶ Jan Holthe var på denne tiden aktiv i Boot Boys og var visstnok den eneste av medlemmene som kunne dokumentere sin aksjonistiske linje for VAM-aktivistene. Dette skyldtes at han hadde med en rekke avisutklipp som dokumenterte hans virksomhet.²⁸⁷ Dermed fikk Holthe i oppdrag å starte HAM – den norske avleggeren av VAM. Selv om Holthe hovedsakelig holdt til i Mjøs-regionen og HAM aldri ble noen suksess, inspirerte han tydelig aktivister på nasjonalt nivå som ønsket en militant linje i samme støpning. Tom Eiternes skriver at han ble deprimerert da Jan Holthe forlot miljøet fordi han mente Holthe var den personen i Norge som var best skikket til å lede en militær organisasjon. Nettopp Eiternes fikk ansvaret av Holthe med å videreføre visjonen, da Holthe visstnok overrakte ham hele sitt arkiv, medlemslister, litteratur og kontaktnett. Resultatet ble Einsatz-gruppa.²⁸⁸ Det er altså en klar og tydelig linje fra VAM i Sverige via Jan Holthe og HAM, og frem til Eiternes og Einsatz. HAM og Einsatz kan riktignok ikke sammenliknes med VAM når det kommer til handling – det ble stort sett med planene for nordmennene, men den særs ekstreme og militante retorikken vi har sett fra de to, minner mye om den svenske.

Det betyr ikke at selve voldspotensialet i miljøet utelukkende skyldtes Sverige. Som nevnt var mye av den ekstreme volden utover 90-tallet et resultat av den eskalerende voldsspiralen mellom nynazistene og blitzerne. Men kombinasjonen av militant og raseideologisk tankegods som la grunnlaget utover 90-tallet må nok i stor grad tilskrives den svenske innflytelsen. For eksempel viser Christoffer Øimoen til at nordmennene sannsynligvis ble introdusert for *The Turner diaries* av sine svenske venner, blant annet ble det etterlyst oversettelse av boka både i *Boot Boys* og i *Vikingen* i etterkant av møtet mellom Boot Boys og VAM.²⁸⁹ Kontakten mellom folk i Boot Boys og VAM hadde for øvrig oppstått enda tidligere

²⁸⁶ Bjørge, *Racist and right-wing violence*, 168.

²⁸⁷ Øimoen, «Nynazisme i Norge og Sverige - Fra partiorganisering til revolusjon», 77.

²⁸⁸ Eiternes og Fangen, *Bak nynazismen*, 106.

²⁸⁹ Øimoen, «Nynazisme i Norge og Sverige - Fra partiorganisering til revolusjon», 78.

enn det nevnte møtet. Da Klas Lund var på rømmen fra svensk politi sommeren 1991, holdt han seg skjult hos daværende Boot Boys-leder Ole Krogstad i Hokksund i et par dager.²⁹⁰ Lund er en helt sentral skikkelse i denne sammenhengen og – som vi skal se – instrumental i miljøets utvikling i Norge så vel som i Sverige de siste 30 årene. VAM hadde for øvrig også kontakt med andre militante grupper i miljøet – *Ragnarok* refererte til dem flere ganger.

I den nasjonalsosialistiske grenen av miljøet var nok forholdet med svenske meningsfeller mer gjensidig. Erik Rune Hansen virker i stor grad å ha vært sin egen herre, men også han hadde hyppig kontakt med svenske meningsfeller. En av disse var NSF. Sammen med dem, deres danske broderorganisasjon DNSB og B&H Scandinavia, forsøkte NNSB seg på et felles skandinavisk samarbeid med tidsskriftet *Nordisk framtid*. *Gjallarhorn* omtalte et felles møte med DNSB og NSF i forbindelse med en såkalt «solhvervsfest» i dansk regi i 1998. Der skal det ha blitt utvekslet planer om samarbeid samtidig som Zorn 88 annonserte sitt navnebytte for sine skandinaviske venner.²⁹¹ *Nordisk framtid* ble utgitt første gang samme år. De omtalte samarbeidet som et bevis på at den nasjonalsosialistiske bevegelsen uavbrutt ekspanderte.²⁹² Et NSF-medlem problematiserte faktisk i en av utgivelsene hvorvidt et slikt nordisk samarbeid var forenlig med å være nasjonalister, og konkluderte med at ja, det var det. I korte trekk var svaret at fienden er internasjonal, og at for å slå ned «ondskapen» måtte man forenes.²⁹³ Akkurat dette samarbeidet oppstod sent på 90-tallet og har således ikke den store påvirkningen på 90-tallets ideologiske utvikling, men er muligens interessant for miljøets senere retning.

Foruten NSF hadde Hansen også kontakt med andre svenske nazister – i særstilling de eldre tilknyttet NRP. I en utgave av *Gjallarhorn* hyllet han Vera Oredsson i forbindelse med hennes 70-årsdag. Han beskrev å ha hatt nær kontakt med ekteparet Oredsson helt tilbake til *Folk og land*-tida, og frem til de sist skulle ha møttes under en Karl XII-markering i Sverige noen år før artikkelen ble utgitt i 1998.²⁹⁴ Karl XII-markeringen Hansen refererer til her var for øvrig et sentralt møtepunkt mellom svenske og norske nynazister. Markeringen av dødsdagen til Karl XII har lang tradisjon på ytre høyre i Sverige, med røtter helt tilbake til før krigen.²⁹⁵ Ifølge Fangen har nordmennene stort sett alltid blitt invitert på de svenske

²⁹⁰ Lunde, *Aller ytterst*, 31.

²⁹¹ «Solhvervsfest i dansk regi», *Gjallarhorn*, nr. 1 (1998).

²⁹² *Nordisk framtid*, nr. 1 (1998).

²⁹³ «Varfor är det viktigt med ett nordisk samarbete?», *Nordisk framtid*, nr. 2 (1999).

²⁹⁴ «Gratulerer med 70-årsdagen, Vera!», *Gjallarhorn*, nr. 2 (1998).

²⁹⁵ Se Lööv, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 360–408 for utfyllende info om Karl XII-markeringen.

demonstrasjonene,²⁹⁶ og Karl XII-markeringen er et av de fremste eksemplene på dette. Foruten Hansen var også andre grener av det norske miljøet involvert. I *Ragnarok* ble det oppfordret til å bli med demonstrasjonen i 1993, og henvist til at riktignok bare noen få nordmenn deltok sammen med VAM i 1992 – en presisjon som jo likefullt understreker kontakten mellom nordmennene og VAM.²⁹⁷ Nordmennene møtte både på Karl XII-markeringene og på andre liknende markeringer i Sverige gjennom 90-tallet, og således pleiet de kontakt med sine svenske meningsfeller gjennom hele tiåret. I 1999 beskrev *Boot Boys* en markering de deltok på i Helsingborg i anledning Adolf Hitlers bursdag. Her deltok både NSF, NNSB og Erik Blücher som talere.²⁹⁸ Dette gjaldt ikke bare politiske markeringer, men også konserter og andre arrangementer. I et annet nummer i 1999 beskrev *Boot Boys* for eksempel en tur til Finland for å se et hvit makt-band sammen med svenske og finske meningsfeller.²⁹⁹

Kort oppsummert kan man si at det svenske hvit makt-miljøet i seg selv må anerkjennes som en viktig ideologiproducent og inspirasjonskilde i det norske nynazistmiljøet, om ikke den aller viktigste. Det er her mulig å trekke en direkte kobling mellom det norske miljøets mer militante og ideologisk ekstreme dreining, og deres besøk hos svenske meningsfeller. Det at Jan Holthe fikk i oppdrag å starte en norsk avlegger av VAM, sier noe om styrkeforholdet og dynamikken de to landene imellom. Den mer ekstreme retorikken og ideologien man kjenner fra Sverige, dukket dessuten opp i flere av de tidsskriftene som tilhørte grupper i kontakt med VAM, som *Vikingen* og *Ragnarok*. I Erik Rune Hansens tilfelle virker det annerledes – hans kobling til Sverige var mer gjensidig, og NNSB hadde selv taletid på arrangementer med andre sentrale skandinaviske ideologiproducenter. Samtidig kan ikke dette sammenliknes med den direkte påvirkningen vi har sett fra VAM og svenskene.

²⁹⁶ Fangen, *En bok om nynazister*, 96.

²⁹⁷ *Ragnarok*, nr. 4 (1993).

²⁹⁸ *Boot Boys*, nr. 2 (1999).

²⁹⁹ «Bootboys turrappport», *Boot Boys*, nr. 3 (1999).

5. Troppene samles? Nynazistmiljøet det siste tiåret

Det siste tiåret har det norske nynazistmiljøet vært mindre enn på 90-tallet. Samtidig har det fragmenterte landskapet av smågrupper blitt erstattet av et miljø sentrert rundt én organisasjon med kontinuitet, ideologisk bevissthet og streng organisering. Denne organisasjonen heter Den nordiske motstandsbevegelsen (DNM), og fronter nasjonalsosialismen åpent. Dette kapittelet redegjør for DNMs ideologiske plattform, og forsøker deretter å plassere dem i en mer samfunnsmessig kontekst. Til slutt drøftes det kontinuiteter og brudd mellom dagens nynazister og miljøene i Norge og Sverige på 90-tallet.

5.1 Landskapet siden 2010

DNM er aktive i hele Norden, men et helt vesentlig poeng er at de hovedsakelig opererer i og fra Sverige. Den norske grenen er betraktelig mindre enn den svenske, og i stor grad avhengig av støtte fra over grensa. Det er flere svenske enn norske aktivister som har deltatt i DNMs aksjoner i Norge, og ifølge Jacob Ravndal hadde DNM i Norge vært nær ikke-eksisterende uten den svenske organisasjonen.³⁰⁰

En ting som gjør DNM ganske unike i denne sammenhengen er at organisasjonen har bygget seg opp sakte over tid. Det er i kontrast til veldig mange av organisasjonene og smågruppene som oppstod rundt samme tid. Det vanlige var å markere seg over en kortere periode for så å forsvinne. Rundt 2018 representerte organisasjonen det største og best organiserte nynazistmiljøet i Norden og Norge med et medlemstall anslått til å henholdsvis 2-300 medlemmer i Sverige, og 40 i Norge, i tillegg til støttespillere.³⁰¹ I Norge er antallet aktive nynazister med andre ord markant mindre enn det var utover 90-tallet.

DNM har en stram og rigid struktur, og har en hierarkisk oppbygging etter førerprinsippet. På toppen sitter en leder, under dette kommer Nordenrådet representert av «landsledere». Hvert land er delt inn i ulike «reder» – Norge har i teorien seks, men de varierer i aktivitet. Under redene har man kampgrupper med to eller flere aktivister ledet av en gruppesjef. Sentralledelsen sitter i Dalarna i Sverige, og lederen har siden 2015 vært svenske Simon Lindberg. DNM kategoriserer tre typer medlemmer: økonomisk støttemedlem, medlem og aktivist. Dette er ikke ulikt Zorn 88s inndeling i A, B og C-medlemmer – en annen

³⁰⁰ Ravndal, «Right-wing Terrorism and Militancy in the Nordic Countries: A Comparative Case Study», 12–13.

³⁰¹ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 68.

organisasjon som la vekt på å være elitistiske og godt strukturert.³⁰² DNM anser seg som en eliteorganisasjon, og for å være fullverdig aktivist, er det et krav å stå frem offentlig.³⁰³

I Sverige var det to grupper med utspring i hvit makt-verden som preget landskapet første halvdel av det seneste tiåret: Svenska motstandsörslen (SMR) og Svenskarnas parti (SvP), som ble nedlagt i 2015. Sistnevnte var opprinnelig nevnte Nationalsocialistisk front (NSF), men tonet ned den nasjonalsosialistiske ideologien til fordel for en mer fascistisk Per Engdahl-inspirert ideologi da man byttet navn i 2009.³⁰⁴ Jeg skal gå mer inn på linjene tilbake til 90-tallet senere, men kort fortalt var SMR forløperen til DNM. I 2016 slo SMR seg sammen med sine norske og finske søsterbevegelser, og DNM ble det felles navnet. Året etter ble det ifølge organisasjonens hjemmeside innlemmet grener fra Danmark og Island, uten at aktiviteten her virker å være noe særlig. Budskapet om nordisk felleskap var enkelt: «När våra svenska aktivister sprider propaganda gör de alltså inte det för Svenska motståndsrörelsen utan för Nordiska motståndsrörelsens svenska gren».³⁰⁵ DNM vokste seg gradvis større, og var en periode godt synlige i mediebildet, men fra 2018 begynte de konstante sammenstøtene med antirasister og politi å tære på. Flere interne problemer ledet dessuten i 2019 til at sentrale aktivister i Sverige brøt ut av DNM og dannet gruppa Nordisk Styrke.³⁰⁶

I Norge forsøkte man tidlig på 00-tallet å etablere Den norske motstandsbevegelsen i kjølvannet av Benjamin-drapet og Boot Boys Oslos forvitring. Inspirasjonen var selvsagt SMR. Første forsøk var ikke spesielt vellykket, og etter å ha ligget brakk noen år ble gruppa startet opp igjen i 2011 av Haakon Forwald.³⁰⁷ DNMs nedgang rammet naturlig nok også den norske grenen, og i 2019 forsvant flere personer fra den norske grenen over i nevnte Nordisk styrke. Blant dem var ledende medlemmer som Håkon Forwald og Tommy Nyberg.³⁰⁸

Det generelle landskapet på ytre høyre det siste tiåret har vært preget av angrepene 22. juli 2011. Anders Behring Breivik er først og fremst et tilfelle av en «lone wolf»-aktivist og var ikke tilknyttet noe nynazistisk nettverk, men har i ettertid omfavnet nazismen.³⁰⁹ «Lone

³⁰² Kategoriene var mer eller mindre de samme; C-medlemmer bidro med økonomisk støtte, B-medlemmer hadde aktivt medlemskap og fikk skolering, mens A-medlemmer var aktive i hirden og aktuelle for lederskap.

³⁰³ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 68–80. Overnevnte avsnitt er i helhet basert på Bjørge og Gjelsviks informasjon om DNM.

³⁰⁴ Löow, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 67.

³⁰⁵ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 69–70. siterer her nordfront.se

³⁰⁶ Sofia Rana, «Den Nordiske Motstandsbevegelsen (Nordiska Motståndsrörelsen)», Antirasistisk Senter, 6. september 2021, <https://antirasistisk.no/den-nordiske-motstandsbevegelsen-nordiska-motstandsrörelsen/>.

³⁰⁷ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 69.

³⁰⁸ Rana, «Den Nordiske Motstandsbevegelsen (Nordiska Motståndsrörelsen)».

³⁰⁹ Sindre Bangstad, *Anders Breivik and the Rise of Islamophobia*, Illustrated edition (London: Zed Books, 2014), xii.

wolf»-metoden er dessuten noe som har sine røtter i nynazistisk ideologisk materiale, og som man kjenner igjen hos kjente terrorister fra 90-tallet, som «lasermannen» og Timothy McVeigh. Breivik var mest av alt inspirert av islamofobisk tankegods fra internett, som Counter-jihadbevegelsen – en antimuslimsk strømning som oppstod etter 11.septemberangrepene – og antimuslimske bloggere som Fjordman.³¹⁰ Det er denne diskursen som har preget ytre høyre mest det siste tiåret. Spesielt under flyktningkrisen i 2015 dukket det opp en rekke grupper med overnevnte tankegods, men de fleste forsvant igjen etter kort tid. Den kanskje mest markante gruppa de siste årene har vært Stopp islamiseringen av Norge (SIAN), som har hatt en del offentlige markeringer med mye medieoppmerksomhet. Ifølge Sofia Rana fra Antirasistisk senter observeres det ofte aktivister fra DNM på SIANs markeringer,³¹¹ hvilket vitner om at de gamle broene på ytre høyre fremdeles er der.

Den kanskje største forandringen fra 90-tallet er internett, som har gjort spredningen av ideologisk materiale mer tilgjengelig. Breivik er kanskje det fremste eksempelet på hvor fatale konsekvensene av slik spredning kan være, men internett har også vært en kjerne for ideologisk spredning og rekruttering for organisasjoner som DNM. I tillegg til å fungere som samlingspunkt for gamle nynazister, ble også kommentarfeltene på DNMs nettside et sted utenforstående med ideologisk nysgjerrighet kunne søke til. Et eksempel på dette er Philip Manshaus, som var på rekrutteringsmøte med DNM like før han drepte søsteren sin og gjennomførte et mislykket angrep mot en moské i Bærum.³¹²

5.2 DNM – ideologi og strategi

DNM er en åpent nasjonalsosialistisk organisasjon. «Denna världsåskådning går igen i samtliga våra ideologiska visioner, såväl som i realpolitiska sakfrågor och ställningstaganden» står det på hjemmesiden.³¹³ Deres ideologi ligger ganske tett opp mot den nasjonalsosialismen for eksempel Zorn 88 fronter. Antisemittismen er gjenkjennbar og greies blant annet ut om i en artikkel på hjemmesiden kalt «jødenes rolle». Her mener de at tyskernes reaksjoner mot jødene både var rasjonelle og fullt forståelige fordi det visstnok eksisterte en internasjonal

³¹⁰ Birgitte P. Haanshuus, «Fra gata til data? Ytre høyres aktivisme på internett og sosiale medier», i *Høyreekstremisme i Norge: utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier* (Oslo: Politihøgskolen, 2018), 151.

³¹¹ Rana, «Den Nordiske Motstandsbevegelsen (Nordiska Motståndsrörelsen)».

³¹² Rana.

³¹³ «Ideologi & Politik», Den nordiska motståndsrörelsen, 8. juni 2019, <https://xn--motstndsrrelsen-llb70a.se/ideologi-politik/>.

jødisk klikk som skal ha ønsket å få dem fjernet. Med andre ord tolkes tyskernes handlinger som en form for selvforsvar, hvilket jo er relaterbart til nynazistenes fiendebilder og hvordan de rettferdiggjør sine egne handlinger utfra dette. Samtidig som de rasjonaliserer tyskernes handlinger, ligger DNM på en sedvanlig holocaustbenektende linje. De kaller Holocaust en myte, mener det er en del av «etterkrigspropaganden», og kaller det for det perfekte våpen mot vår moral, samvittighet og frie tenkning. Argumentene baserer seg fortsatt på pseudovitenskap: Tallene er overdrevet, sykdom tok livet av de fleste i leirene, og gasskamrene og gassen Zyklon B ble brukt for å bekjempe sykdommen – ikke ta livet av jødene. Holocaust skal ha vært et middel jødene brukte for å oppnå kontroll over Palestina, samt økonomien, media og den amerikanske presidenten.³¹⁴ Altså knyttes Holocaust fortsatt direkte til nynazistenes konspiratoriske og antisemittiske fiendebilde.

Hos DNM er ZOG byttet ut med uttrykk som «den globale sionistiske eliten», men innholdet er det samme. Dagens kapitalistiske system er egentlig bare kommunisme i en ny drakt – jødene trekker fremdeles i trådene. DNM mener at de i dag kontrollerer alt fra amerikansk media og det hvite hus til EU.

Og «talmudistene» gir seg ikke før de har satt varige spor etter seg i konstitusjoner, i skoler, i finans, i politikken, i media, i kulturen, i underholdningen og i den noe mer suspekte og dekadente industrien. Det som skjedde i Sovjetunionen, forsøksvis i Tyskland, skjer nå både i USA og i Europa. Dette, altså, ved siden av de bestrebelser som gjøres for å forandre Europa til et multikulturelt Europa.³¹⁵

Argumentasjonen om at jødene i realiteten står bak innvandringen er også gjenkjennelig i 90-tallets ZOG-diskurs. For DNM – så vel som 90-tallets nynazister – er det multikulturelle Europa og innvandrere først og fremst en effekt av den egentlige fiendens planer.

Når det gjelder raseideologi er DNM tydelige på at det er rasen som kommer først. Lederen Simon Lindberg skriver på deres hjemmesider at det er rasen og folkets overlevelse nasjonalsosialistene primært kjemper for – ikke at Finland, Sverige eller Norge skal overleve som land.³¹⁶ Denne forestillingen om rasens «overlevelse», som impliserer at det foreligger en form for trussel, er gjenkjennelig i retorikken fra 90-tallet om en pågående rasekrig, og går igjen i DNMs ideologi. At DNMs viktigste kamp er rasens overlevelse er også noe som

³¹⁴ «Jødernes rolle», Den nordiske motstandsbevegelsen, 20. januar 2018, <https://www.motstandsbevegelsen.org/jodenes-rolle/>.

³¹⁵ «Jødernes rolle».

³¹⁶ «Rasen - ikke landet», Frihetskamp, 29. september 2021, <https://www.frihetskamp.net/rasen-ikke-landet/>.

presiseres i deres politiske manifest. Denne retorikken brukes eksplisitt i det første punktet deres, som overordnet dreier seg om å stoppe masseinnvandringen og repatriere majoriteten av de som ikke er etniske nord-europeere tilbake til sine hjemland, og som knyttes direkte opp mot rasens overlevelse.³¹⁷ At DNM setter rase foran ytre faktorer er det altså liten tvil om. En aktivist, som gir uttrykk for å være et høytstående medlem, greier i en lengre artikkel ut om såkalt «rasematerialisme» – noe han hevder DNM er for. Han anerkjenner for så vidt at ytre faktorer (som kultur) kan forme mennesker, men hevder at det er den biologiske arven som «utgjør fundamentet som alt annet hviler på». Han bruker helt klart rasehygieniske argumenter, og mener for eksempel at man burde kunne bedømme en rases egnethet til å innvandre til Sverige utfra «forskning» rundt hvorvidt denne rasen har tilpasset seg andre samfunn. Dette argumentet må kunne sies å være rasisme i sin absolutt reneste form, da det dreier seg om å dømme mennesker utelukkende basert på genetiske egenskaper. I forlengelsen av dette mener denne aktivisten at DNM står for en «moderat eugenisk politikk», og trekker frem mulige moralske dilemmaer som «den ytre kampen om livsrom med andre raser» og hvilke eugeniske tiltak man eventuelt skal kunne ta i bruk innad i rasen. Avslutningsvis kommer han også med en ganske eksplisitt hvit makt-argumentasjon:

Jeg tror at vår grunnleggende følelse for rett og galt har oppstått gjennom evolusjon og bør settes pris på som en del av vår særegenhet i forhold til andre raser. I egenskap av å være en høytstående rase som er begavet med høy empati er vi mer eller mindre tvunget, av vår egen natur, til å være humane mot både folkefrender og rasefremmede, så langt det er mulig uten at det truer vår egen overlevelse.³¹⁸

Når det gjelder aktivisme, har DNM vært mest profilert for sine offentlige demonstrasjoner – ofte med sammenstøt mellom nynazister og politi og motdemonstranter til følge. Under disse demonstrasjonene fremstår DNM gjerne godt organiserte, med uniform og i taktfast marsj. På de største demonstrasjonene rundt 2016 og 2017 kunne det være så mange som 500 deltakere – hvorav flere norske. Demonstrasjonene har primært vært i Sverige, men ved få unntak har DNM hatt offentlige markeringer også i Norge – den største i Kristiansand i 2017. Her møtte det rundt 60-70 deltakere (kun 17 var norske, et par finske og resten Svenske), som marsjerte gjennom Kristiansand sentrum.³¹⁹ Akkurat som da 90-tallets

³¹⁷ «Punkt 1», Den nordiske motstandsbevegelsen, åpnet 29. september 2021, <https://www.motstandsbevegelsen.org/var-politikk/var-vei-ny-politikk-for-en-ny-tid/punkt-1/>.

³¹⁸ «Er nasjonalsosialismen for rasematerialisme?», Den nordiske motstandsbevegelsen, 17. april 2018, <https://www.motstandsbevegelsen.org/er-nasjonalsosialismen-for-rasematerialisme/>.

³¹⁹ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 81–83.

nynazister lagde oppstandelse, har også DNM fått mye medieoppmerksomhet som en følge av markeringene sine. Lederen Simon Lindberg er sitert på at han mener denne typen demonstrasjoner har gjort dem verdenskjente, og at det har inspirert dannelsen av liknende organisasjoner i andre land.³²⁰ Dette må nok tas med en viss klype salt, men det er bare rimelig å anta at all oppmerksomheten har bidratt til å gjøre organisasjonen kjent for flere. For eksempel bærer en del av demonstrantene ofte skjold som prydes av adressen til nettsiden Nordfront. Det understøttes dessuten av Expo, som viste til at den nynazistiske aktiviteten i Sverige økte betraktelig fra 2015 til 2017 – en forklaring var nyrekruttering.³²¹

Det er den ideologiske spredningen på nettet som er DNMs primære aktivisme. Gruppen har egen hjemmeside i både Norge og Sverige, i tillegg til nettstedene frihetskamp.net (for den norske grenen) og nordfront.se (for den svenske). De to sistnevnte oppdateres fortløpende, og fungerer som en krysning av nyhetsmagasin og spreder av ideologisk materiale – litt som de gamle tidsskriftene fra 90-tallet. På DNMs «offisielle» hjemmesider redegjør man for organisasjonens ideologiske standpunkt, i tillegg til at aktivistene kan sende inn såkalte «kamprapporter» - altså referater fra deres aktivisme. På den norske siden er det nesten utelukkende klistremerker og utdeling av flyveblader som deles.³²²

Gjennom DNMs aktivisme kan vi danne et bilde av hva deres strategi er. Den minner om Zorn 88s ved at det primært er snakk om ideologisk spredning, samtidig har organisasjonen vært langt mer synlig i gatebildet gjennom deres markeringer. Det dreier seg imidlertid ikke om åpen voldelig aktivisme slik som en del av terroraksjonene og voldshandlingene på 90-tallet, selv om enkelte av demonstrasjonene har ført til sammenstøt. DNM har dessuten en delvis politisk strategi. Denne kommer til uttrykk via deres politiske manifest som består av ni overordnede punkter, flere av dem svært radikale og tidvis revolusjonære. Det dreier seg blant annet om å umiddelbart stoppe masseinnvandring (samt å repatriere de som allerede er i Skandinavia), ta tilbake makten fra den «globale sionistiske eliten», skape en nordisk selvforsørgende stat, og innføre et nasjonalsosialistisk samfunn.³²³ Samtidig har DNM et større partiprogram som dekker en rekke helt vanlige politiske områder,

³²⁰ Harald S. Klungtveit, *Nynazister blant oss: På innsiden av den nye høyreekstremismen* (Oslo: Kagge forlag, 2020). Kap. 2. Klungtveit siterer Lindberg fra en podkast han har vært med i.

³²¹ Anders Dalsbro, «Nyrekrytering bakom rekordmånga nazistiska aktiviteter», Expo, 25. april 2018, <https://expo.se/2018/04/nyrekrytering-bakom-rekordm%C3%A5nga-nazistiska-aktiviteter>.

³²² «Arkiv: Kamprapport», Den nordiske motstandsbevegelsen, åpnet 24. september 2021, <https://www.motstandsbevegelsen.org/k/kamprapport/>.

³²³ «Vår politikk», Den nordiske motstandsbevegelsen, åpnet 25. september 2021, <https://www.motstandsbevegelsen.org/var-politikk/>.

som folkehelse, utdanning og klima. På klimafronten tar man for eksempel til orde for å innføre strengere dyrebeskyttelseslover, gå i bresjen for en strengere miljølovgivning og med kraft bekjempe ulovlig kommersiell utnyttelse av naturen.³²⁴ Disse punktene kunne tilhørt et hvilket som helst klimaparti, og fremstår smatt absurd i sammenheng med de overordnede punktene i manifestet, som er gjennomgående radikale, rasistiske, antisemittiske og nasjonalsosialistiske. Man kan mistenke at dette mer «hverdagslige» politiske programmet er ment å gjøre DNM mer spiselige i en politisk diskurs, i tråd med deres strategi om å få politisk innflytelse. Går man i dybden av ideologien, er like fullt DNMs «politikk» gjennomsyret av den implisitte nasjonalsosialistiske argumentasjonen. I en artikkel knytter man for eksempel miljøpolitikken opp mot rasehygiene, og hevder at nasjonalsosialismen egentlig er den eneste sanne miljøvennlige ideologien siden den «erkjenner viktigheten av å bevare det biologiske mangfoldet – også blant mennesker».³²⁵

DNM har ikke lyktes med å få noen politisk innflytelse i særlig grad. I Sverige – hvor DNM høsten 2018 opprettet en såkalt «parlamentarisk gren» har det riktignok skjedd sporadisk. Høsten 2018 stilte de til valg i flere kommuner, samt med en egen riksdagsliste. Her forsøkte DNM seg med aktiv valgkamp, blant annet i Ludvika hvor de poserte i sentrum med egen valgbod – side om side med de etablerte partiene.³²⁶ Valget endte i fiasko, men noen år før hadde DNM klart å lure inn en representant i kommunestyret i henholdsvis Ludvika og Borlänge via Sverigedemokratenes valglistor. Herfra tviholdt de på sin innflytelse ved blant annet å opptre dels intimiderende og dels truende mot representanter som talte dem imot.³²⁷

DNM har ingen uttalt voldelig strategi, men skyr ikke nødvendigvis vold som et mulig middel. Dette kamufleres imidlertid gjerne som selvforsvar, og går hånd i hånd med retorikken om den hvite rases eksistensielle angst. På gata kommer den til syne ved at aktivistene som nevnt gjerne bærer skjold og liknende på deres demonstrasjoner. På den svenske nettsiden legges det hyppig ut rapporter av aktivistene bedriver kampsporttrening og liknende. I deres politiske manifest knyttes denne «selvforsvar»-linja direkte opp mot krigsretorikk, for eksempel når det gjelder bekjempelsen av «den globale sionistiske eliten». «I moderne historie har samtlige stater som har forsøkt å stå utenfor den rådende

³²⁴ «Miljø, natur og dyrevern», Den nordiske motstandsbevegelsen, 31. januar 2018, <https://www.motstandsbevegelsen.org/miljo-natur-og-dyrevern/>.

³²⁵ «Hva er nasjonalsosialisme?», Den nordiske motstandsbevegelsen, 7. februar 2018, <https://www.motstandsbevegelsen.org/hva-er-nasjonalsosialisme/>.

³²⁶ Klungtveit, *Nynazister blant oss*. Kap. 6

³²⁷ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 72–73.

verdensordningen, blitt bekjempet militært. Det er også noe som det nye Norden i verste fall må regne med», står det blant annet.³²⁸ I forlengelsen av dette understreker de viktigheten av at angrep mot dette «nye Norden» skal gi skjebnesvangre konsekvenser for fienden. Selv om den kortsiktige strategien er ikke-voldelig, åpner altså den sedvanlige retorikken om rasens truede eksistens for vold i fremtiden. Dette kommer også klart til uttrykk i DNMs håndbok for aktivister der man skriver at man ikke utelukker bruk av våpen i fremtiden, selv om det i nåtiden ikke er en løsning.³²⁹ Denne linja har tidvis frustrert utålmodige aktivister som har ønsket en mer handlingsrettet aktivisme på linje med 90-tallet, som da tre menn ble dømt for å ha utplassert sprengladninger i Göteborg fra sent i 2016 til tidlig 2017. DNM frasa seg alt ansvar for denne aksjonen, men de dømte skal ha vært tilknyttet organisasjonen, og i rettsaken sagt seg frustrert over DNMs ikke-voldelige linje.³³⁰

Selv om DNM har forsøkt å lykkes med en slags politisk strategi, er det ingen tvil om at de ønsker å fjerne demokratiet. Dette er de også helt tydelige på i sitt politiske manifest:

Vår innstilling til begrepet demokrati er problematisk. Dette først og fremst på grunn av at ordet demokrati har blitt synonymt med det nåværende dekadente og sionistkontrollerte systemet og alt hva dette står får. Demokrati blir på denne måten symbolet for alt vi vil bekjempe.³³¹

Det er altså liten tvil om at selv om DNM først og fremst presenterer sitt program som radikalt, og foreløpig opererer innenfor samfunnets akseptable rammer, så er deres endelige mål revolusjonært.

Når det gjelder DNMs rekruttering, er de fleste rekrutteringsfaktorene nynazistmiljøet hadde på 90-tallet hadde borte. Det høyreekstreme miljøet generelt i dag består primært av voksne, og nynazistmiljøet er ikke lenger en subkultur som tiltrekker seg mange ungdommer.³³² DNM stiller som nevnt en rekke strenge krav til sine aktivister, også til nye rekrutter. I en artikkel på hjemmesiden som er en slags vervekampanje, oppfordres folk blant annet å lese seg opp på politikk og ideologi, trene og kutte ut usunne vaner, lære selvforsvar,

³²⁸ «Punkt 2», Den nordiske motstandsbevegelsen, åpnet 29. september 2021, <https://www.motstandsbevegelsen.org/var-politikk/var-vei-ny-politikk-for-en-ny-tid/punkt-2/>.

³²⁹ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 86–87.

³³⁰ Bjørge og Gjelsvik, 89.

³³¹ «Punkt 4», Den nordiske motstandsbevegelsen, åpnet 29. september 2021, <https://www.motstandsbevegelsen.org/var-politikk/var-vei-ny-politikk-for-en-ny-tid/punkt-4/>.

³³² Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 30.

stifte familie, kort fortalt: «ta kontroll over ditt eget liv».³³³ Disse livsgrepene virker kanskje ikke like appellerende på ungdom som 90-tallets mer action- og festpregede kultur. Sånn sett minner DNMs rekrutteringsprofil mer om Zorn 88. I visse tilfeller har riktignok DNM rettet seg aktivt mot unge. Et eksempel er i Ludvika i Sverige hvor aktivister har møtt opp for å rekruttere på en skole i kjølvannet av at hvite ungdommer har vært utsatt for vold fra innvandrerungdom.³³⁴ Dette er en form for rekruttering vi kjenner igjen fra tidligere, men virker ikke å ha forekommet noe særlig i Norge i nyere tid.

5.3 DNM, samfunnet og resten av ytre høyre

Det er liten tvil om skillelinjene på ytre høyre fremdeles gjelder. Spennet mellom nynazistene og innvandringsmotstanderne er der fortsatt, og mekanismene rundt hvordan de ønsker å «selge» sitt budskap er ditto gjeldende. Om noe er en tendens det siste tiåret at spennet på en måte har blitt større – i alle fall i Norge. Samtidig finnes det stadig noen glidende overganger mellom leirene. Som nevnt er islamofobi en ny del av diskursen til ytre høyre, og i den forlengelsen «Eurabia»-teorien. Dette er en konspirasjonsteori hvor «islamiseringen» av Europa er en plan iverksatt av arabiske ledere og den europeiske «PK-eliten». Dermed klassifiseres de europeiske regjeringene og den politisk korrekte eliten som forrædere.³³⁵ Den konspiratoriske ordlyden er forsvinnende lik ZOG-diskursen – det er snakk om en fiende med en hemmelig plan for å ødelegge vår sivilisasjon, og man bruker aktivt begrep som «forræder». Forskjellen er at fiendebildet (muslimer fremfor jøder) og retorikken (kultur fremfor rase) er mer spiselig.

Det er nettopp denne tendensen som har vært mest slående det siste tiåret.

Islamkritikken har fått en relativt bred appell etter 11.september-angrepene og en rekke islamistiske terrorangrep i Europa. Innvandringsmotstanderne har nå fått et helt konkret fiendebilde som kan knyttes opp mot en totalitær og voldelig ideologi (militant islamisme). Siden jihadisme og militant islamisme kan være en reell trussel for folk i Norge og Sverige, blir dette fiendebildet enda mer konkret. Dessuten er det en del kulturelle aspekter hos muslimer i Skandinavia (som tildekkende hodeplagg) som fremstår på kollisjonskurs med vestens liberale verdier. Dermed har det siste tiårets innvandringsmotstandere prøvd å fremstå

³³³ «Revolusjonen begynner med DEG!», Den nordiske motstandsbevegelsen, 19. juni 2019, <https://www.motstandsbevegelsen.org/revolusjonen-starter-med-deg/>.

³³⁴ Klungtveit, *Nynazister blant oss*. Kap. 6

³³⁵ Simonsen, «Antisemitism on the Norwegian Far-Right, 1967–2018», 14.

som tilhengere av helt grunnleggende liberale verdier, deriblant kvinnefrigjøring og likestilling. Bjørgo og Gjelsvik peker på at grensene for hva som er akseptabelt å si om muslimer har flyttet seg mye de siste 10-15 årene, og selv prominente politikere har kommet med klart nedsettende og smått konspiratoriske utspill om muslimer, som da daværende FrP-leder Siv Jensen i en tale i 2009 lanserte begrepet «snikislamisering».³³⁶ De påpeker at en del av disse utspillene neppe ville blitt akseptert hvis det var jøder man pratet om.³³⁷ På grunn av dette er det fortsatt god grunn for innvandringsmotstanderne til å ha betydelig avstand til nynazistene. Nynazistenes antisemittiske og antidemokratiske ideologi er fremdeles totalt uspiselig i samfunnet, mens innvandringsmotstandernes islamofobi har en bredere appell. Dette har vært gjeldende selv etter 22.juli-angrepene.

Tendensen hos nynazistene har vært motsatt siste tiåret – de søker seg vekk fra den innvandringskritiske diskursen, og ønsker å være et revolusjonært alternativ. Omfavnelsen av nasjonalsosialismen og krav om åpenhet rundt dette fra aktivistene er i seg selv en klar fremmedgjøring fra samfunnet. Dette er DNM fullstendig ærlige på: «Som aktivist må man forstå at det kan være vanskelig å kombinere et vanlig «borgerlig» liv med kampen. Det ene ekskluderer ofte det andre. Man kan helt enkelt ikke forvente å være fremgangsrik i et system man bekjemper».³³⁸ På denne måten får de skilt ut de som i større grad lar seg påvirke av sosialt press. Faktisk er det et absolutt krav til DNMs aktivister å takle dette:

Vi vil ha aktivister som er uberørte dersom fienden truer oss med lange fengselsstraffer, får oss sparket fra arbeidsplassen eller forsøker å bryte opp våre familiebånd. Vi vil ha aktivister som ikke lar seg knekke når fiendemediemonstrerer oss i sine forsøk på å ødelegge våre liv.³³⁹

Det å være aktiv nynazist det siste tiåret innebærer altså i stor grad å akseptere fremmedgjøring fra samfunnet, i motsetning til i størsteparten av miljøet på 90-tallet. Dermed sitter man muligens igjen med færre aktivister, men med en større tetthet av ideologisk skolerte og dedikerte. Kravet om fremmedgjøring fra samfunnet gjelder også på et mer hverdagslig nivå. Som allerede nevnt pålegges aktivistene en rekke leveregler som nok er med på å støte bort en del potensielle rekrutter – spesielt unge. De oppfordres til å ta avstand fra

³³⁶ David Vojislav Krekling, «Siv Jensen om snikislamisering: – Nå synes jeg du tuller», NRK, 19. august 2019, <https://www.nrk.no/norge/siv-jensen-om-snikislamisering - -na-synes-jeg-du-tuller-1.14666224>.

³³⁷ Bjørgo og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 36.

³³⁸ «Å leve som nasjonalsosialist», Den nordiske motstandsbevegelsen, 27. juli 2018,

<https://www.motstandsbevegelsen.org/a-leve-som-nasjonalsosialist/>.

³³⁹ «Å leve som nasjonalsosialist».

moderne kultur (Hollywood og popmusikk for eksempel), boikotte produkter og varemerker fra «sionistiske og storkapitalistiske selskaper», samt matvarer/foretak som støtter opp under flerkulturen. Man er også sterkt kritiske til alkohol, og har nulltoleranse for narkotika.³⁴⁰

Nynazistenes samfunnsappell er altså åpent fraværende nå. Dermed ligger det en naturlig slutning at skismaet mellom dem og innvandringsmotstanderne nå er større. Mens mange av de norske nynazistene på 90-tallet delvis søkte inn under samme paraply som innvandringsmotstanderne, er behov for å «renvaske» seg mer uforenlig med å være nynazist i dag. Der nasjonalisme tidligere var et middel nettopp for å assosiere seg med mer innvandringskritiske holdninger, ser DNM dette begrepet som en hindring for egen fremgang:

Den nordiske nasjonalsosialismens manglende evne til å skille seg ut fra den reaksjonære nasjonalismen har ført til at mye tid har gått tapt. For så lenge ingen er klar på hva som egentlig skiller nasjonalsosialismen fra nasjonalismen, kan heller ingen reell utvikling av verdensanskuelsen skje og noe grunnleggende arbeid kan heller ikke gjennomføres. Faktisk er det den reaksjonære nasjonalismen som har dominert nasjonalsosialismen de siste 90 årene i Norden og under slike forhold har ikke mye positivt kunnet skje.³⁴¹

I det hele tatt er DNM klare på hva som skiller dem ut: «Motstandsbevegelsen er en revolusjonær og nasjonalsosialistisk organisasjon. Dette skiller oss fra SD og de andre nasjonalistiske partiene og organisasjonene».³⁴²

Selv om skillelinjene på ytre høyre altså virker skarpere nå, finnes det på en annen side fremdeles forbindelser og flytende overganger. Som nevnt spottes det stadig DNM-aktivister på SIANs markeringer, og DNM uttrykker dessuten en gjentakende forakt mot «venstreekstemister» i sin omtale av disse markeringene.³⁴³ Dette minner jo litt om hvordan NB/FF tok nynazistene i forsvar på 90-tallet i forbindelse med deres gateslagsmål mot blitzerne. Blitzerne og antirasister er altså fremdeles en helt konkret felles fiende for ytre høyre. Det har videre vært tilfeller hvor SIAN-aktivister har delt materiale fra for eksempel

³⁴⁰ «Å leve som nasjonalsosialist».

³⁴¹ «Nasjonalsosialismen og den reaksjonære nasjonalismen», Den nordiske motstandsbevegelsen, 30. januar 2018, <https://www.motstandsbevegelsen.org/nasjonalsosialismen-og-den-reaksjonaere-nasjonalismen/>.

³⁴² «Status quo ante eller revolusjon?», Den nordiske motstandsbevegelsen, 10. januar 2018, <https://www.motstandsbevegelsen.org/status-quo-ante-eller-revolusjon/>.

³⁴³ Se blant annet «Venstreekstemister i jungelmodus – politi måtte evakuere SIAN-medlemmer i frykt for deres liv», Frihetskamp, 20. juni 2020, <https://www.frihetskamp.net/venstreekstemister-i-jungelmodus-politi-matte-evakuere-sian-medlemmer-i-frykt-for-deres-liv/>.

frihetskamp.net i sosial medier.³⁴⁴ Partiet Alliansen, som stilte til valg senest ved Stortingsvalget i 2021, er en slags «brobygger» i dette landskapet. Lederen Hans Lysglimt Johansen har uttalt seg likegyldig til at flere av medlemmene sannsynligvis også er med i DNM, og har kommet med klart antisemittiske og rasistiske utsagn i sosiale medier – flere av dem i samme holocaustbenektende og konspiratoriske ordelag som vi kjenner igjen hos DNM.³⁴⁵ Nyhetsmagasinet Filter Nyheter kom i 2021 med omfattende og veldokumenterte avsløringer om hvordan Alliansens lukkede chatkanaler etter hvert har blitt en yngleplass for ungdom og unge voksne «som omfavner jødehat, raseideologi og nazistiske manifeste». Johansen skal også ha møtt på en demonstrasjon mot smitteverntiltak i følge med flere DNM-aktivister, og introdusert disse for ungdommer tilknyttet Alliansen.³⁴⁶

Selv ikke SD i Sverige har vært helt frie for disse forbindelsene. SD tar ettertrykkelig avstand fra nazismen, men vi har sett hvordan DNM greide å bruke dem for å komme seg helt inn i kommunestyret i flere svenske småbyer. Daværende DNM-leder Klas Lund var også helt åpen på at DNM skulle være den radikale og revolusjonære kraften som plukket opp misfornøyde velgere den dagen SD mislyktes.³⁴⁷ Historisk sett stammer SD – som vi har sett – fra et miljø som vanket med de blivende hvit makt-aktivistene. Selv om partiet på papiret tok et oppgjør med den mer ekstreme fløyen etter en splittelse i 2001, har Expo dokumentert at partiet også senere var tilknyttet ulike aktører med nazistiske sympatier.³⁴⁸

5.4 Brudd og kontinuitet i Sverige

Det er klare kontinuiteter mellom 90-tallets hvit makt-verden og DNM i Sverige – både når det kommer til ideologi og til aktørene som har deltatt. Disse linjene kan dessuten trekkes enda lenger tilbake. Klas Lund var leder i DNM frem til 2015, helt siden oppstarten av SMR.

³⁴⁴ Harald S. Klungtveit og Jonas Skybakmoen, «SIAN-aktivist sprer propaganda fra nynazistiske DNM», *Filter X*, 18. oktober 2019, <https://filterx.no/sian-aktivist-sprer-propaganda-fra-nynazistiske-dnm/>.

³⁴⁵ Shoab Sultan og Rune Berglund Steen, «Norsk høyreekstremisme 2018» (Oslo: Antirasistisk senter, 2018), 10–13.

³⁴⁶ Harald S. Klungtveit og Jonas Skybakmoen, «FILTER AVSLØRER: Slik kobler Alliansen tenåringer med nynazister i valgkampen», *Filter Nyheter*, 6. mai 2001, <https://filternyheter.no/filter-avslorer-slik-kobler-alliansen-tenaringer-med-nynazister-i-valgkampen/>.

³⁴⁷ Lööw, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 77.

³⁴⁸ «Sverigedemokraterna och nazismen», Expo, åpnet 4. oktober 2021, <https://expo.se/2011/01/sverigedemokraterna-och-nazismen>. Blant annet viser Expo til at SD stilte til valget i 2002 med en rekke folk som tidligere hadde vært tilknyttet nynazistmiljøet i større eller mindre grad og at de tok imot en donorgave fra en kjent belgisk antisemitt. Også senere har SD hatt folk på valglistene som tidligere var tilknyttet hvit makt-miljøet, men tallet skal ha sunket betraktelig med årene.

Lund var som vi har sett en prominent skikkelse i hvit makt-miljøet og en høytstående aktør og martyrskikkelse i VAM-nettverket. Ifølge Löow har SMR/DNM alltid vært en eliteorganisasjon. Det kan være med å forklare hvordan de har klart å bygge seg opp over tid, selv om det ikke er gitt at en organisasjon med «eliterekuttering» nødvendigvis lever lenge. I SMR/DNMs tilfelle er det nok snakk om systematisk arbeid fra erfarne aktører som Lund og – som vi skal se – noen beleilige tilfeldigheter. Sistnevnte er viktig å presisere, siden DNMs status som samlingspunkt i miljøet kun har vært gjeldende det siste tiåret. I tillegg til Lund har SMR-kretsen inneholdt flere andre av hvit makt-verdens tidligere foregangsfigurer, en krets som også var tilknyttet *Nordland*.³⁴⁹ Kontinuiteten strekker seg dessuten lengre tilbake – blant annet er tidligere NRP-leder Vera Oredsson tilknyttet DNM.³⁵⁰

Selv om DNM har «returnert» til nasjonalsosialismen, er den like fullt tilpasset en moderne kontekst, og det ideologiske stoffet som var militant bensin i hvit makt-miljøet er fremdeles delvis gjeldende hos dem. *The Turner Diaries* har for eksempel vært til salgs i DNMs nettbutikk, og på DNMs nettsider kalte man den blant annet et «must for alle som bryr seg om vårt folks overlevelse».³⁵¹ Altså knyttes denne boken fremdeles opp mot den samme retorikken om rasekrig og «overlevelse», samtidig som tonen nå er mindre eksplisitt og mer forsiktig. Den militante volden er i alle fall mindre markant, og det fragmenterte landskapet med smågrupper og celler virker mer eller mindre borte. I følge Löow skyldes dette blant annet at en rekke av smågruppene som fortsatt preget 00-tallet delvis lå i konflikt med hverandre. Det var rett og slett ikke liv laga for alle, og spesielt i årene 2010-2014 forsvant den ene etter den andre gruppa.³⁵² Det har riktignok vært noen tendenser de seneste årene – som hos de nevnte bombemennene i Göteborg. Der ble for øvrig *The Turner diaries* funnet hjemme hos gjerningsmennene.³⁵³ En annen mulig forklaring på hvor det mer uoversiktlige landskapet av aktivister har blitt av er fremveksten av sosiale medier og diverse nettfora, hvilket jeg skal komme innpå i neste underkapittel. SMRs rent nasjonalsosialistiske retning skal for alvor ha skutt fart i 2001 etter interne ideologiske motsetninger. Denne konflikten ble også slutten på *Nordland*.³⁵⁴ Dermed forsvant en essensiell distributør av hvit makt-musikken, og gradvis miljøets mer subkulturelle preg. Benjann Teitelbaum, som har skrevet bok om

³⁴⁹ Löow, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 70.

³⁵⁰ «Rasekrigerne», NRK Brennpunkt, <https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/2017/MDDP11001717>. I NRK Brennpunkts dokumentar «Rasekrigerne» omtales Oredsson som æresmedlem av DNM. Hun er til stede på flere av DNMs demonstrasjoner, blant annet som taler.

³⁵¹ Klungtveit, *Nynazister blant oss*. Kap. 11.

³⁵² Löow, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 78–80.

³⁵³ Klungtveit, *Nynazister blant oss*. Kap. 11.

³⁵⁴ Löow, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, 72–73.

emnet, lister opp noen overordnede årsaker til hvit makt-musikken og skinheadismens forfall: Fildeling på internett, som ledet til at platesalg stupte, strengere lover mot hatefulle ytringer, samt aktivistenes alder og få politiske oppnåelser.³⁵⁵

En annen klar ideologisk kontinuitetsbærer fra 90-tallet er nevnte NSF, som forfektet nasjonalsosialisme på samme måte som DNM. DNMs nåværende leder Simon Lindberg var NSF-aktivist, men gikk over i SMR i 2010, og tok med seg flere av NSFs kjerneaktivister.³⁵⁶ Dette må åpenbart sees i lys av NSFs overgang til SvP, og vendingen organisasjonen tok ideologisk så vel som strategisk – i SMR/DNM fant disse aktivistene et alternativ som fremdeles omfavnet nasjonalsosialismen. Mange av SvPs medlemmer gikk dessuten over til SMR etter at førstnevnte gikk i oppløsning i kjølvannet av valgnederlaget i 2014. NSFs forvitring må dermed sies å ha vært et lykketreff for SMR/DNM, som til slutt fikk samlet alle med relativt lik ideologisk tilnærming under samme fane.

Det kan i den forlengelsen se ut som historien nå har «gjentatt» seg med at miljøet sliter med å holde seg samlet. Selv med én markant gruppe som DNM har dette etter hvert vist seg å være problematisk. Flere av de ledende aktivistene skal nå ha forlatt gruppa, og dannet avleggeren Nordisk Styrke. Ifølge Expo er bakmannen og «kuppmakeren» ingen ringere enn Klas Lund. Bakgrunnen skal fremfor alt ha vært at flere av DNMs sentrale aktivister syntes linja hadde blitt for lite radikal i kjølvannet av det mislykkede valget i 2018.³⁵⁷ Altså var splittelsen denne gangen først og fremst strategisk (og ikke ideologisk) begrunnet. Flere av «kuppmakerne» har fremdeles tekstene sine liggende ute på DNMs nettside,³⁵⁸ deriblant Klas Lund. Denne strategiske konfliktlinja har hele veien vært en gjennomgangsmelodi i miljøet – også i Sverige hvor miljøet tross alt har vært sentrert rundt en ideologisk kjerne. Balansegangen mellom de som ønsker økt oppslutning, og de som ønsker en kompromissløs linje, har vist seg bortimot umulig å opprettholde over tid, og har nok ført til en delvis pendeleffekt. VAMs kompromissløse linje må delvis sees i lys av NRPs passive og «feige» fremtoning. Da VAM dro den for langt så man igjen behovet for mer måtehold. Senere har interne stridigheter blusset opp med jevne mellomrom, i et svært uoversiktlig

³⁵⁵ Benjamin R. Teitelbaum, *Lions of the North: Sounds of the New Nordic Radical Nationalism*, 1st Edition (New York, NY: Oxford University Press, 2017).

³⁵⁶ Magnus Ranstorp, Filip Ahlin, og Magnus Normark, «Nordiska motståndsrörelsen – den samlande kraften inom den nationalsocialistiska miljön i Norden.», i *Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern: En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön* (Stockholm: Försvarshögskolan, 2020), 163–65.

³⁵⁷ Anna Fröjd, «Splittring i NMR – flera profiler lämnar», Expo, 2. august 2019, <https://expo.se/2019/08/splittring-i-nmr-%E2%80%93-flera-profiler-l%C3%A4mnar>.

³⁵⁸ Klungtveit, *Nynazister blant oss*, kap. 15.

landskap, før det endelig så ut som man hadde greid å samle seg under samme paraply. Denne syklusen er nok et symptom på den anonyme og marginaliserte tilværelsen disse organisasjonene tross alt lever i – selv i Sverige. Man har rett og slett aldri greid å bygge noe som har greid å vokse over et visst nivå, og når oppmerksomheten uteblir ønsker enkelte aktivister «mer handling».

5.5 Brudd og kontinuitet i Norge

Det som fremstår som et av de klareste bruddene mellom det norske nynazistmiljøet på 90-tallet og miljøet det siste tiåret er at det subkulturelle og ungdommelige preget er borte. Aktivistene er nå stort sett unge eller middelaldrende voksne. Bjørge og Gjelsvik omtaler dette subkulturelle forfallet som en av de mest grunnleggende endringene i miljøet. «Det finnes ingen sosialt attraktive arenaer i Norge som kan trekke ungdom inn mot høyreekstremer eller rasistiske bevegelser, og heller ikke noen høyreekstrem musikkultur», skriver de.³⁵⁹ Dette har også endret hvordan man kan forebygge mot denne typen ekstremisme, siden 90-tallets forebyggingsapparat stort sett var rettet mot ungdom.

Benjamin-drapet fremstår som det store vannskillet. Denne hendelsen bekrefter på mange måter påstanden om at nynazistmiljøet på 90-tallet var skjørt i møte med sosialt press og reaksjoner fra samfunnet. Etter drapet forsvant en haug med medlemmer fra de største gruppene, og rekrutteringen stoppet helt eller delvis opp.³⁶⁰ Boot Boys ble lagt ned. Samtidig er det viktig å påpeke at noen aktivister ble igjen. Det er rimelig å anta at disse var blant de mest ideologisk overbeviste, siden de ikke bukket under for de sosiale reaksjonene som oppstod etter Benjamin-drapet. Denne kjernen av aktivister er på sett og vis dermed det nærmeste vi kommer kontinuitetsbærere i Norge på aktørplan.

Tore Tvedt er en person som må nevnes i denne sammenhengen. Hans organisasjon Vigrid ble nemlig den mest aktive nynazistiske organisasjonen i årene etter Benjamin-drapet. Vigrid forsvant som organisasjon i 2009, men Tvedt har senere gjenopptatt virksomheten, og har også det siste tiåret bedrevet blant annet rituelle seremonier.³⁶¹ Han driver fremdeles hjemmesiden vigrid.net mer eller mindre på egenhånd, i alle fall virker han som eneste

³⁵⁹ Bjørge og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 30.

³⁶⁰ Bjørge og Gjelsvik, 59. Viser til tall fra miljøet i Kristiansand. Mellom 2000/01 og 2004 skal antall aktivister ha blitt redusert fra 40 til 10-12.

³⁶¹ Webjørn S. Espeland, «Vigrid lever», NRK P3, 7. november 2013, <https://p3.no/dokumentar/vigrid-lever/>.

bidragsyter.³⁶² Vigrid må først og fremst anses som en personkult rundt Tvedt.³⁶³ Bjørgo og Gjelsvik vektlegger Tvedts rolle som farsfigur i rekruttering av ungdommer, samtidig var Vigrid en organisasjon som la vekt på sunn livsstil fremfor fyll akkurat som Zorn 88 og DNM. Det var imidlertid tendenser til lefling med terrorvirksomhet i kretsene rundt Tvedt; Bjørgo og Gjelsvik viser blant annet til en aktivist som trekker frem *The Turner diaries* som inspirasjonskilde til reelle interne diskusjoner om dette. Sånn sett var dette kanskje Tvedt og Vigrids viktigste rolle som kontinuitetsbærer – gjennom å fortsette som ideologiprodusent, og bidra til å føre tankegodset videre i årene mellom 90-tallet og DNMs fremvekst. Jeg kan ikke finne noen særlig kobling mellom Tvedt selv og DNM, men noen av Vigrids tidligere medlemmer fra 00-tallet skal nå være sentrale der.³⁶⁴

Andre sentrale aktører som Eiternes og Holthe forsvant allerede på 90-tallet. Eiternes er helt ute av miljøet, har skiftet navn, og virker å være en genuint angrende synder. Han uttalte i forbindelse med Utøya-massakren at han følte på stor skam, og trakk paralleller mellom sitt tidligere miljø og Breivik. «Nynazister lever i en forestillingsverden hvor man blir så blendet og overbevist av konspirasjonsteorier. Man utvikler en ideologi som åpner for massedrap», uttalte han blant annet.³⁶⁵ Jan Holthe forlot ifølge seg selv nynazistmiljøet på 90-tallet da han fikk barn. Han har vært aktiv i innvandringskritiske miljøer som SIAN og PEGIDA,³⁶⁶ men kan uansett ikke anses som en kontinuitetsbærer.

Det første forsøket på å starte opp Den norske motstandsbevegelsen ble gjort i miljøet rundt nedlagte Boot Boys, men mislyktes. Det er i så måte et poeng at ved første forsøk på å starte opp DNM her til lands, sameksisterte fremdeles NNSB i relativt utbredt grad. Det fantes allerede et etablert alternativ som hadde en ideologisk og strengt nasjonalsosialistisk tilnærming. Det kan nok ha gjort det mer utfordrende å «samle troppene». Hovedgrunnen til at det første forsøket på å etablere Den norske motstandsbevegelsen mislyktes skal uansett ha vært dårlig samarbeid og organisering.³⁶⁷ Dessuten ble to sentrale skikkelser fra Boot Boys-miljøet arrestert for bankran.³⁶⁸ Disse het Terje Sjølie og Daniel de Linde, og sto i ettertid frem i avisa som angrende syndere, samtidig som de ga uttrykk for at de ønsket seg ut av

³⁶² Vigrids hjemmeside inneholder nærmest utelukkende meningsbærende innlegg fra Tvedt personlig.

³⁶³ Sultan og Steen, «Norsk høyreekstremisme 2018», 8.

³⁶⁴ Bjørgo og Gjelsvik, «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge», 63–67.

³⁶⁵ Eva Marie Bulai, «Tidligere nynazist: Jeg ble kvalm», NRK, 29. juli 2011, <https://www.nrk.no/norge/tidligere-nynazist-jeg-ble-kvalm-1.7730884>.

³⁶⁶ Sultan og Steen, «Norsk høyreekstremisme 2018», 15.

³⁶⁷ Rana, «Den Nordiske Motstandsbevegelsen (Nordiska Motståndsrörelsen)».

³⁶⁸ Tor Bach og Richard Slätt, «Norska nazister häktade för bankrån», Expo, 28. april 2003, <https://expo.se/arkivet/2003/04/norska-nazister-h%C3%A4ktade-f%C3%B6r-bankr%C3%A5n>.

miljøet.³⁶⁹ Hvor dypt forankret dagens DNM er i Boot Boys-miljøet er dermed ikke godt å si, men det er nok liten tvil om at noen av aktivistene ble med videre. Ole Nicolai Kvisler – en av de dømte drapsmennene i Benjamin-saken – har siden løslatelsen i 2013 blitt observert på aktiviteter med DNM.³⁷⁰ Det er også en viss kontinuitet til andre «grener» av miljøet på 90-tallet. Da DNM igjen for alvor kom i mediens søkelys i 2011 var det fordi en rekke norske og svenske nynazister deltok på førstehjelpskurs på gården til tidligere Viking-talsmann Eirik Solheim.³⁷¹ Det var SMR som hadde tatt initiativ til kurset, på bakgrunn av at deres aktivister kunne bli utsatt for situasjoner som ga behov for førstehjelpsopplæring. Solheim bedyret at han ikke lenger hadde politisk tilknytning til miljøet, men at han hadde holdt kontakten med flere av aktørene.³⁷² Således kan heller ikke han anses som en kontinuitetsbærer.

Hva så med NNSB? Organisasjonen ser ut til å ha forvitret noen år før DNM dukket opp for fullt – sånn sett er det lett å dra paralleller til SNF og situasjonen i Sverige. Samtidig er det vanskelig å svare på hvor stort tilsig av tidligere NNSB-medlemmer DNM faktisk fikk, eller hvor mange som i det hele tatt var igjen da NNSB gikk under jorda. Som nevnt anslo Henrik Lunde rundt ti aktivister i 2007. 2007 er generelt det siste året jeg kan finne at NNSB hadde aktivitet. Da sendte de ut en rekke nyhetsbrev, og dukket som nevnt opp i mediebildet i diverse lokalsamfunn. De skal ha samlet seg ved visse anledninger, som ved Adolf Hitlers bursdag,³⁷³ og ved en sommerfest.³⁷⁴ De opplyste samtidig om regelmessige «kameratkvelder» i Østlandsområdet, samt opprettelsen av underavdelinger på Hadeland, i Troms, indre Østfold og Lister. Dette stemmer godt overens med nevnte lokalavisartikler, men det kan knapt ha vært snakk om mer enn et par aktører her og der hvis vi skal tro Lundes anslag. Det ble også påstått at de jobbet med Sveriges Nationella Förbund om et samarbeid i Europa,³⁷⁵ uten at det kan se ut som det bar frukter. Det siste nyhetsbrevet jeg har tilgang til, kom ved på nyåret i 2008. Her står det at NNSB og *Gjallarhorn* (igjen) hadde skilt lag,³⁷⁶ og at man hadde fått en ny hjemmeside som ville sende ut nyhetsbrev på en annen adresse.³⁷⁷ 2007 virker altså å være

³⁶⁹ «De er to av Norges mest kjente nazister: Vil bli kvitt nynazist-stempelet», VG, 8. november 2004, <https://www.vg.no/i/doBWA>.

³⁷⁰ «Benjamin-drapsmann dro på nazicamp da han ble løslatt», Aftenposten, 7. november 2014, <https://www.aftenposten.no/norge/i/ddQLj/benjamin-drapsmann-dro-paa-nazicamp-da-han-ble-loeslatt>.

³⁷¹ Rana, «Den Nordiske Motstandsbevegelsen (Nordiska Motståndsrörelsen)».

³⁷² Tarjei Leer-Salvesen, «Demokratiet er viktigere enn lisensen», Aftenposten, 23. august 2011, <https://www.aftenposten.no/norge/i/V6l1V/ndash-demokratiet-er-viktigere-enn-lisensen>.

³⁷³ «Nyhetsbrev fra NNSB», 22. april 2007.

³⁷⁴ «Nyhetsbrev fra NNSB», 17. juni 2007.

³⁷⁵ «Nyhetsbrev fra NNSB», 16. oktober 2007.

³⁷⁶ Må ikke forveksles med tidsskriftet *Gjallarhorn* som Erik Rune Hansen drev, dette var snakk om hjemmesiden av samme navn.

³⁷⁷ «Nyhetsbrev fra NNSB», 8. januar 2008.

det siste året med nevneverdig aktivitet – etter dette slutter NNSB mer eller mindre å bli nevnt i avisene. NNSB skal ha blitt helt lagt ned nærmere 2009, ifølge Sofia Rana fordi de falt i unåde i internasjonale kretser.³⁷⁸ Så hvis NNSB i noen grad skal ha hatt noen innvirkning på DNM, er det mer sannsynlig i kraft av å ha vært et nasjonalsosialistisk alternativ i det første (mislykkede) forsøket på å etablere DNM i Norge, snarere enn at NNSBs forvitring ga DNM et naturlig tilsig av medlemmer – uten at noen av delene er mulig å påvise direkte. At Erik Rune Hansen bidro til at det fantes ideologisk skolerte nasjonalsosialister i Norge også etter hans bortgang, er det imidlertid ingen tvil om. Dette tankegodset forduftet åpenbart heller ikke i årene mellom NNSBs forvitring og DNMs fremvekst her til lands.

Til syvende og sist må nok utviklingen i det norske nynazistmiljøet også i nyere tid knyttes til nabolandet. Dette er eksemplifisert godt med Haakon Forwald – mannen som inntil nylig ble ansett som en lederskikkelse i den norske grenen av DNM. Forwald er et interessant tilfelle, og et treffende et; han var ikke tidligere tilknyttet et norsk nynazistmiljø, men fikk sin radikaliseringsinternasjonalt. Han hadde blant annet kontakt med tyske høyreekstremister før han etter hvert søkte medlemskap i SMR.³⁷⁹ Da Forwald startet arbeidet med en norsk avdeling, var det ifølge Klungtveit underlagt en svensk redesjef, og han flyttet senere inn i sokkeleiligheten til Klas Lund i Dalarna sammen med sin samboer. Lund skal ha blitt en slags mentor for Forwald, som har tilskrevet samtalen dem imellom som avgjørende for sin «avanserte ideologiske utvikling».³⁸⁰

Det er altså klart og tydelig at DNMs reetablering i Norge ble orkestret fra Sverige, og at Klas Lund var en sentral figur. Ifølge Klungtveit var heller ikke Forwalds oppstartforsøk særlig vellykket – det var kun snakk om et par aktivister.³⁸¹ Siden Forwald ikke var tilknyttet noe nettverk tidligere, er det naturlig at det langsomme tilsiget av aktivister først og fremst skyldtes nettverket til svenskene. Klas Lunds egen bror skal ha vært sentral i opprettelsen av et rede i Trondheim,³⁸² og det var her DNM først forsøkte å markere seg igjen i Norge i 2012 med en demonstrasjon.³⁸³ Dette «redet» fikk medieoppmerksomhet allerede januar samme

³⁷⁸ Rana, «Den Nordiske Motstandsbevegelsen (Nordiska Motståndsrörelsen)».

³⁷⁹ Klungtveit, *Nynazister blant oss*, kap. 7.

³⁸⁰ Klungtveit, kap. 7.

³⁸¹ Klungtveit, kap. 7.

³⁸² Rana, «Den Nordiske Motstandsbevegelsen (Nordiska Motståndsrörelsen)».

³⁸³ «Slåsskamp etter nynazistisk demonstrasjon i Midtbyen», Adressavisen, oppdatert 21. august 2012, <https://www.adressa.no/nyheter/trondheim/article1787880.ece>.

år.³⁸⁴ Det nevnte førstehjelpskurset hos Eirik Solheim var også i svensk regi, hvilket videre underbygger at større samlinger i Norge på denne tiden var underlagt svenskenes nettverk.

Klas Lund fremstår altså som en helt sentral skikkelse i oppstarten av DNM i Norge. Hans rolle i VAM og *Storm*, som spilte en avgjørende rolle for den ideologiske utviklingen i det norske miljøet på 90-tallet, gjør ham til en av de fremste kontinuitetsbærerne også i norsk nynazisme. Lund pleide til og med kontakt med sine norske meningsfeller i årene DNM lå brakk her til lands. I 2005 ble han pågrepet hjemme hos nynazisten Kim Hugo Hansen i Kristiansand. Hansen var i sin tid grunnlegger av Boot Boys' Kristiansand-avdeling.³⁸⁵ Akkurat som i tilfelle med Ole Krogstad tidlig på 90-tallet, var Lund på rømmen fra politiet.

Det lille organiserte nynazistmiljøet i Norge er altså i dag prisgitt svensk innflytelse. Det er dermed verdt å stille seg spørsmålet om hva som har skjedd med det uoversiktlige mylderet av smågrupper og aktivister. DNMs stramme organisasjon klarer langt på vei å fange opp alle som tenderer mot høyreekstreme holdninger, og som kanskje tidligere hadde søkt mot den subkulturelle delen av nynazistmiljøet. Det korte svaret er at internett virker å ha sugd til seg mange av disse. Birgitte Haanshuus viser til begrepet «slacktivisme», kort fortalt at samfunnsengasjement begrenser seg til tastetrykk. Hun skriver at dette nå ser ut til å omfatte mesteparten av ytre høyre, og at satt opp mot 90-tallet kan det se ut som nettet har hatt en passiviserende effekt for noen.³⁸⁶ Ifølge Jacob Ravndal har online-aktivisme mer eller mindre erstattet voldelig gateaktivisme hos høyreekstreme, men samtidig er det jo et åpent spørsmål hvorvidt det kan lede til mer terrorisme.³⁸⁷ Breivik og Manshaus har vist at den ideologiske tilgjengeligheten på internett kan føre til at enkeltaktører går vel så langt i å gjennomføre politisk terror og voldelige handlinger. Før måtte man aktivt oppsøke miljøet, og skoloring var en prosess i seg selv. Nå er tankegodset et tastetrykk unna.

Det stedet som i kanskje størst grad har blitt et substitutt for mylderet av smågrupper er krypterte chattetjenester som Telegram, samt «russiske facebook», VKontakte. Siden førstnevnte er kryptert, har den blitt en yngleplass for høyreekstremister internasjonalt, med en rekke ulike grupper hvor det blant annet deles nazi-memer, referanser til folk som Breivik og Christchurch-drapsmannen Brenton Tarrant, og overlevelsestips til den nært forestående

³⁸⁴ «Nazistgruppe etablert i Trondheim», Adressavisen, oppdatert 21. mars 2017,

<https://www.adressa.no/nyheter/trondheim/2012/01/20/Nazistgruppe-etablert-i-Trondheim-821143.ece>.

³⁸⁵ Mikael Ekman, «Greps hos känd våldsmän», Expo, 23. mars 2005, <https://expo.se/arkivet/2005/03/greps-hos-k%C3%A4nd-v%C3%A5ldsm%C3%A4n>.

³⁸⁶ Haanshuus, «Fra gata til data? Ytre høyres aktivisme på internett og sosiale medier», 172–73.

³⁸⁷ Ravndal, «Right-wing Terrorism and Militancy in the Nordic Countries: A Comparative Case Study», 12.

rasekrigen.³⁸⁸ Siege-subkulturen er et eksempel på dette. Det er en strømning på nettet som Klungtveit hevder at forfekter såkalt akselerasjonisme. Ifølge ham innebærer akselerasjonisme at alt fokus ligger på attentater og angrep som kan fremskynde rasekrigen og det moderne samfunnets kollaps, og at ideen er at slike angrep vil påvirke samfunnet i en retning hvor flere går til handling. I Siege-subkulturen hylles Breivik, Tarrant og Hitler, og de involverte omtaler seg gjerne som aktivister og poserer med masker og våpen. Det har forekommet brukere i DNMs chatkanaler som hevder å ha hatt kontakt med disse strømningene via nevnte internettkanaler.³⁸⁹ PST advarer senest nå i 2021 mot nettopp akselerasjonisme, og denne typen grupper (uten å nevne Siege spesifikt) nevnes som en særlig bekymring i deres trusselvurdering rundt høyreekstrem vold. De peker nettopp på at terrortrusselen primært kommer fra folk som har blitt radikalisert på ulike digitale plattformer.³⁹⁰ Det er fristende å trekke en liten parallell mellom Siege-subkulturen og VAM og nettverket rundt *Storm* tidlig på 90-tallet. Den akselerasjonistiske tilnærmingen i sammenheng med forestillingen om rasekrig er i alle fall svært gjenkjennbar.

5.6 Sammenfatning

Overordnet er det noen vesentlige punkter hvor det siste tiårets svenske og norske nynazistmiljøet skiller seg fra 90-tallets. Miljøet har nylig fremstått som mindre fragmentert i begge landene, mens det i Norge også har vært betraktelig mer marginalt. Det er i denne sammenhengen et poeng at det norske miljøet i dag mer eller mindre virker å være en gren av det svenske. Der miljøet i Norge tidligere også hentet mye inspirasjon fra Sverige, og norske aktivister gjorde flere forsøk på å starte grener av svenske grupperinger, sto det samtidig til en viss grad på egne ben organisatorisk sett. Man hadde til og med noen egne ideologiprodusenter, selv om den ideologiske utviklingen den gang også i stor grad må tilegnes svenskene. DNM er direkte orkestrert fra Sverige, og var det også når det gjaldt oppstarten i Norge. Utover det er fremveksten av internett sentral for hvordan dagens aktivister sprer ideologi, og nettet har gjort ideologien mer tilgjengelig enn hva som var tilfellet 90-tallet. Den subkulturelle tiltrekningskraften er også borte, hvilket gjør at miljøet nå ikke tiltrekker seg ungdom på samme måte som tidligere. Aktivistene er primært voksne.

³⁸⁸ Klungtveit, *Nynazister blant oss*, kap. 12.

³⁸⁹ Klungtveit, kap. 14.

³⁹⁰ «Nasjonal trusselvurdering 2021» (PST, 2021), <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2021/>.

DNM står for en eksplisitt nasjonalsosialisme – i likhet med for eksempel Zorn 88 og NSF. Deres antisemittisme innebærer blant annet en rasjonalisering av tyskernes krigshandlinger og en ganske klassisk form for holocaustbenektelse. ZOG er byttet ut med «global sionistisk elite» og liknende, men innholdet er nøyaktig det samme som på 90-tallet – jødene kontrollerer alt, og er en global fiende som truer den hvite rasens eksistens og må bekjempes. Dette virker – da som nå – å være en ideologisk hjørnestein i miljøet. Raseideologi har også en stor plass hos DNM, og de setter rase i sentrum – ikke nasjonen. Retorikken om rasekrig er imidlertid ikke like eksplisitt som hos de mer militante aktivistene på 90-tallet, men mer implisitt om «selvforsvar» og folks overlevelse. De argumenterer dessuten med rasehygieniske argumenter. Av norske 90-tallsorganisasjoner minner DNMs ideologiske program mest av alt om Zorn 88. Retorikken er mindre ekstrem enn hos de mest militante fra den tida, men klart mer radikal enn hos dem som forsøkte å fronte nasjonalisme, samtidig som en bok som *The Turner diaries* fremdeles tydeligvis flyter rundt i miljøet, og blir anbefalt av DNM selv.

Også strukturelt sett minner DNM mye om Zorn 88 med deres stramme struktur, hierarkiske orden og eksklusive rekrutteringsprofil, selv om DNM er langt mer åpne enn Zorn 88 var. Der DNM skiller seg mest fra Zorn 88, er i deres aktivisme – både når det kommer til politiske ambisjoner, og gateaktivisme. Dit kom aldri Erik Rune Hansen & co. Aktiviteten har samtidig vært mindre militant og paramilitær enn for eksempel i miljøet rundt *Storm* og en del av de norske gruppene utover 90-tallet, og har heller ikke vært spesielt mye preget av slåssing i gatene. Deres kombinasjon av politisk og mild aksjonistisk strategi minner kanskje mest av alt om nazipartiene fra før 90-tallet, som NRP og NF, samtidig som de i langt mindre grad benytter seg av opportunistisk tilsløring slik som spesielt NF gjorde. Det endelige målet er åpenbart revolusjonært – litt på samme måte som Zorn 88, men samtidig har de et mer militant uttrykk ved å bære skjold o.l. på sine markeringer, og ved å aktive flagge kampsporttrening og et slags voldsideal. Dessuten har det vært visse tendenser til paramilitær virksomhet hos medlemmer med tilknytning til DNM, som hos bombemennene i Göteborg. Hele denne kombinasjonen gjør dem litt unike og vanskelige å plassere, og tyder kanskje på en at en del kompromisser har måttet inngås mellom de ulike leirene på veien. Samtidig tyder jo den nylige utviklingen på at å balansere så mange ulike strategiske virkemidler har vist seg utfordrende.

På toppen av dette kommer dessuten ideologisk spredning som primæraktivitet. Her følger det et viktig poeng som utgjør et helt vesentlig skille mellom dagens nynazistmiljø i

Norge og Sverige og 90-tallets. DNM fungerer nemlig både som ideologiprodusent og som ledende organisasjon i dagens miljø, til forskjell fra 90-tallet, hvor det i Norge var et mylder av smågrupper og noen ideologiprodusenter som sto litt på siden, og Sverige, hvor det var et mylder av smågrupper mer eller mindre sentrert rundt en sentral ideologiprodusent. Alt i alt minner DNMs ideologiske plattform og struktur mye om det Erik Rune Hansen og Zorn 88 sto for, samtidig som modus operandi er hakket mer aktivt. Sånn sett kan du si at DNM fremstår som et slags kompromiss mellom ulike retninger som var gjeldende på 90-tallet – en nasjonalsosialisme i Erik Rune Hansens støpning, tilpasset en mer moderne kontekst og den historiske utviklingen de siste 30 årene.

Spennet mellom nynazistene og innvandringsmotstandere har tilsynelatende økt i Norge det siste tiåret, selv om overgangene fremdeles til en viss grad er glidende. Dette skyldes blant annet at islamofobi i større grad har blitt en ny ledende diskurs på ytre høyre. Dette er mer spiselig for folk flest, og har gjort at innvandringsmotstanderne har prøvd å ta eierskap til helt grunnleggende liberale vestlige verdier. Gitt at nynazistenes ideologi fremdeles er totalt uspiselig, er det desto større grunn for innvandringsmotstanderne til å ta avstand fra dem. Nynazistene har i sin tur forsøkt å lansere seg som et mer revolusjonært alternativ, hvilket innebærer en aktiv fremmedgjøring fra samfunnet. Hos DNM er det et uttalt krav å håndtere slikt sosialt press. Dette skiller seg fra mange av nynazistene på 90-tallet i Norge, som søkte mot innvandringsmotstanderne nettopp for å få legitimitet. Derunder ligger slutningen om at avstanden mellom innvandringsmotstanderne og nynazistene nå er større. Det finnes riktignok fortsatt åpenbare forbindelser og flytende overganger – på samme måte som på 90-tallet har man en felles fiende i såkalte «venstreekstremister». Noen brobyggere i samme ånd som Michael Knutsen og Arne Myrdal finnes fortsatt, slik som Hans Lysglimt Johansen og Alliansen.

På aktørplan er det klare kontinuiteter og en synlig rød tråd mellom 90-tallets hvit makt-verden og DNM i Sverige. Klas Lund står frem som den mest essensielle skikkelsen, og er en klar kontinuitetsbærer fra helt tilbake til VAM-tida. Det var han som startet SMR, og selv om han nå har dannet en avlegger, var det han som la grunnlaget for det DNM har endt opp som i dag. NSF er en annen viktig kontinuitetsbærer, de frontet nasjonalsosialismen åpent, og står nok sånn sett nærmest DNM ideologisk. Mange NSF-medlemmer meldte overgang til DNM, og det er rimelig å anta at dette skyldtes ideologiske så vel som strategiske årsaker. Den første bølgen (da NSF ble til SvP) dro med seg Simon Lindberg og de mest dedikerte nasjonalsosialistene. Nå ser det ut som historien gjentar seg, for selv med én

markant gruppe i DNM har det vært problematisk å holde seg samlet. Den strategiske begrunnelsen for splittelsen har vært en gjenganger i miljøet helt tilbake til 90-tallet, og for så vidt også enda lenger før. Balansegangen mellom de som ønsker økt oppslutning, og de som ønsker en kompromissløs linje har vist seg bortimot umulig å opprettholde over tid, og har ført til en slags pendeleffekt for hva den dominante strategien i miljøet har vært.

I Norge er det vanskeligere å finne en rød tråd fra 90-tallsaktivistene og frem til DNM. Det var i utgangspunktet Boot Boys som forsøkte seg på en avlegger av DNM, men dette rant ut i sanden. Flere av de sentrale militante aktivistene forsvant allerede på 90-tallet. Noen har åpenbart vært med i nyere tid, deriblant en av drapsmennene i Benjamin-saken – en hendelse som for øvrig fremstår som et klart vannskille for det norske nynazistmiljøets aktivitet og størrelse. Med ideologiprodusenter som Tore Tvedt og Erik Rune Hansen er det ingen direkte forbindelse – sistnevnte av naturlige årsaker, siden han gikk bort tidlig på 2000-tallet. Tvedt var imidlertid vesentlig for å føre aktiviteten og tankegodset videre utover 2000-tallet, og også restene av Hansens organisasjon NNSB var aktive i det minste ut 2007. Det er i NNSBs tilfelle lett å dra paralleller til DNMs vekst i Sverige som en følge av NSF's oppløsning, men det er lite som tyder på at dette kan sammenliknes. For det første oppstod DNM i Norge en del år etter NNSB's oppløsning, for det andre er det lite som tyder på at det var mange igjen i NNSB da organisasjonen ble oppløst. Tvedt og Hansen kan dermed i bestefall anses som indirekte kontinuitetsbærere i form av at de var (direkte i Tvedts tilfelle og indirekte i Hansens tilfelle) ansvarlige for å bringe det nynazistiske tankegodset videre gjennom 2000-tallet.

Til syvende og sist må nok utviklingen i nyere tid knyttes til nabolandet. Reetableringen av DNM i Norge ble orkestret i Sverige, og Klas Lund var en sentral skikkelse. Tilsiget av aktivister må nok også primært tilskrives svenskens nettverk, og flere av de norske redene har vært ledet av svensker. Klas Lund fremstår dermed som den enkeltpersonen som har vært en av de fremste kontinuitetsbærerne også i norsk nynazisme. Selv i årene DNM lå brakk, pleiet han kontakter med norske meningsfeller, og det var han som løftet frem Haakon Forwald – en av oppstartmennene og en tidligere lederskikkelse i den norske grenen.

6. Konklusjon

Helt overordnet har vi sett hvordan det norske nynazistmiljøet utviklet seg fra å være et løst sammensatt nettverk av aktivister og grupperinger med et sterkt subkulturelt preg til å bli en stramt organisert gren av en svensk nynazistorganisasjon i løpet av de siste 30 årene. Selv om mye av utviklingen på 90-tallet også må tilskrives våre svenske naboer, kan det ikke sammenliknes med hvor avhengige dagens norske nynazistmiljø virker å være av svenskene. Det er langt ifra kontroversielt å hevde at et organisert norsk nynazistmiljø neppe hadde eksistert, hadde det ikke vært for nabolandet.

I oppgavens innledning søkte jeg å besvare to problemstillinger. Den første stilte spørsmål ved hvilken rolle den nynazistiske ideologien spilte i det norske miljøet på 90-tallet. Jeg har i denne sammenhengen redegjort for Erik Rune Hansens ideologi, og hvordan han sto frem som en (relativt sett) sentral norsk ideologiprodusent. Hansen hadde en metapolitisk tilnærming hvor spredning av ideologien var hans modus operandi, og tidsskriftet *Gjallarhorn* var en systematisk spreder av stoff som på alle områder fyller kriteriene for hva man kan kalle nynazistisk ideologi. Hansens fremste hjørnestein var en gjennomgående antisemittisk linje, hvor det å benekte Holocaust sto helt sentralt. Han var heller ikke villig til å inngå særlig med kompromisser, og var mer opptatt av å rasjonalisere sine meninger enn å tilsløre sitt ideologiske standpunkt.

Det er imidlertid noe utfordrende å svare presist på hvilken status og innflytelse Hansen hadde i miljøet. Hans konstante irritasjon over andre aktørers useriøsitet og oppførsel, gjør det fristende å trekke den slutningen at hans innflytelse i beste fall nådde et mindretall. Hos de mer militante og seriøse aktørene er det en mer gjensidig respekt å spore, samtidig som det på strategisk plan var åpenbare uenigheter. Hansens passive tilnærming virker i det hele tatt å ha vært lite kompatibelt med det aggressive preget miljøet tross alt hadde. Hansen kan dermed ikke tilskrives noen sentral og direkte innflytelse som ideologiprodusent slik som VAM og *Storm* i Sverige, men han er fortsatt det nærmeste vi kommer noe liknende i norsk kontekst i løpet av 90-tallet – i alle fall før Tore Tvedt for alvor dukket opp mot slutten av 90-tallet, og blant annet var delaktig i Boot Boys' møtevirksomhet. Hansens innflytelse på miljøet som helhet må i det minste sies å ha vært indirekte, da han tross alt var ansvarlig for å spre mye av tankegodset som fløt rundt. At han i en viss periode tok en annen ideologiprodusent som Varg Vikernes under sin vinge underbygger dette.

Av overordnede ideologiske tendenser, har vi sett at antisemittismen og ZOG-diskursen var en viktig drivkraft også i miljøet som helhet. Om enn ikke så utbredt på et intellektuelt nivå, var den like fullt en faktor som ga miljøet et fiendebilde og bidro til å drive det i en mer militant retning. Samtidig er det en klar tendens at mange av aktørene søkte å tilsløre både nazismen i seg selv og dens iboende rasisme, i et forsøk på å fremstå mer stuerene. Dette er i mine øyne en nedskalering av ideologiens viktighet, da man gjerne ender opp med å skreddersy sine standpunkter utfra hva man føler er mer akseptabelt, og det er sannsynlig for meg at dette er en avgjørende forklaring på hvorfor miljøet var så fragmentert. Dette må også knyttes opp mot at mange av aktørene hadde en åpen bakdør inn i de innvandringskritiske kretsene, så lenge de tilslørte en del av de mest ekstreme holdningene sine. Miljøets skjørhet for sosialt press ble ekstra tydelig i kjølvannet av Benjamin-drapet, da det i stor grad forvitret og forsvant under jorda.

Ideologien var heller ingen overordnet rekrutteringsfaktor, men å bli mer ideologisk ekstrem og bevisst var samtidig en naturlig «karrierevei» internt i miljøet, og således en viktig drivkraft. Samtidig er har vi sett at miljøet fikk et frafall i deltakere da dets sosiale arena i stor grad forsvant – noe som tyder på at denne «karriereveien» langt ifra var viktig for alle. Vi har sett hvordan miljøet var dominert av voldsbruk, og i mine øyne kan denne voldsbruken vanskelig forstås uten ideologiske briller. Spesielt har vi sett hvordan flere tilfeller av den rasistiske volden som oppstod utover 90-tallet ble argumentert for med klart raseideologiske argumenter. Samtidig var det langt fra all voldsbruk som var direkte ideologisk motivert, men ideologien overskred likefullt volden i miljøet.

Vi har sett hvordan det svenske hvit makt-miljøet jevnt over var mer ekstremt enn det norske – strategisk så vel som ideologisk. Spesielt forestillingen om rasekrig var mer sentral hos svenskene og måten de forholdt seg til ZOG-diskursen på, noe som skyldes at ideologiske elementer fra den amerikanske hvit makt-verden kom tidligere til Sverige. Det svenske miljøet var dessuten mer robust, og ikke like skjørt i møte med sosialt press som det norske. Dette må nok knyttes opp mot nazismens langt mer stigmatiserte posisjon her til lands, som en følge av 2. verdenskrig.

Den mer militante innstillingen og ideologien kom like fullt også til Norge etter hvert, og må i stor grad tilskrives svensk innflytelse. Det er en klar forbindelseslinje fra det svenske nettverket VAM til flere av de militante gruppene og aktørene i Norge, selv om aksjonsnivået aldri ble det samme her. Kontakten mellom norske og svenske nynazister vedvarte utover 90-tallet. I og med at det svenske miljøet var såpass avgjørende i det norske miljøets mer

ekstreme dreining, må noen av de svenske aktivistene i seg selv anses som sentrale ideologiprodusenter i det norske miljøet.

Hvilken rolle spilte dermed den nynazistiske ideologien i det norske miljøet på 90-tallet? Svaret på dette er todelt. På den ene siden spilte den en avgjørende rolle i miljøets mer ekstreme utvikling, og de grove voldshandlingene som etter hvert utspant seg. Dette skyldes i stor grad den ideologiske påvirkningen fra det svenske hvit makt-miljøet. På siden av dette kan norske ideologiprodusenter som Erik Rune Hansen og Tore Tvedt krediteres noe ulike roller i miljøets utvikling – førstnevnte mer indirekte i kraft av å være en systematisk spredder av nynazistisk, og spesielt antisemittisk tankegods, sistnevnte mer direkte i kraft av å delta på møtevirksomhet. På den andre siden er det umulig å komme utenom mange av aktørenes ønske om å tilsløre sine ideologiske forbindelser, og miljøets generelle sårbarhet for sosialt press. I så måte er det et sentralt poeng at den som aksepterer den nynazistiske ideologien fullt ut langt på vei fornekter sosial aksept overhodet, da dette ligger implisitt i ideologiens kjerne. Dette var langt ifra den overordnede tendensen i miljøet. Sånn sett kan jeg konkludere med at ideologien spilte en avgjørende rolle i å drive miljøet i en mer ekstrem retning, men kun opp til et punkt, og ikke i tilstrekkelig nok grad til å holde det samlet og konsistent.

Den andre av oppgavens problemstillinger stilte spørsmålet ved i hvilken grad det finnes en ideologisk rød tråd i det norske nynazistmiljøets utvikling fra 90-tallet og frem til i dag. Miljøet er i dag mindre i Norge enn det var på 90-tallet, men også mer konsentrert. Det er faktisk en sterkere ideologisk forbindelse mellom Erik Rune Hansen og DNM enn til noen annen norsk gruppe eller aktør fra 90-tallet. De kaller/kalte seg begge nasjonalsosialister, ZOG-diskursen og antisemittismen er en sentral hjørnestein i deres ideologiske tilnærming, rase og rasebiologi blir hyppig argumentert for, det er en implisitt rettferdiggjøring av vold kamouflert med ord som «selvforsvar» og «overlevelse», og de har/hadde som uttalt strategi å bevisstgjøre via spredning av ideologisk materiale. Også strukturelt sett minner DNM mye om Zorn 88 med deres eksklusive rekrutteringsprofil og hierarkiske orden. Samtidig skiller de seg på noen sentrale punkter, som at de er mer åpne og aktive utad med både en politisk og aksjonistisk tilnærming, samt at de har et mer militant og voldelig uttrykk, selv om dette (i alle fall i det mest ekstreme tilfellene) ikke har vært en del av organisasjonens offisielle aktivisme. Jeg har i så måte allerede konkludert med at DNM fremstår som et slags kompromiss mellom ulike retninger som var gjeldende på 90-tallet – en nasjonalsosialisme i Erik Rune Hansens støpning, tilpasset en mer moderne kontekst og den historiske utviklingen de siste 30 årene. Et viktig poeng her er at DNM – i motsetning til miljøene i Norge og

Sverige på 90-tallet – fremstår både som miljøets ledende organisasjon og ideologiprodusent. Det at DNM både har definisjonsmakt og hovedsakelig styrer miljøets aktivisme, gjør at ideologien i større grad virker å gjennomsyre miljøet i dag. DNM har for eksempel som uttalt krav å håndtere, og til en viss grad fornekte, sosialt press.

Det at jeg kaller DNMs ideologi for en nasjonalsosialisme i Erik Rune Hansens støpning betyr ikke at han har hatt en direkte innflytelse i denne utformingen. Det sier kun noe om den røde tråden i tankegodset han forfektet. De avgjørende kontinuitetsbærerne finner vi åpenbart i nabolandet, sentrert rundt gruppene SMR og NSF, som oppstod i kjølvannet av at nettverket rundt *Storm* opphørte. DNM ble grunnlagt ut av nettopp SMR, men innflytelsen må nok i like mye grad tilskrives NSF og et tilsig av aktivister derfra rundt 2010. NSF hadde en uttalt nasjonalsosialistisk tilnærming på linje med Hansens, og disse to hadde dessuten et samarbeid. Det er vanskelig å finne en kontinuitet i det norske miljøet på aktivistplan – i den grad det er noen kontinuitet, har ting stort sett vært orkestret av svenskene. Her må Klas Lund nevnes som den ene enkeltpersonen som stikker seg ut, ved at han har hatt forbindelser til norske nynazister fra tidlig på 90-tallet, gjennom perioden miljøet lå brakk, og helt frem til i dag.

Svaret på om i hvilken grad finnes det en ideologisk rød tråd i det norske nynazistmiljøets utvikling fra 90-tallet og frem til i dag er også todelt. Det er ingen tvil om at det er en ideologisk rød tråd mellom Erik Rune Hansen og DNM. Sånn sett er det isolert sett en rød tråd mellom en av de fremste norske ideologiprodusentene fra 90-tallet og det tankegodset som preger miljøet i dag. Samtidig må man se dette i lys av svaret på den første problemstillingen, hvor Hansens rolle i den ideologiske utviklingen i det norske miljøet på 90-tallet først og fremst var indirekte, og ikke minst det faktum at DNM er en svensk organisasjon som også i stor grad styrer den norske grenen fra Sverige. Sånn sett er det interessant at det er Hansens tankegods som nå i stor grad forfektes, mens det militante uttrykket som ble adoptert fra nettopp Sverige nå er mindre fremtredende i begge landene. Den røde ideologiske tråden må nok like fullt tilskrives nabolandet, da det er der den åpenbare forbindelsen ligger. Men i den grad det finnes en ideologisk rød tråd i Norge, må den først og fremst tilskrives ideologiprodusenter som Hansen og Tvedt, som begge spilte en rolle i at det nynazistiske tankegodset ble videreført fra 90-tallet her til lands. Hansen samarbeidet dessuten en periode med en av organisasjonene som senere ble avgjørende for DNMs ideologiske retning.

Avslutningsvis er det verdt å spørre seg hvor veien går videre. Det siste tiåret har vist at mylderet av smågrupper og enkeltaktører ikke nødvendigvis har forsvunnet, men havnet bak lukkede dører på nettet, og at dette (ved tilfellene Breivik og Manshaus i Norge) kan være vel så farlig. En del av disse strømningene kryper ut av det samme ideologiske kaninhullet som dominerte nynazistmiljøet på 90-tallet, og som delvis fortsatt gjelder i dag. Det er som nevnt fristende å trekke paralleller mellom Siege-subkulturen og VAM når det kommer til mål og uttrykksform, og eksempelet med VAM har nettopp vist at det har vært grobunn for raseideologi med en akselerasjonistisk tilnærming i Skandinavia tidligere. Dette i kombinasjon med at miljøet de siste årene tilsynelatende igjen har splittet opp og dreid seg i en mer radikal retning i form av Nordisk Styrke – ledet av den kanskje fremste kontinuitetsbæreren for skandinavisk nynazisme av dem alle – reiser selvsagt et tankekors. I DNM har det dessuten nettopp i nyere tid vært problemer med mer militante elementer, og nærmest i skrivende stund ble det pågrepet en mann i Sverige av Säpo – mistenkt for å planlegge et bombeattentat. Mannen skal ifølge Expo ha vært aktiv i DNM siden 2017.³⁹¹

Det har imidlertid vært fryktelig stille rundt Nordisk styrke siden etableringen av gruppa. «Å skape en ny generasjon av sterke og bevisste nordiske mennesker, samt vår ambisjon om å skape en sterk og stridbar ideologi, kultur og organisasjon» skriver Haakon Forwald at er gruppas hovedfokus, i en av få artikler som er publisert på deres hjemmeside, som for øvrig stiller seg kritisk til velkjente DNM-aksjonsmetoder som flyveblader og demonstrasjoner. Retorikken rundt rekruttering er for øvrig velkjent: «Målestokken på en vellykket virksomhet er heller ikke nødvendigvis antallet ansatte, men snarere kvaliteten på de ansatte og resultatet man oppnår».³⁹² Siste artikkel publisert på den svenske hjemmesiden er et intervju for over et år siden – i september 2020. Ting kan med andre ord tyde på at organisasjonen foreløpig forholder seg lukket og avventende.

³⁹¹ Morgan Flinnsjö og Jonathan Leman, «Nazist gripen av Säpo – misstänks för bombplaner», Expo, 5. november 2021, <https://expo.se/2021/11/nazist-gripen-av-sapo-misstanks-planerat-dad>.

³⁹² «Propaganda og kampmetoder», Nordisk styrke, 23. september 2019, <https://nordiskstyrke.org/propaganda-og-kampmetoder/>.

Kilder og litteratur

Kilder

1. Aviser og tidsskrifter

Bood & Honour Norway 1996

Blood & Honour Scandinavia 1997 – 1999

Boot Boys 1992 – 2000

Dagbladet 1975

Fritt Forum 1994 – 1998

Gjallarhorn 1989 – 2002

Nordisk Framtid 1998 – 1999

Norsk Blad 1992 – 1993

The Order 1998

Ragnarok 1992 – 1995

Vigrid 1999 – 2000

Vikingen 1992 – 1993

2. Internettisider

Artikler:

Adressavisen. «Nazistgruppe etablert i Trondheim», oppdatert 21. mars 2017.

<https://www.adressa.no/nyheter/trondheim/2012/01/20/Nazistgruppe-etablert-i-Trondheim-821143.ece>.

Adressavisen. «Slåsskamp etter nynazistisk demonstrasjon i Midtbyen», oppdatert 21. august 2012. <https://www.adressa.no/nyheter/trondheim/article1787880.ece>.

Aftenposten. «Benjamin-drapsmann dro på nazicamp da han ble løslatt», 7. november 2014. <https://www.aftenposten.no/norge/i/ddQLj/benjamin-drapsmann-dro-paa-nazicamp-da-han-ble-loeslatt>.

- Bach, Tor, og Richard Slätt. «Norska nazister häktade för bankrån». Expo, 28. april 2003.
<https://expo.se/arkivet/2003/04/norska-nazister-h%C3%A4ktade-f%C3%B6r-bankr%C3%A5n>.
- Bulai, Eva Marie. «Tidligere nynazist: Jeg ble kvalm». NRK, 29. juli 2011.
https://www.nrk.no/norge/tidligere-nynazist_-jeg-ble-kvalm-1.7730884.
- Dalsbro, Anders. «Nyrekrytering bakom rekordmånga nazistiska aktiviteter». Expo, 25. april 2018. <https://expo.se/2018/04/nyrekrytering-bakom-rekordm%C3%A5nga-nazistiska-aktiviteter>.
- Ekman, Mikael. «Greps hos känd våldsmän». Expo, 23. mars 2005.
<https://expo.se/arkivet/2005/03/greps-hos-k%C3%A4nd-v%C3%A5ldsm%C3%A4n>.
- Ellingsen, Cecilie. «En god soldat?» NRK, 5. november 2002.
https://www.nrk.no/dokumentar/en-god-soldat_-1.905397.
- Espeland, Webjørn S. «Vigrid lever». NRK P3, 7. november 2013.
<https://p3.no/dokumentar/vigrid-lever/>.
- Expo. «Sverigedemokraterna och nazismen». Åpnet 4. oktober 2021.
<https://expo.se/2011/01/sverigedemokraterna-och-nazismen>.
- Finnsjö, Morgan, og Jonathan Leman. «Nazist gripen av Säpo – misstänks för bombplaner». Expo, 5. november 2021. <https://expo.se/2021/11/nazist-gripen-av-sapo-misstanks-planerat-dad>.
- Fröjd, Anna. «Splittring i NMR – flera profiler lämnar». Expo, 2. august 2019.
<https://expo.se/2019/08/splittring-i-nmr-%E2%80%93-flera-profiler-l%C3%A4mnar>.
- Giæver, Ole Peder. «Frykter ikke ‘en håndfull nazister’». ABC Nyheter, 22. november 2007.
<https://www.abcnyheter.no/nyheter/2007/11/22/56082/frykter-ikke-en-handfull-nazister>.
- Klungtveit, Harald S., og Jonas Skybakmoen. «FILTER AVSLØRER: Slik kobler Alliansen tenåringer med nynazister i valgkampen». Filter Nyheter, 6. mai 2001.
<https://filternyheter.no/filter-avslorer-slik-kobler-alliansen-tenaringer-med-nynazister-i-valgkampen/>.

———. «SIAN-aktivist sprer propaganda fra nynazistiske DNM». *Filter X*, 18. oktober 2019, pargr. Ekstremisme. <https://filterx.no/sian-aktivist-sprer-propaganda-fra-nynazistiske-dnm/>.

Krekling, David Vojislav. «Siv Jensen om snikislamisering: – Nå synes jeg du tuller». NRK, 19. august 2019. <https://www.nrk.no/norge/siv-jensen-om-snikislamisering--na-synes-jeg-du-tuller-1.14666224>.

Leer-Salvesen, Tarjei. «Demokratiet er viktigere enn lisensen». *Aftenposten*, 23. august 2011. <https://www.aftenposten.no/norge/i/V611V/ndash-demokratiet-er-viktigere-enn-lisensen>.

VG. «De er to av Norges mest kjente nazister: Vil bli kvitt nynazist-stempelet», 8. november 2004. <https://www.vg.no/i/doBWA>.

VG. «Over 100 Vigrid-seremonier hittil i år», 28. oktober 2003. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/OnnkxV/over-100-vigrid-seremonier-hittil-i-aar>.

Den nordiske motstandsbevegelsen:

Den nordiske motstandsbevegelsen. «Status quo ante eller revolusjon?», 10. januar 2018. <https://www.motstandsbevegelsen.org/status-quo-ante-eller-revolusjon/>.

Den nordiske motstandsbevegelsen. «Jødernes rolle», 20. januar 2018. <https://www.motstandsbevegelsen.org/jodenes-rolle/>.

Den nordiske motstandsbevegelsen. «Nasjonalsosialismen og den reaksjonære nasjonalismen», 30. januar 2018. <https://www.motstandsbevegelsen.org/nasjonalsosialismen-og-den-reaksjonaere-nasjonalismen/>.

Den nordiske motstandsbevegelsen. «Miljø, natur og dyrevern», 31. januar 2018. <https://www.motstandsbevegelsen.org/miljo-natur-og-dyrevern/>.

Den nordiske motstandsbevegelsen. «Hva er nasjonalsosialisme?», 7. februar 2018. <https://www.motstandsbevegelsen.org/hva-er-nasjonalsosialisme/>.

- Den nordiske motstandsbevegelsen. «Er nasjonalsosialismen for rasematerialisme?», 17. april 2018. <https://www.motstandsbevegelsen.org/er-nasjonalsosialismen-for-rasematerialisme/>.
- Den nordiske motstandsbevegelsen. «Å leve som nasjonalsosialist», 27. juli 2018. <https://www.motstandsbevegelsen.org/a-leve-som-nasjonalsosialist/>.
- Den nordiske motstandsbevegelsen. «Revolusjonen begynner med DEG!», 19. juni 2019. <https://www.motstandsbevegelsen.org/revolusjonen-starter-med-deg/>.
- Den nordiske motstandsbevegelsen. «Arkiv: Kamprapport». Åpnet 24. september 2021. <https://www.motstandsbevegelsen.org/k/kamprapport/>.
- Den nordiske motstandsbevegelsen. «Vår politikk». Åpnet 25. september 2021. <https://www.motstandsbevegelsen.org/var-politikk/>.
- Den nordiske motstandsbevegelsen. «Punkt 1». Åpnet 29. september 2021. <https://www.motstandsbevegelsen.org/var-politikk/var-vei-ny-politikk-for-en-ny-tid/punkt-1/>.
- Den nordiske motstandsbevegelsen. «Punkt 2». Åpnet 29. september 2021. <https://www.motstandsbevegelsen.org/var-politikk/var-vei-ny-politikk-for-en-ny-tid/punkt-2/>.
- Den nordiske motstandsbevegelsen. «Punkt 4». Åpnet 29. september 2021. <https://www.motstandsbevegelsen.org/var-politikk/var-vei-ny-politikk-for-en-ny-tid/punkt-4/>.
- Den nordiska motståndsrörelsen. «Ideologi & Politik», 8. juni 2019. <https://xn--motstndsrrelsen-llb70a.se/ideologi-politik/>.
- Frihetskamp. «Venstreekstremister i jungelmodus – politi måtte evakuere SIAN-medlemmer i frykt for deres liv», 20. juni 2020. <https://www.frihetskamp.net/venstreekstremister-i-jungelmodus-politi-matte-evakuere-sian-medlemmer-i-frykt-for-deres-liv/>.
- Frihetskamp. «Rasen - ikke landet». 29. september 2021. <https://www.frihetskamp.net/rasen-ikke-landet/>.

Diverse nettsider:

Nordisk styrke. «Propaganda og kampmetoder», 23. september 2019.

<https://nordiskstyrke.org/propaganda-og-kampmetoder/>.

Tvedt, Tore W. «Varg Vikernes – En Mann å Lære av – Bygg det nye Thule», 30. april 2020.

<https://torewtvedt.net/varg-vikernes-en-mann-a-laere-av-bygg-det-nye-thule/#more-1542>.

Oppslag/wiki:

Expo. «Nationalsocialistisk front (NSF)», 7. mars 2019.

<https://expo.se/fakta/wiki/nationalsocialistisk-front-nsf>.

Molbæk-Steensig, Sine. «Holocaustbenektelse». HL-senteret, oppdatert 29. april 2020.

<https://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/folkemord/folkemord-under-nazismen/ettertid/holocaustbenektelse>.

Rana, Sofia. «Den Nordiske Motstandsbevegelsen (Nordiska Motståndsrörelsen)».

Antirasistisk Senter, 6. september 2021. <https://antirasistisk.no/den-nordiske-motstandsbevegelsen-nordiska-motstandsrorelsen/>.

3. Video

Evertsson, Henrik. «Rasekrigerne». NRK Brennpunkt.

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/2017/MDDP11001717>

4. Andre kilder

«Nasjonal trusselvurdering 2021». PST, 2021. [https://www.pst.no/alle-](https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2021/)

[artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2021/](https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2021/).

Nyhetsbrev fra NNSB, april 2007 – januar 2008

Litteratur

- Bangstad, Sindre. *Anders Breivik and the Rise of Islamophobia*. Illustrated edition. London: Zed Books, 2014.
- Bangsund, Per. *Arvtakerne: Nazisme i Norge etter krigen*. Oslo: Pax, 1984.
- Benneche, Tonje. «Ideologiske knyttnever: Konflikt mellom blitzere og nynazister på 1980- og 1990- tallet». Universitetet i Oslo, 2017.
- Berntzen, Lars Erik. «Ytre høyre: Ideologier, grupper, vold og rekruttering». I *Radikalisering: Fenomen og forebygging*, redigert av Ellen Reiss og Linda Noor, 76–91. Oslo: Minotenk, 2018.
- Bjørge, Tore. «Justifying Violence: Extreme Nationalist and Racist Discourses in Scandinavia». I *Fascism and Neofascism: Critical Writings on the Radical Right in Europe*, redigert av Angelica Fenner og Eric D. Weitz, 207–18. New York: Palgrave Macmillan, 2004.
- . *Racist and right-wing violence in Scandinavia: Patterns, perpetrators, and responses*. Oslo: Tano Aschehoug, 1997.
- Bjørge, Tore, og Ingvild Magnæs Gjelsvik. «Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge». I *Høyreekstremisme i Norge: Utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier*, 27–144. Oslo: Politihøgskolen, 2018.
- Eiternes, Tom Kimmo, og Katrine Fangen. *Bak nynazismen*. Oslo: Cappelen, 2002.
- Fangen, Katrine. *En bok om nynazister*. Oslo: Universitetsforlaget, 2001.
- Griffin, Roger. *Fascism (Key Concepts in Political Theory)*. 1st edition. Polity, 2018.
- Gunstad, Maria Flaten. «Rase og religion: Særtrekk ved Varg Vikernes' ideologi sammenlignet med den klassiske nazismen». Universitetet i Oslo, 2015.
- Haanshuus, Birgitte P. «Fra gata til data? Ytre høyres aktivisme på internett og sosiale medier». I *Høyreekstremisme i Norge: utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier*, 147–78. Oslo: Politihøgskolen, 2018.
- Klungtveit, Harald S. *Nynazister blant oss: På innsiden av den nye høyreekstremismen*. Oslo: Kagge forlag, 2020.

- Larsson, Stieg. «Det hellige raskriget - terrorism og judehat». I *Demokratins förgörare*, 135–56. Demokratiutredningen 28. Stockholm: Statens offentliga utredningar, 1999.
- Lindquist, Hans. «Nynazismen - förtrupp eller eftersläntare». I *Demokratins förgörare*, redigert av Erik Amnå, 7–57. Demokratiutredningen 28. Stockholm: Statens offentliga utredningar, 1999.
- Lodenus, Anna-Lena, og Stieg Larsson. *Extremhögern*. Stockholm: Tidens Förlag, 1991.
- Lunde, Henrik. *Aller ytterst*. Oslo: Antirasistisk senter, 1993.
- Löow, Heléne. *Nazismen i Sverige 1980-1999 : Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna*. Ordfront, 2000.
- . *Nazismen i Sverige 2000-2014*. Stockholm: Ordfront, 2016.
- Mcallister Buraas, Tuva Marie. «”Jeg oppfatter meg ikke som nazist, men som nasjonal revolusjonær” - Erik Blüchers politiske ideologi, 1975-1985». Universitetet i Oslo, 2018.
- Preus, Lars. «Bakover mot det nye Norge: Ideologisk utvikling innen norsk nynazisme 1967-1985». Universitetet i Oslo, 2014.
- Ranstorp, Magnus, Filip Ahlin, og Magnus Normark. «Nordiska motståndsrörelsen – den samlande kraften inom den nationalsocialistiska miljön i Norden.» I *Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern: En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön*, 146–238. Stockholm: Försvarshögskolan, 2020.
- Ravndal, Jacob Aasland. «Right-wing Terrorism and Militancy in the Nordic Countries: A Comparative Case Study». *Terrorism and political violence* 30 (17. mai 2018): 772–92. <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1445888>.
- Shermer, Michael, Alex Grobman, og Arthur Hertzberg. *Denying History: Who Says the Holocaust Never Happened and Why Do They Say It? Updated and Expanded*. First edition. Berkeley: University of California Press, 2009.
- Simonsen, Kjetil Braut. «9. Holocaustbenektelse på norsk: et historisk perspektiv». I *Minoritetsdiskurser i norsk litteratur*, 181–200, 2021. <https://doi.org/10.18261/9788215045320-2021-09>.
- . «Antisemitism on the Norwegian Far-Right, 1967–2018». *Scandinavian Journal of History* 45, nr. 5 (19. oktober 2020): 640–62. <https://doi.org/10.1080/03468755.2020.1726809>.

- Sultan, Shoib, og Rune Berglund Steen. «Norsk høyreekstremisme 2018». Oslo: Antirasistisk senter, 2018.
- Sørensen, Øystein. *Den store sammensvergelsen: historien om det hemmelige selskapet Illuminatus og dets mange ugjerninger*. Oslo: Aschehoug, 2010.
- . *Nyere forskning av norsk nasjonalsosialisme og nynazisme - et kortfattet riss. Nazisme og nynazisme: gammel og ny fascisme og nazisme i Norden og Europa : foredrag*. Oslo: Historisk institutt, Universitetet i Oslo, 1995.
- Teitelbaum, Benjamin R. *Lions of the North: Sounds of the New Nordic Radical Nationalism*. 1st Edition. New York, NY: Oxford University Press, 2017.
- Øimoen, Christoffer Jacob. «Nynazisme i Norge og Sverige - Fra partiorganisering til revolusjon». Universitetet i Oslo, 2012.